

✓ АФВ ЭТИЛГАНЛАРНИНГ КЕЙИНГИ ТАҚДИРИ ҚАНДАЙ КЕЧАЁТИР?

8.

✓ СЎМНИНГ САЛМОҒИНИ САҚЛАШ МУМКИН... (МИ?)

9.

✓ МУАММОЛАР КЕЧА Ё БУГУН ПАЙДО БЎЛИБ ҚОЛМАГАН

14.

МАҲАЛЛА — ADOLAT TAROZISI

Маҳалла

№ 7 (1868-1871) 2020 йил 13 — 20 февраль ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ, МАЪНАВИЙ-МАЪРИФИЙ ГАЗЕТА info@mahalladosh.uz www.mahalladosh.uz

БУГУННИНГ ГАПИ

4.

Коррупцияга қарши жиддий кураш бошланди

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ

7.

Пахтачиликда давлат буюртмасидан бутунлай воз кечилади

ЙЎЛ ҚОИДАСИ — УМР ФОЙДАСИ

17.

Январь ойида 114 киши йТХ оқибатида ҳалок бўлди

БОР ГАП

24.

Тўй, маросим — шахсий иш эмас...

ХАЛҚАРО ШАРҲ

29.

Коронавирус — иқтисодий бўҳрон элчиси...

МАҲАЛЛА —

ТИНЧЛИК-ОСОЙИШТАЛИК, ОБОДЛИК ВА ФАРОВОНЛИК МАРКАЗИГА АЙЛНАДИ

НАУВАНОР М.Ғ.У.

Шавкат Мирзиёев раислигида маҳалла тизимини такомиллаштириш, маҳаллаларда тинчлик-осойишталикни мустаҳкамлаш, жиноятчиликнинг олдини олиш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилиши ўтказилди. 2.

МАҲАЛЛА — ТИНЧЛИК-ОСОЙИШТАЛИК, ОБОДЛИК ВА ФАРОВОНЛИК МАРКАЗИГА АЙЛНАДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 12 февраль кун маҳалла тизimini такомиллаштириш, маҳаллаларда тинчлик-осойишталикни мустаҳкамлаш, жиноятчиликнинг олдини олиш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилиши ўтказилди.

Маҳалла тизими жамият-мизнинг энг муҳим ва таянч бўғини ҳисобланади. Кейинги уч йилда уни ривожлантириш борасида кенг қўламли ишлар амалга оширилди.

Хусусан, маҳалла институтига оид 38 та қонун ва меъёрий ҳужжат қабул қилинди, 50 дан ортиғи такомиллаштирилди. Жамият ҳаётида жамбууларни барпо этилди. Ҳар бир фуқаролар йиғинида «Кексалар маслаҳати» гуруҳлари, 4 мингдан зиёд маҳалла биноларида кутубхоналар ташкил қилинди.

Сўнги уч йилда 624 та маҳалла идораси янгидан қурилди, 2 минг 265 таси реконструкция қилинди ва таъмирланди. 102 та туман ва шаҳар марказида «Маҳалла маркази» мажмуалари барпо этилди. Ҳар бир фуқаролар йиғинида «Кексалар маслаҳати» гуруҳлари, 4 мингдан зиёд маҳалла биноларида кутубхоналар ташкил қилинди.

Маҳалла фаолларининг маъсул ташкилотлар ва профилактика инспекторлари билан ҳамкорлигида охириги уч йилда 87 мингга яқин кам таъминланган оила эҳтиёжмандлик даражасидан чиқарилди.

Президентимиз маҳалла тизимидан ҳалқ ҳам, давлат ҳам тўла рози эмаслигини, бу соҳада камчилик ва долзарб масалалар кўпчилигини таъкидлади.

Хусусан, маҳаллаларда 18 мингдан ортиқ ходим фаолият кўрсатиб келаётган бўлса-да, уларнинг иши самарали ташкил этилмаган. Оилаларда ижтимоий-маънавий муҳитга салбий таъсир кўрсатувчи ҳолатларнинг олдини олиш бўйича тизим йўлга қўйилмаган. Оқибатда айрим маҳаллаларда нотинч оилалар, ҳуқуқбузарликлар кўпайган. Шунингдек, хотин-қизлар ва вояга етмаганлар орасида ўз жонига суиқасд қилиш ҳолатлари учраётгани жуда ачинарли.

Йиғилишда оилавий ажримлар, ёшлар саломатлиги, эрта туғруқлар, маънавий-ахлоқий тарбия билан боғлиқ муаммолар қайд этилди.

– Оила – муқаддас деган азалий ва эзгу ғоя қадрсизланиб, минг йиллик миллий қадриятларимиз заволят топар экан, бу каби

оғриқли ҳолатларни камайтириб бўлмайди. Бунинг учун маҳалла катта ижтимоий куч сифатида майдонга чиқиши керак. Чунки фаоллар, кўпни кўрган оқсоқоллар, тажрибали нурунийларимиз, агар истаса, жамоатчилик билан биргаликда ҳар қандай муаммони ҳал қилишга, хато қилган ёшларни тўғри йўлга солишга қодир, – деди Шавкат Мирзиёев.

Йиғилишда маҳаллаларнинг ўзида ҳам қатор муаммолар борлиги қайд этилиб, уларни қўллаб-қувватлаш, маҳалла идораларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш масалаларига ҳам эътибор қаратилди.

Масалан, бугунги кунда 1 минг 234 та фуқаролар йиғини турли ташкилотлар ёки тадбиркорларга тегишли биноларда жойлашган. Яна мингдан зиёди ижтимоий муассасаларда, 78 таси кўшни маҳалла йиғинлари биноларида фаолият кўрсатмоқда, 48 та маҳалла биноси авария ҳолатида. Маҳалла бинолари учун коммунал тўловларни тўлаш бўйича мақбул ва ягона тартиб ишлаб чиқилмаган.

Маҳалла тизимида кадрлар қўшимсизлиги оdatий ҳолга айланган. Маҳалла ходимларини уларга боғлиқ бўлмаган ишлар, йиғилиш ва бошқа тадбирларга жалб қилиш тақиқланган бўлса-да, бу борада сезиларли ўзгариш бўлмапти.

Маҳалла фуқаролар йиғинлари зиммасига 200 дан ортиқ вазифа юкланган. Лекин бор-йўғи 2 та штат бирлиги билан шунча вазифани бажариш мумкинми, деб ўйлаб кўрилмаган. Ҳеч бир ҳоқим ёки кенгаш маҳаллалар фаолиятининг самардорлигини ошириш масаласини муҳокама қилмаган.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев Олий Мажлисга яқинда йўллаган Мурожаатномасида маҳалла тизimini ўзгартириш, «Обод ва хавфсиз маҳалла» тамойилини жорий қилиш зарурлигини таъкидла-

ган эди.

Видеоселектор йиғилишида ана шу тамойилни амалга ошириш, маҳалла тизimini ислоҳ этиш масалалари атрофида муҳокама қилинди.

Давлатимиз раҳбари маҳаллаларда тўпланиб қолган муаммо ва камчиликларга самарали ечим топиш, тинчлик-осойишталикни асраб-авайлаш йўлида барча саъй-ҳаракатларни бирлаштириш шартлигини таъкидлади. Ушбу улкан соҳага маъсул алоҳида давлат идораси – Маҳалла ва оила масалалари вазирлигини ташкил этиш таклифи билдирилди.

Қайд этилганидек, янги вазирлик маҳалладан тортиб республика даражасигача 40 мингдан ортиқ ходимни бирлаштириши ва уларнинг «бир ёқадан бош чиқариб», ягона мақсад йўлида фаолият кўрсатишини таъминлайди. Бир сўз билан айтганда, жойларда муаммоларни ҳал қилишнинг яхлит ва таъсирчан вертикал тизими яратилди.

Вазирнинг биринчи ўринбосари оила, хотин-қизлар ва ижтимоий-маънавий масалаларга маъсул этиб белгиланади. Вазирнинг яна бир ўринбосари кексаларни ижтимоий рағбатлантириш, ёшларда ватанпарварлик туйғусини мустаҳкамлаш масалалари билан шугулланади. Оилавий тадбиркорлик ва кичик бизнесни ривожлантириш, томорка ва ободонлаштириш, экология, бандликка кўмаклашиш масалаларига маъсул ўринбосар лавозими жорий этилади.

Вазир «Маҳалла» жамғармасига, вазирнинг биринчи ўринбосари «Хотин-қизларни ва оилани қўллаб-қувватлаш» жамоат фондига, Кексалар ва фахрийлар бўйича ўринбосар «Нуруний» жамғармасига раисликни ҳам бажаради.

Вазирлиқнинг ҳудудий бошқарма ва бўлимлари бошлиқлари ҳоким ўринбосари ҳисобланади. Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бошқармаси бошлиғи ҳудудлардаги ички ишлар бошқармаси бошлиғининг ўринбосари даражасига кўтарилади. Маҳалла ва оила масалалари вазирлиги Ички ишлар вазирлиги билан узвий ҳамкорликда ишлайди.

Янги тузилмада хотин-қизлар билан ишлашга устувор аҳамият қаратилади. Шу вақтга қадар хотин-қизлар кўмиталарида, маҳаллаларда меҳнат қилиб келаётган аёллар тузилмада фаолиятини давом эттириши, уларнинг мавқеи, моддий шарт-шароитлари ва иш ҳақи ҳам сезиларли оширилади.

Маҳалла раисининг ваколат муддати уч йилдан беш йилга ўзгартирилади. Унинг уч нафар ўринбосари лавозими

жорий этилади. Профилактика инспектори эндиликда маҳалла раисининг ҳуқуқ-тартибот масалалари бўйича ўринбосари бўлиб ишлайди. У ҳам 5 йил муддатга тайинланади.

Маҳаллалардаги турли йўналишлар бўйича ташкил этилган, бироқ қутулган самарани бермай келаётган 12 та жамоатчилик комиссияси ва тузилмалари ҳам мақбуллаштирилади.

Йиғилишда маҳалла институтининг иқтисодий-молиявий асосларини мустаҳкамлаш масалалари ҳам кўриб чиқилди.

Жорий йил 1 мартдан маҳалла раиси ва унинг ўринбосарлари ойлик иш ҳақи ўртача 1,35 баробар оширилиши белгиланди.

Маҳалла ходимлари ҳамда профилактика инспекторлари фаолиятини баҳолашнинг ягона мезони ишлаб чиқилади ва самардорлик рейтинг жорий қилинади. Барчага ўрнатилган маҳаллалар аниқланиб, муносиб рағбатлантириб борилади.

«Ҳар бир оила – тадбиркор», «Ёшлар – келажагимиз», «Хунармандчилик» дастурлари доирасида маҳаллаларга тадбиркорлик фаолияти билан шугулланиш учун арзон кредит маблағлари ажратилади. Бу маблағлар ҳисобига сартарошхона, новвойхона, шунингдек, хунармандчилик, тикув, қандолатчилик цехлари, оталар чойхонаси, гузарлар ташкил этилади.

Молия вазирлигига маҳаллаларни қўллаб-қувватлашнинг иқтисодий-молиявий асосларини пухта ишлаб чиқиш вазифаси қўйилди. Мутасадди вазирлик ва идораларга маҳаллаларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, улар фаолиятига замонавий ахборот ва рақамли технологияларни жорий этиш бўйича топширилган берилди.

Маҳалла фуқаролар йиғинлари эндиликда «Обод ва хавфсиз маҳалла» тамойилини амалиётга жорий этиш, ижтимоий-маънавий муҳит барқарорлиги ва осойишталикни таъминлаш, аҳолини тадбиркорликка кенг жалб қилиш, томоркалардан унумли фойдаланиш, ер участкаларини ноқонуний эгаллашнинг олдини олиш, ҳудудни ободонлаштириш каби масалалар билан шугулланиши таъкидланди.

Фуқаролар йиғинларининг

фаолиятига хос бўлмаган 50 дан ортиқ вазифа бекор қилиниши, профилактика инспекторларига юклатилган ортиқча топшириқлар ҳам кескин қисқартирилиши белгиланди. Маҳалла раисига қўшимча ҳуқуқлар берилиб, мақоми ва обрўси кучайтирилиши қайд этилди.

Мутасаддиларга «Обод ва хавфсиз маҳалла» тамойилига асосланган янги тизимни жорий этиш, маҳаллага ва қадриятларимизга ҳурмат туйғусини шакллантирадиган саҳна асарлари ва бадий фильмлар яратиш юзасидан кўрсатмалар берилди.

Маҳаллаларда ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш бўйича таъсирчан тизимни шакллантириш мақсадида профилактика инспектори кўриб чиқадиган маъмурий ҳуқуқбузарликлар сонини ошириш зарурлиги таъкидланди.

Ички ишлар вазирлигига профилактика инспекторларига яратилган шароитларни ўрганиб, таянч пунктларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш вазифаси қўйилди. Шу билан бирга, профилактика инспекторлари фаолиятини танқидий кўриб чиқиш, бу вазифага муносиб ходимларни тайинлаш бўйича топшириқ берилди.

Давлат-хусусий шериклик шартлари асосида фуқаролар йиғинлари мажмуаларини қуриш, бўш турган биноларга маҳалла идораларини жойлаштириш масалаларига ҳам тўхталиб ўтилади.

Маҳаллаларда аҳиллик ва ўзаро меҳр-оқибат муҳитини мустаҳкамлаш, ёш авлодда ватанпарварлик, меҳнатсеварлик туйғуларини мустаҳкамлашда кексалар тажрибасидан фойдаланиш муҳимлиги таъкидланди.

Маҳалла ва оила масалалари бўйича олиб борилаётган тадқиқотлар қўламини кенгайтириш ҳамда амалиётга жорий этиш мақсадида «Оила» ва «Маҳалла зиёси» марказлари негизида «Маҳалла ва оила» илмий-тадқиқот институтини ташкил этиш бўйича кўрсатмалар берилди.

Давлатимиз раҳбари маҳаллалар миллий менталитетини кўзгуси эканини, жамият ҳаётида катта ўрин тутишини таъкидлар экан, Наврўз байрамга ҳамоҳам тарзда 22 марта санасини «Маҳалла тизими ходимлари кунини» деб эълон қилишни таклиф этди.

Видеоселектор йиғилишида муҳокама қилинган масалалар юзасидан мутасаддилар ахборот берди, нурунийлар ва фаоллар фикр билдирди.

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИНИНГ РОССИЯ ПРЕЗИДЕНТИ БИЛАН ТЕЛЕФОН ОРҚАЛИ МУЛОҚОТИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 12 февраль кунини Россия Федерацияси Президентини Владимир Путин билан телефон орқали мулоқот қилди.

Сўхбатда давлат раҳбарлари кўп қиррали Ўзбекистон – Россия ҳамкорлигини жадал ривожлантаётгани ҳамда стратегик шериклик ва иттифоқчилик муносабатлари изчил мустаҳкамланаётганини катта мамнуният билан қайд этдилар.

2019 йилда ўзаро ҳамкорликда саноқли амалий натижаларга эришилгани ва барча даражадаги мулоқотлар сезиларли фаоллашгани алоҳида қайд этилди.

Хусусан, икки томонлама товар айирбошлаш ҳажми юқори суръатлар билан барқарор ошмоқда. Бир йилнинг ўзига 500 қўшма корхона ташкил этилди, Россиянинг етакчи компания ва банклари иштирокида икτισодиётнинг

муҳим тармоқларида устувор инвестиция лойиҳалари амалга оширилмоқда. Таълим ва маданий-гуманитар соҳалардаги алмашинувлар кенгаймоқда.

Мулоқот чоғида олий даражадаги тадбирлар режаси муҳокама қилинди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Россия Федерациясига давлат ташрифи кун тартибини тайёрлаш, жумладан, ташриф доирасида навбатдаги ҳудудлар ва ректорлар анжуманлари

ни, медиа-форум ва бошқа тадбирларни ўтказишга алоҳида эътибор қаратилди.

Мамлакатимизнинг Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига раислиги йилида Ўзбекистон ва Россия ҳамкорлигини истиқболлари кўриб чиқилди.

Халқаро ва минтақавий аҳамиятга молик долзарб масалалар юзасидан ҳам фикр алмашилди.

ЎЗА

Раҳмат МАМАТОВ:

«Биз ҳар бир шахс билан индивидуал ишлашни ўрганишимиз зарур»

РЕСПУБЛИКА МАҲАЛЛАЛАР КЕНГАШИ БОШҚАРУВИ РАИСИ, ОЛИЙ МАЖЛИС СЕНАТИ АЪЗОСИ РАҲМАТ МАМАТОВ ПОЙТАХТИМИЗНИНГ СЕРГЕЛИ ВА ЧИЛОНЗОР ТУМАНЛАРИДА ЯШОВЧИ ЁШЛАР БИЛАН МУЛОҚОТ ҚИЛДИ

Сенатор ёшларга кулоқ тутди

Сергели туманидаги «Софди» маҳалла фуқаролар йиғинида бўлиб ўтган учрашувда Республика маҳаллалар кенгаши бошқаруви раиси Раҳмат Маматов ҳудуд ёшларининг тақлиф ва муаммоларига кулоқ тутди.

Аввало, учрашувда давлатимиз раҳбарининг Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида таъкидланганидек, ёшларга оид давлат сиёсати, ёшларнинг мукамал билим олиши, касб эгаллаши учун

вазиятларда халқ фойдасини кўзлаб тақлиф билдириш, фақат ўзининг эмас, ўзгаларнинг фойдаси учун жон койитиш ҳаммининг ҳам қўлидан келадиган юмуш эмас. Кувонарлиси, сергелилик ёшларнинг аксарияти маҳалласидаги тенгдошлари фойдасини кўзлаб, тақлифлар билдирди.

— *Ҳамма тенгдошларимиз ҳам жамиятнинг тўлақонли аъзоси бўлиш имконига эга эмас, — дейди «Софди» йиғинида истиқомат қилувчи Раёно Амарматова.* — Улар жисмоний имконияти чеклан

бўларди.

Р.Маматов ёшларнинг бу ташаббусини қўллаб-қувватлар экан, китоб улашиш акцияси мавсумий тадбирга айланиб қолмаслиги кераклигини таъкидлади. Шунингдек, электрон кутубхона билан боғлиқ масала атрофида ўрганиб чиқиши ва бу борада ҳам туман ёшларини қувонтирадиган янгилик бўлиши айтиб ўтилди.

— *Президентимиз илгари сурган беш муҳим ташаббус замирида ҳар бир ёшнинг қалбидаги орзу-истакларини рўёбга чиқаришдек эзгу ният бор, — деди Раҳмат Маматов.* — Уни амалга оширишда бевоқиф сиз каби ташаббускор, инсонлар дарду ташвиши билан яшашга тайёр фарзандларимизга суянамиз. Негакки, ёшлар бир-бири билан тезроқ дўстлашади. Айнан сиз тенгдошларингизга уйиб ташаббуснинг ҳозиятини ташаббусининг муҳимати билан берилингиз зарур.

Чилонзорлик ёшларни нима қийнапти?

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича Чилонзор тумани кенгашида ташкил этилган навбатдаги учрашув самимий руҳда, очик мулоқот шаклида ўтди. Унда ёшлар ўзларини қизиқтирган саволларга жавоб олди, муаммоларга ечим топилди, соҳани ривожлантирувчи аниқ тақлифлар билдирилди.

Учрашувда ёшлар ўзларини қийнаётган муаммоларини очик-ошкора айтишди. Жумладан,

Бектемир тумани кенгаши раисининг ёшлар ишлари бўйича ўринбосари Собир Бўриев кенгаш ходимларини соҳага алоқадор бўлмаган ишларга жалб қилиш, сектор ва округларга бириктириш амалиётидан тўла овоз қилиш бўйича ёрдам сўради. Тошкент шаҳар кенгаши раисининг ёшлар ишлари бўйича ўринбосари Иқром Айдаралиев эса маҳалла комиссиялари қарорларини ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкамлаш лозимлигини билдирди.

— *Тан олиб айтиши керак, ҳозирда биз чиқарган қарорлар ҳеч қандай ҳуқуқий қучга эга эмас, — дейди И.Айдаралиев.* — Таҳлил қилсак, маҳаллаларда жамоатчилик асосида ишлайдиган атиги иккита комиссия ҳаракатда, ҳолос. Булар — Яраштириш ва Ижтимоий қўллаб-қувватлаш комиссияларидир. Қолганларининг борлиги ҳам билинмайди.

Р.Маматов масъулларга ёшлар муаммосини ҳал этиш ва тақлифларини амалиётга жорий этиш бўйича кўрсатмалар берди.

Янги бино янги марралар сари етаклайди

Президентимизнинг 2017 йил 3 февралдаги «Маҳалла институтини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ва 2019 йил 2 апрелдаги «Аҳоли муаммолари билан ишлашда маҳалла институтининг мавқенин тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонларига мувофиқ, ҳудудларда намунавий

лойиҳалар асосида маҳалла идоралари биноларини қуриш (реконструкция қилиш, таъмирлаш), уларни зарур мебель, компьютер, алоқа воситалари ва интернет тармоғи билан таъминлаш белгиланган.

Ҳужжатлар ижроси доирасида Сергели туманидаги Ал-Фарғоний номи маҳалла фуқаролар йиғинининг янги биноси фойдаланишга топширилди. Бугунги кунда йиғиндаги 2,1 мингдан ортиқ оилада 6 минг нафардан зиёд аҳоли истиқомат қилади.

— *Маҳалла фаоллари фуқаролар билан дидан сўхбатлаша олиши, уларни қийнаётган муаммоларни қисқа фурсатда ҳал эта олиши зарур, — деди Раҳмат Маматов.* — Замонавий жиҳозлар билан таъминланган, кенг ва ёруғ хоналар, қулай шарт-шароит юртдошларимизга яхши хизмат кўрсатиши учун яратиб бериляпти. Шундай экан, бундай имкониятлардан унумли фойдаланиш керак. Биз кўпгина ўрағишлар давомида хонадонлардан нарига ўтмаймиз. Ваҳоланки, битта хонадонда икки ёки учта оила ҳам истиқомат қилиши мумкин. Бу бир хонадонда камидан тўрт-беш хил дунёқараш ва пиروвардида шунча муаммо бор дегани. Демак, биз ҳар бир шахс билан индивидуал ишлашни ўрганишимиз зарур. Маҳалла идорасидаги замонавий технологиялар, қулай имкониятлар шунинг учун ҳам тақдим этилётганини унутмаслик керак.

Б.ҒОЗИДДИНОВ.

мактаб битирувчиларини олий таълим билан камраб олиш даражасини 2020 йилда камидан 25 фоизга ва келгуси йилларда 50-60 фоизга етказиш бўйича бор имкониятлар ишга солинаётгани хақида сўз юритилди.

Тан олиш керак, бундай учрашувларда баъзилар фақат ўзининггина қийнаётган муаммоларни кўтариб чиқади. Албатта, муаммони масъулларга айтиб, унга ечим топиш айб ҳисобланмайди. Лекин бундай

гани боис бошқалардан ажралиб қолиши керак эмас. Бунинг учун биз, тенгдошлар уларга кўмакчи бўлишимиз керак. Шу сабабли маҳалламиздаги тенгдошларимиз билан биргаликда имконияти чекланган болаларга китоб улашиш акциясини ташкил қилмоқчимиз. Агар маҳалламиз кутубхонаси Алишер Навоий номидаги Миллий кутубхона базасига улаб берилса, бизнинг бу каби уришиларимизга катта рағбат

Коррупцияга қарши жиддий кураш бошланди

ЭНДИ «БОТҚОҚ»ДАГИ СОҲАЛАР «ТОЗАЛАНАДИ», ДАВЛАТ ХИЗМАТЧИЛАРИНИНГ МОЛ-МУЛКИ ДЕКЛАРАЦИЯ ҚИЛИНАДИ

Коррупция иқтисодиёт ривожини, қулай тадбиркорлик ва инвестиция муҳитини унча энг асосий тўсиқлардан биридир. Таҳлилларга кўра, бу иллат жаҳон иқтисодиётига ҳар йили ўртача 2,6 триллион доллар зарар келтиради.

Ўзбекистон Республикаси Президентини Шавкат Мирзиёев раислигида 11 февраль кунини коррупцияга қарши курашиш ҳамда жамоатчилик назорати тизимларини такомиллаштириш масалалари бўйича ўтказилган йиғилишида айтилган ушбу рақамлар бу иллатнинг мамлакат тараққиётига қанчалик хавф туддиришини яққол кўрсатиб турибди.

Таъкидлаш лозимки, сўнгги йилларда юртимизда коррупциянинг олдини олиш, мансабдор шахсларнинг хизмат ваколатларини суиистеъмол

қилиши, хусусан, пора бериш ва олиш каби жиноий ҳаракатларнинг содир бўлишига йўл қўймастик давлат сийсатининг устувор йўналишларидан бирига айланиб, соҳага доир ҳуқуқ

қий база мустаҳкамланди. Бироқ мамлакатимизда содир бўлаётган жиноятларни таҳлил қилсак, бу борада қилинаётган саъй-ҳаракатлар муаммони бартараф этиш учун етарли бўлмаётганини кўрсатмоқда.

Фурсатдан фойдаланиб, бир неча соҳа ходимларининг юртимизда коррупцияга қарши курашиш, унинг олдини олиш борасида амалга оширилаётган ишлар, тизимдаги муаммолар ва уларга қарши ечимлар ҳақидаги фикрларига қулоқ тўтдик.

Марат ҲАЖИМУҲАМЕДОВ,
«Ижтимоий фикр» республика жамоатчилик фикрини ўрганиш маркази масъул ходими:

«Пул ҳеч нимани ҳал қилмайди, аммо...»

— Коррупциянинг авж олишида жамиятда амал қилнадиған, аммо ҳеч қасрда ёзилмаған айрим қонун-қоидалар, халқнинг анъана ва қадриятлари муҳим роль ўйнайди. Мисол учун, мактабда ўқиётган фарзандимизнинг устозига байрам баҳона ширинлик ёки эсдалик учун бирор қимматбаҳо буюм совға қиламиз. Баъзида миннатдорлигимиз белгиси сифатида соғлигимизни текширувдан ўтказган шифокорнинг чўнтағига атаганимизни солиб қўямиз. Табиийки, бу каби қонун-қоидалар охири бориб, мамлакатда коррупциянинг юзага келиши учун замин яратлади. Шу боис бу иллатга қарши курашиш учун қонуний чоралар билан бирга, одамларнинг дунёқарашини ҳам ўзгартириш лозим.

Кўпинча жамиятдаги турмуш стандартларининг шаклланишида юқори табақага мансуб ва иқтисодий жиҳатдан ўзига тўқ қатлам муҳим роль ўйнайди. Лекин ҳаммининг ҳам худди улар каби яшашга, рўзғор тебратишга имконияти етарвермайди. Бу эса ўз-ўзидан жамиятда турли тафовутларнинг юзага келиши, айримларнинг тўқис ҳаётга эга бўлиши учун коррупцияга қўл уришига сабаб бўлади. Айтмоқчиманки, мухташам уй, дангиллама дала ҳовли, энг сўнгги моделдаги автомашинага эга бўлиш айримларни ҳаётини хавф остига қўйиб бўлсада, бировдан пора олишга ундайди. Яъни пулнинг ўзи ҳеч нарсани ҳал қилмайди, аммо унинг эвазига келадиган моддий фаровонлик коррупциянинг юзага келишида асосий роль ўйнайди.

Шу боис ҳуқуқбузарликларни содир этганлик учун жавобгарликнинг муқаррарлиги принципини амалда таъминлаш зарур. Масъул лавозимларга тавсия этилаётган номзодларга талабларни қучайтириш, давлат хизматининг нуфузи, давлат хизматчиларининг маоши ва масъулиятини ошириш, аҳолининг ҳуқуқий онгини, ҳуқуқий маданиятини юксалтириш лозим.

Эътиборлики, 11 февраль кунини Президентимиз раислигида ўтган йиғилишида бу масалаларга алоҳида тўхталиб, йўл қўйилаётган камчиликлар ва уларга оқилона ечимлар берилган юртимизда коррупция балосининг олдини олишда муҳим асос бўлиб хизмат қилади.

Саъдулло ТУРСУНОВ,
«Mahalla»

Матлуба ҒАНИЕВА,
Олий Мажлис Сенати аъзоси:

«Маошнни ошириш билангина коррупцияга барҳам бериб бўлмайди»

— Халқ тилида соддагина қилиб — порахўрлик, кенг маънода коррупция, деб атадувчи ҳодиса — бирор мансабдор шахс ёки давлат органи ходимининг қонунчилик ва ахлоққа зид равишда ўзининг бошқарув ваколатлари ва ҳуқуқларидан шахсий манфаатлар мақсадида фойда олиши ҳисобланади. Коррупцияга берилган ушбу таърифда калит сўз «давлат органлари ходимлари» дея айтиб ўтилди. Бу жумланинг ўзидек, жамиятда коррупция иллатининг авж олишида давлат хизматчиларининг ролни катта эканлигини кўрсатади.

Кейинги йилларда мамлакатимизда давлат хизматчиларининг иш ҳақларини сезиларли даражада оширилиши, аҳоли даромадларининг кескин кўтарилиши бу иллатнинг илдинини қирқишда муҳим аҳамиятга эга бўлмоқда. Бироқ ойлик маошнни ошириш билангина коррупцияга барҳам бериш мумкинми? Назаримда, йўқ! Бунинг учун давлат органлари ходимларининг ишга қабул қилинишида турли сунъий тўсиқларни бартараф этиш зарур. Негаки, айни шу жараёнда коррупция чуқур илдин отган. Юрдошларимизнинг фикрига кўра, бугун соғлиқни сақлаш, таълим, банк, божхона, суд, прокуратура, ички ишлар, коммунал хизмат соҳаларида, шунингдек, фуқароларни ишга қабул қилишда коррупция кенг тарқалган. Шундай экан, бу тузилмалар фаолиятида шаффофликни таъминлаш, кадрларни ишга олишда адолат мезонларига риоя қилиниши лозим.

Кунин кеча Президент Шавкат Мирзиёев раислигида коррупцияга қарши курашиш ҳамда жамоатчилик назорати тизимларини такомиллаштириш масалалари бўйича ўтказилган йиғилишида ҳам бу масалага алоҳида урғу берилди. Давлатимиз раҳбари тақлифи билан коррупциянинг барвақт олдини олишга масъул бўлган алоҳида орган ташкил этилиши, коррупция даражаси юқори бўлган соҳаларда бу иллатдан қутулиш бўйича дастур ишлаб чиқиш мавжуд муаммоларни ҳал этишда ижобий самара бериши, шубҳасиз.

Шунингдек, Президент Шавкат Мирзиёев хорижий экспертларни жалб қилган ҳолда давлат хизматчилари мол-мулки ва даромадларини декларация қилиш тизимининг барча ташкилий-ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиб, амалиётга киритиш лозимлигини таъкидлади. Бу бежиз эмас. Чунки мансабдор шахслар устидан кенг жамоатчилик назоратини ўрнатиш, қучли фуқаролик жамиятининг ҳақиқий белгиси сифатида давлат органларининг халқ олдида ҳисобдорлигини, уларнинг фаолияти ва молиявий ҳаракатлари зник рақамлар билан ифодаланиши, коррупциянинг олдини олишда муҳим роль ўйнайди.

Орзикул СОАТОВ,
Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича Сурхондарё вилояти кенгаши раиси ўринбосари:

«Жамоатчилик назорати талаб даражасида эмас»

Жамоатчилик назорати — коррупцияга қарши курашишдаги муҳим воситадир. Бирок тан олиш лозим, ҳозирги кунда юртимиздаги 10 миңдан зиёд нодавлат нотижорат ташкилотлари фаолиятини қонқарли деб бўлмайди. Жумладан, маҳаллаларда ижтимоий нафақаларни тайинлаш, кам таъминланган, боқувчисини йўқотган оилаларга моддий ёрдам кўрсатишда айрим фуқаролар йиғинлари раислари адолат мезонларига риоя қилмаётганига кўз юмиб бўлмайди.

Шу боис Президентимиз Олий Мажлиста йўллаган Мурожатномасида ижтимоий нафақаларни тайинлаш бўйича Низомни қайта кўриб чиқиш тақлифини бергани айни муддао бўлди. Қолаверса, Мурожатда жамоатчилик назоратини янада қучайтириш, давлат ва жамият ўртасида ўзаро яқин ҳамкорлик ўрнатиш мақсадида Жамоатчилик палатаси ташкил этиш лозимлиги таъкидланган эди. 11 февраль кунини Президентимиз иштирокида ўтган йиғилишида ушбу палатанинг асосий вазифалари, ташкилий жиҳатлари муҳокама қилиниб, Жамоатчилик палатаси аҳоли фикрини мунтазам ўрганиб бориши, аниқланган муаммолар ечимини топиш бўйича давлат идоралари олдида аниқ вазифаларни қўйиши зарурлиги, «жамоатчилик эшитувини», «жамоатчилик мониторингини», «жамоатчилик экспертизаси», «жамоатчилик ташаббуси» каби таъсирчан назорат шакллариини ҳаётга татбиқ этиш муҳимлиги таъкидлаб ўтилди. Ўйлайманки, бу ислохотлар жамиятимизда бу иллатга қарши самарали курашиш имконини беради. Зеро, коррупциянинг ўзи кураш демакдир. Душманга қарши курашиш учун эса қуч ва салоҳият етарли бўлиши шарт.

Фақат мажлис ўтказиб, натижага эришиб бўладими?

Кашқадарё вилоятида 2019 йил давомида ҳамкор ташкилотлар билан биргаликда ажралиш ёқасида турган 3 минг 500 та оила яраштирилиб, 6 минг нафардан зиёд бола ярим етим бўлиб қолишининг олди олинган. Ажралишларга 35,1 фоиз ҳолатда ўзаро келишмовчилик ва жанжал, 21,8 фоизда фарзандсизлик, 13,6 фоизда ишсизлик, 8,4 фоиз ҳолатда эса ички ва ташқи миграция сабаб бўлмоқда.

Қарши шаҳрида «Оила ва маҳаллаларда маънавий-маърифий тадбирларни тизимли ташкил этишда жамоат ва давлат ташкилотлари ҳамкорлиги» мавзусида бўлиб ўтган йиғилишда айни шу жиҳатлар айтиб ўтилди.

Кайд этилдики, маҳаллаларда маънавий-маърифий тадбирларни тизимли ташкил этиш бўйича Ҳамкорлик дастурида белгиланган вазифаларни «республика – вилоят – туман – маҳалла» даражасида тизимли ташкил этишда ҳар қим ўз маҳалласининг ички ҳолати ва вазиятидан келиб чиқиб ўтказиши мақсадга мувофиқ. Айтайлик, қайсидир ҳудудда жиноят-

чилик кўрсаткичи юқори бўлса, улар ҳуқуқ-тартибот органлари билан ишлашни, агар маҳаллада йил давомида ажралишлар сони кўпайиб кетган бўлса, демак, бу ерда кўпроқ ажралишларнинг олдини олиш бўйича ҳамкорликни кучайтиришга аҳамият қаратиш лозим.

Тадбир давомида масъул ташкилотлар вакиллари 2020 йилнинг январь-июнь ойларига мўлжалланган Ҳамкорлик дастурида белгиланган устувор вазифалар хусусида тўхталиб ўтишди.

Йиғилишда, шунингдек, Президентимизнинг Олий Мажлиста Мурожаатномасида илгари су-

рилган «Обод маҳалла — хавфсиз маҳалла» мезони асосида фуқаролар йиғинлари раислари ва профилактика инспекторлари ҳамкорлигини янги босқичга кўтариш бўйича ишларни манзилли ташкил қилиш, тўй-ҳашамлар, маърака ва маросимлар ўтказилишини тартибга солиш каби муҳим масалалар юзасидан масъулларга аниқ топшириқлар берилди.

Тадбир якунида ҳамкор ташкилотлар вакилларида иборат мониторинг гуруҳи аъзоларининг хисоботлари тингланди.

Шоҳиста БОЗОРОВА
«Mahalla»

Янги тизим очиқликни таъминлайди

Навоий вилояти Навбахор туманидаги «Янги ҳаёт» маҳалласида «Обод маҳалла — хавфсиз маҳалла» мезони асосида йиғилиш бўлиб ўтди.

Унда вилоят маҳаллалар кенгаши раиси ўринбосари С.Кандагарова, туман маҳаллалар кенгаши ҳамда туман ИИБ масъул ходимлари иштирокида ўтказилган йиғилишда жиноятчиликнинг олдини олиш бўйича фикр-мулоҳазалар алмашилди.

Содир бўлган ҳар бир жиноятни қисқа муддатларда бевосита прокурор ва ички ишлар раҳбари, шунингдек, ҳудуддаги профилактика инспекторлари иштирокида, энг аввало, айнан жиноят содир бўлган маҳаллада ва жиноят содир

қилган шахснинг яшаш жойида кенг жамоатчилик вакиллари иштирокида чуқур муҳокама қилиш

амалиётини жорий қилиш бўйича зарур чоралар белгилаб олинди.

— *Йиғилишда вилоятдаги 18 та фуқаролар йиғинида содир этилган жиноятлар бўйича муҳокамалар ўтказилиши белгилаб олинди, — дейди вилоят маҳаллалар кенгаши раиси ўринбосари С.Кандагарова. — Бундай тамойилнинг жорий этилаётгани бежиз эмас. Зеро, судьялар томонидан аҳоли билан очиқ мулоқотлар ташкил этилиши, маҳалла, қорхона ва ташкилотларда сайёр суд мажлислари ўтказилиши тизимнинг очиқлигини таъминлаш билан бирга, аҳолининг суд тизимига, адолатга, давлатга ишончини оширишга хизмат қилмоқда.*

Имона ИБРОҲИМОВА.

Барча амаллар ниятга қараб бўлади

Фарғона вилояти Сўх туманидаги «Ҳазрати Али» маҳалласида йиғин фаоллари ташаббуси билан қатор хайрли ишларга қўл урилмоқда.

Жумладан, йиғин фаоллари ташаббуси билан маҳалланинг эски биноси ўрнида хашар йўли билан фуқаролар йиғини учун янги бино қуришга киришилди. Бу ташаббус туман ҳокими Ф.Ўсаров, туман маҳаллалар кенгаши раисининг биринчи ўринбосари Ф.Додоқаримов томонидан ҳам қўллаб-қувватланди.

— *«Ҳазрати Али» маҳалласи туманимизда биринчилардан бўлиб «Обод маҳалла — хавфсиз маҳалла» тамойилини амалга оширишга киришгани кишини қувонтиради, — дейди туман ҳокими Ф.Ўсаров. — Бундай ташаббус ҳудуд одамларида ҳам дахлдорлик ҳиссини ошириб, бу*

эзу ишларда жонбозлик кўрсатишга ундаёттир. Президентимизнинг «Биз ҳеч қачон меҳнатдан қочмайдиغان, қийинчиликдан қўрқмайдиغان, адолатни қадрлайдиغان, азму шижоатли, буюк халқимиз» деган сўзларини шу ҳудуд одамлари мисолида қўриб турибмиз.

Таъкидлаш жоиз, ташаббус доирасида ҳудуддаги тадбиркорлар Р.Ҳасанов, Д.Баҳраев ва М.Шодиевлар томонидан маҳалла кўчасига замонавий ёриткичлар ўрнатиш ишлари бошлаб юборилди. Бу жараёнда йиғиндаги

кам таъминланган оилалар ҳам эътибордан четда қолмаяпти. Жумладан, سخоватли кишилар кўмаги билан «Ҳазрати Али» маҳалласида яшовчи Б.Бадалов, «Мулгон» йиғинида истикомат қилувчи Б.Ғадоева хонадонларига табиий газ тармоғи тортилиб, моддий ёрдамлар кўрсатилди.

Бундай хайрли юмушлар йиғинда давом эттирилмоқда.

Субхонали НИШОНОВ.

Жонли мулоқотлар муаммоларга ечим топади

Тошкент вилояти Паркент туманидаги «Шампан» маҳалла фуқаролар йиғинида «Инсонларнинг дарду ташвишларини ўйлаб яшаш — одамийликнинг энг олий мезонидир» шиори остида хайрия тадбири бўлиб ўтди.

Унда ҳудуддаги «Обод», «Бозорбоши», «Чинорли», «Шампан», «Навдак», «Невич», «Қизилсой», «Октепа» ва «Янги Санганак» маҳаллаларида яшовчи нурунийлар, кам таъминланган ва эҳтиёжманд оила вакиллари камраб олинди.

Тадбир аввалида Республика маҳаллалар кенгаши раиси ўринбосари Б.Парпиев, Тошкент вилояти кенгаши бошқаруви раиси ва туман мутасаддилари томонидан 26 нафар фуқаро қабул қилиниб, 18 нафарининг 25 та муаммоси жойида ҳал этилди. 8 нафар фуқаро томонидан билдирилган муурожаатлар кўшимча вақт ва маблағ талаб қилгани бонс мутасадди ташкилотларга вазифалар юклатилиб, ижроси назоратга олинди.

Туман маҳаллалар кенгаши ва бандликка кўмаклашиш маркази томонидан ташкил этилган бўш иш ўринлари ярмаркасида 75 нафар бандлиги таъминланмаган фуқарога ишга жойлаштириш учун йўлланмалар берилди. Шунингдек, тадбирда диспансер назоратида бўлган беморлар ҳамда касаллиги аниқланган 266 нафар фуқарога 21 миллион сўмлик дори-дармон ва гигиеник воситалар бепул тақдим этилди. Ҳаракатланиш имконияти чекланган фуқаролар туман тиббиёт бирлашмаси шифокорлари томонидан ўз уйида тиббий текширувдан ўтказилди. 5 нафар ногиронлиги бўлган фуқарога ногиронлик аравачалари берилди.

Тадбир давомида Республика маҳаллалар кенгаши раиси ўринбосари Б.Парпиев томонидан тумандаги барча маҳалла фуқаролар йиғинларининг раислари учун ўқув-семинари ўтказилди. 15 та маҳалла фуқаролар йиғинига 35 миллион сўмлик компьютерлар жамланмаси топширилди. 2 та маҳаллага эса 100 дондан бадиий адабиётлар тарқатилди.

— *Ҳудудлардаги муаммоларни ўрганиш, халқни қийнаётган дарду ташвишларга ечим топишда бу каби жонли мулоқотларнинг самараси катта, — дейди «Октепа» маҳалласи раиси Маъмуржон Холназаров. — Бугунги тадбирда ҳам фуқароларни қийнаётган муаммоларга ечим топилиб, уларга зарур масъаҳатлар берилди. Тадбирлар бир нечта муҳим йўналишларни ўз ичига олгани билан аҳамиятлидир. Жумладан, бепул тиббий кўриқлар аҳоли саломатлигини мустақамлашга хизмат қилса, меҳнат ярмаркаси анча вақтдан бундан иш излаб юрган фуқароларга қўлайликлар яратди.*

Бундан ташқари, «Сурхи» ва «Бойқозон» маҳаллаларидаги табиий газга уланмаган хонадонларга 92 та суюлтирилган газ баллонлари, эҳтиёжманд оилаларга 4 тонна кўмир маҳсулотлари тарқатилди. «Бозорбоши» ва «Чинорли» маҳалла фуқаролар йиғинларида истикомат қилувчи Иккинчи жаҳон уруши фахрийлари — Анорбой Жалилов, Қозқобой Одиловларга туман ҳокимлиги томонидан 700 минг сўмлик озиқ-овқат маҳсулотлари ва совға-саломлар берилди.

Ғулом ХИДИРОВ
«Mahalla»

«Демократик ислохотлар йўли – биз учун яккаю ягона ва энг тўғри йўлдир»

Президентимиз Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида «Барча депутат ва сенаторларга, уларнинг тимсолида бутун Ўзбекистон халқига мурожаат қилиб айтмоқчиман: демократик ислохотлар йўли – биз учун яккаю ягона ва энг тўғри йўлдир. Бу борада биз ҳар қуни изланишдамиз. Хориждаги илғор тажрибаларни чуқур ўрганиб, ҳаётимизни, иш услубимизни янгилашга ҳаракат қилмоқдамиз», деди. Хўш, давлат раҳбарининг ушбу мурожаати депутат ва сенаторлар зиммасига қандай вазифалар юклади? Билдирилган бу ишонччи оқлаш учун нима қилиш лозим?

Расул КУШЕРБОВ,
Олий Мажлис Қонунчилик
палатаси депутати:

— Президентимизнинг Олий Мажлисига йўллаган Мурожаатномаси ҳар бир раҳбар, депутат ва сенатор учун фаолият мезони бўлиши керак. Унда белгиланган топшириқлар сўзсиз бажарилиши ва ҳаётда ўз аксини топиши муҳим. Шундагина халқ бизга ишонади. Энг асосийси, бу ислохотлар натижасида халқимиз учун фаровон ва муносиб турмуш шароити яратилиши керак. Сайловолди учрашувларида аҳоли томонидан кўтарилган долзарб масалалар ҳал этилмаса, сайловчилар олдида депутатнинг обрўси бўлмайди,

партиянинг мавқеи тушиб кетади.

Энг муҳими, биринчи навбатда, амалдор қабул қилинган қонуналарга амал қилса ҳаммаси яхши бўлади. Бизда асосий касаллик шу — масъулларнинг ўзи қонуналарга амал қилмайди. Улар ана шу жиҳати билан «намуна» бўлиб берапти. Буни кўриб, фуқаролар ҳам улардан ўрнак оляпти.

Мурожаатномада коррупцияга қарши курашиш ҳақида ҳам гап борди. Афеуски, бу муаммо ҳамма соҳада занжир мисол боғланиб кетган.

Айталик, қурилиш соҳаси энг коррупциялашган соҳалигича қоляпти. Буни таҳлил қилиб кўрсак, Ўзбекистон шароитида давлат буюртмасини олиш ва қуришда монополияга йўл қўйилган. Ана шу ҳуқуқни чекламас эканмиз тендерларда шаффофлик, рақобатда тенглик бўлмайди.

Қурилишда, айниқса, аҳоли учун арзон, деб айтилаётган, аслида эса қиммат уй- жойларни барпо этиш бўйича давлат буюртмаси тўлиқ хусусий секторга берилиши шарт. Шундагина сифатли, арзон уй-жойлар, биноларга эга бўлишимиз мумкин.

Аҳолини қийнаётган ва эътирозига сабаб бўлаётган яна бир муаммо, бу

— «снос» масаласи. Мисол учун, ҳокимлик ёки бошқа маъмурий органининг қарорига асосан уй-жой, иморат, бино қуриш учун ер олган тadbirkor қурилиш қилади. Кейинроқ бу ер қимлардир томонидан ноқонуний эгаллаб олинган, деб бузиш талаб қилинади. Кўпинча ҳоким кетиб, ўрнига янги ҳоким келса шундай бўлади.

Аслида эса «Маъмурий тартиб-таомиллар тўғрисида»ги қонуннинг 16- ва 59-моддасида тadbirkor ҳуқуқи қафолатланган. Қонуннинг ушбу талабидан келиб чиқсак, бундай ҳужжатлар қайсидир «осмондан тушган зўравон»нинг хоҳишига кўра бекор қилиниши мумкин эмас. Бу тартиб ер олиб, ҳалол ва виждонан дeҳқончилик қилаётган фермер ва дeҳқонларимизнинг ерларини «зўравонлик» билан олиб қўйиш бўйича қарорлар қабул қилинишига ҳам тегишли.

Президентимиз Мурожаатномада алоҳида таъкидлаб ўтганларидек, демократик илохотлар биз учун ягона йўл. Биз ривожланишни тасаввур ҳам қилмасак бўлади. Ўтган даврга назар ташласак, мамлакатимизда демократик тенденциялар пайдо бўлмоқда.

Махмуджон ПАРПИЕВ,
Олий Мажлис Сенатининг Фан,
таълим ва соғлиқни сақлаш масалалари
қўмитаси раиси ўринбосари:

— Президенти-миз олдимизга қўйган вазифалар ижросига астойдил киришдик. Ўтган қисқа вақтда мамлакатимиздаги олий ўқув юрталари ректорлари маҳаллий Кенгашлар депутатлари ҳузурда 2019 йил якунлари, 2020 йилда белгиланган режалари бўйича ҳисоб берди. Ҳисобот шунчаки ҳисобот бўлмай, унда ўзига хос парламент назорати сезилиб турди. Ўқув муассасалардаги баъзи бир салбий ҳолатлар, жумладан, коррупция иллатидан қутулиш чоралари ўртага ташланди.

Ўтган ҳафтада доимий ишловчи ва ҳудудлардаги сенаторлар жойларда маҳаллий Кенгашлар, вилоят, шаҳар ва туманлардаги халқ депутатлари фаолиятини кучайтириш бўйича амалий иш олиб бордик. Жумладан, Сенатда доимий ишловчи сенатор Носирхон Абдуллахонов билан бирга халқ депутатлари Наманган вилояти Кенгаши қошида «Сенатор қабулхонаси» ва депутатлар хонасини ташкил этдик.

Вилоят, шаҳар ва туманлар Кенгашлари қошидаги доимий комиссиялар раислари билан талабчан иш йўсинларини яратиш устида ишладик. Ҳар бир шаҳар ва туман Кенгашлари депутатларининг халқ манфаати йўлида самарали фаолият олиб боришларини катъий назоратга олдик.

Доимий комиссиялар ҳудудларда ўз ўрни ва мавқеини, таъсир доирасини мустақамлаб олиши учун, жумладан, Сенатдаги турдош қўмиталар билан самарали ҳамкорлик қилиб бориши ҳам фаолиятимиз диққат-марказида бўлмоқда. Эътиборлиси, маҳаллий депутатларимизда иштиёқ кучли, йўналтирсак, маънавий кўмак берсак, маҳаллий Кенгашлар иши жадал юриб кетади.

Бу ислохотлар халқимизга нима беради? Аввало, фаровон ва муносиб турмуш шароити яратилади. Бу ишларни амалга оширишда бошқарув тизими сифатини ўстириш, «Халқ давлат органларига эмас, балки давлат органлари халққа хизмат қилиши керак» деган асосий тамойилни амалда тўлиқ таъминлаш бўйича жуда кўп ишлар қилишимиз керак. Бунинг учун ташаббускор, стратегик фикр юритадиган, билимли, малакали янги авлод кадрларини тарбиялаш муҳим.

Анвар ТҶҲИЕВ,
Олий Мажлис Сенатининг Халқаро муносабатлар, ташқи иқтисодий алоқалар, хорижий инвестициялар ва туризмни ривожлантириш қўмитаси раиси ўринбосари:

— Президент Шавкат Мирзиёев парламентга йўллаган Мурожаатномасида «Жамият – ислохотлар ташаббускори» деган янги ғоя қундалиқ фаолиятимизга тобора чуқур қириб бораётганини алоҳида таъкидлади. Шуни айтиш керакки, бизда ҳар доим каттаю кичик масалалар юқоридан ҳал қилинар эди. Президентимизнинг ушбу Мурожаатномасида айни шу муаммога ечим топилди. Энди ислохотлар бевосита халқ хоҳиш-иродасидан келиб чиқиб, амалга оширилади. Энг муҳими, ягона мақсад — халқ розилигини олиш ҳисобланади. Халқни қийнаётган муаммолар қай

даражада ҳал этилаётгани жамоатчилик фикри асосида аниқланади. Жумладан, энди ижро органлари раҳбарлари ишига халқ мурожаатларига қараб баҳо берилади, ҳокимларнинг ваколатлари қайта кўриб чиқилади. Ўзбекистонда Жамоатчилик палатаси ташкил этилади. Айниқса, мамлакатимизда коррупцияга қарши мустақил орган ташкил этилиши ҳам давлатчилигимизда муҳим янгилик бўлади.

Энг муҳими, ягона мақсад — халқ розилигини олиш ҳисобланади. Халқни қийнаётган муаммолар қай даражада ҳал этилаётгани жамоатчилик фикри асосида аниқланади.

Хулоса

Дарҳақиқат, кейинги йилларда мамлакатимизда амалга оширилган демократик ислохотлар, очиклик ва ошқоралик, матбуот эркинлиги, жамоатчилик фикрини ўрганиш — ижтимоий фикрни шакллантиришда ва мавжуд муаммоларни бартараф этишда сезиларли ўзгаришлар кузатилмоқда. Аслида ҳам барча соғий-ҳаракатлар замирида мамлакат ривож, халқ фаровонлигига эришиш каби эзгу ғоя мўжассам.

Хайрулло АБДУРАҲМОНОВ
«Mahalla»

Тошкентда қуриллаётган уч поғонали йўл ўтказгич тез орада фойдаланишга топширилади.

Пахтачиликда давлат буюртмасидан бутунлай воз кечилади

Хўш, қишлоқ хўжалигида юз йил кутилган ислохотнинг мазмун-моҳияти нималардан иборат? Пахтачиликда кластер тизимини жорий этишдан кўзланган мақсад-муддао нима? Бунда фермерлар манфаатдорлиги қандай таъминланади?

Давлатимиз раҳбари Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида: «Пахта ва ғалла етиштиришга давлат буюртмасини бекор қилиб, ушбу маҳсулотларни бозор тамойиллари асосида харид қилиш тизимига босқичма-босқич ўтамиз. Агар бу йўлдан бормасак, фермер ва деҳқонларимиз маҳсулот етиштиришда эркин бўлмайди, улар ўзлари кутганларидек манфаат кўрмайди, ҳокимларнинг эса иш услуби ўзгармайди», деган эди.

Жамшид ХОДЖАЕВ,
Ўзбекистон Республикаси
Қишлоқ хўжалиги вазири.

Дарҳақиқат, пахта ва ғалла етиштиришда давлат буюртмасини бекор қилиш... Бу нима дегани? Бугун бугун дунё олқишлайётган бу ташаббус замирида бир миллатнинг кечмиши ётганини, бир пайтлар хатто томорқасига пахта эккан, бунинг ортидан эса заррача рўшнолик кўрмаган, аксинча, «ўзбек иши», «пахта иши» деган оғир, синобли кунларни бошдан кечирган инсонлар ҳаммамиздан кўра кўпроқ англаса керак. Давлатимиз раҳбари ҳам олимлар билан учрашувда юз йиллик тизим икки йилда олиб ташлангани, пахта миллатимизга манфаат эмас, азоб олиб келгани, меҳнатга тухмат келтирганини алоҳида таъкидлади.

Жорий йилнинг 4 февраль кuni Президентимиз раислигида бўлиб ўтган йиғилишда пахта ва ғалла маҳсулотларини бозор тамойиллари асосида харид қилиш тизимига босқичма-босқич ўтатиш орқали фермер ва деҳқонлар манфаатдорлигини ошириш юзасидан аниқ вазифалар белгиланди. Таъкидлаш кераки, мазкур йиғилиш ўз моҳиятига кўра тарихий аҳамиятга эга бўлди. Юртбошимиз шу кундан бошлаб давлат буюртмаси бекор қилинган, бу ишлардан кўзланган пировард мақсад — оддий одамларимизнинг, қишлоқ аҳолисининг, фермер ва деҳқонларимизнинг ҳаётини фаровон қилишга қаратилганини алоҳида таъкидлади.

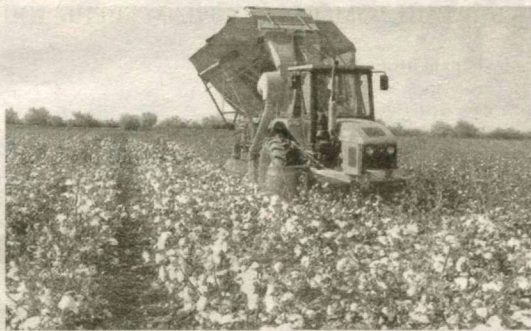
Чиндан ҳам, давлат буюртмаси нафақат пахтачилик ва ғаллачиликда, балки қишлоқ хўжалигининг барча йўналишлари ҳам мисоли фермерларнинг оёғига боғланган қишандек бўлиб қолаётган эди. Унинг бекор қилиниши эса соҳада инкилобий ўзгаришларга замин яратди. Хўш, қишлоқ хўжалигида юз йил кутилган ислохотнинг мазмун-моҳияти нималардан иборат? Пахтачиликда кластер тизимини жорий этишдан кўзланган мақсад-муддао нима? Бунда фермерлар манфаатдорлиги қандай таъминланади?

Ерга меҳр берган борки, кам бўлмаяпти

Қишлоқ хўжалиги кўшимча имкониятларга бой соҳа. Шу боис кейинги йилларда аграр соҳага эътибор ҳам, ёндашув ҳам мутлақо ўзгариб, тармоқда юқори суръатли ислохотлар амалга оширилди. Биринчи навбатда, аграр тармоққа бозор механизмлари жорий этилди ва бугун ерга меҳр берган борки, кам бўлмаяпти. Масалан, Ўзбекистон тарихида илк бора давлат харид нархларининг қарийб 3 баробар оширилиши пахтачилик ва ғаллачиликни чинакам даромад манбаига айлантирди.

Яна бир тарихий воқеа, бу — биринчи марта бошқили дон экинларидан юқори ҳосил етиштиришни рағбатлантириш тизими жорий этилди. Ҳолбуки, тармоққа узоқ йиллар давомида старлича эътибор берилмади, на бозор механизмлари бор эди, на манфаатдорлик... Яширининг ҳожати йўқ, унумдорлик масаласи ҳам аграр соҳанинг оғрикли нукталаридан эди.

Шунингдек, соҳада янгича ёндашув ва илғор тажрибаларнинг ҳаётга татбиқ этилиши, жумладан, пахтачиликда мутлақо

янгича иш тутумига, яъни кластер тизимига ўтилгани меҳнатга муносабатни тубдан ўзгартирди. Ишни самарали ташкил этиш ва бошқариш имконияти юзага келди.

Мамлакатимиз учун янги бўлган ушбу тизимнинг афзалликлари ҳақида ортиқча таъриф беришга ҳожат йўқ. Чунки бугун деҳқон кластер бераётган фойдани ўз хаёти, фаолиятида кўриб, сезиб турибди. Бошқача айтганда, «сурғдан тайёр маҳсулотга» занжирига асосланган ушбу йўналиш қисқа фурсат ичида қанчалик самарадор эканини намойён этди.

Энди фермер режа учун эмас, ўзи учун меҳнат қилишни бошлайди

Хўш, пахта ва ғалла маҳсулотларини бозор тамойиллари асосида харид қилиш тизимига ўтиш нима учун бу қадар муҳим? Биринчи навбатда, бу Ўзбекистонда чинакам бозор иқтисодиёти қарор топаётганини аналтади. Ўз навбатида, фермерлар фаолиятида туб бурилиш бўлади. Яъни уларда иқтисодий манфаатдорлик янада ошиб, эндиликда фермерлар маҳсулот ишлаб чиқаришда ҳам, нархларини шакллантиришда ҳам бозор шароитидан келиб чиқади.

Эндиликда пахта дунёдаги нархлардан келиб чиққан ҳолда сотиб олинади. Пахтага режа белгиланмайди, фермерларимиз ва

кластерларимиз энди режа учун эмас, ўзи учун меҳнат қилишни бошлайди. Бу билан рақобат янада кучаяди. Қайси маҳсулот сифатли бўлса, қайси маҳсулот бозорбоп бўлса, қайси маҳсулотдан манфаат кўп бўлса, ўша маҳсулотни етиштириш имконияти кенгайди.

Яна бир муҳим томони, пахта ва ғаллага давлат буюртмасининг бекор бўлиши қишлоқ хўжалигининг жозибадорлигини оширади, эндиликда тармоққа катта инвестициялар оқими кириб келиши кўпаяди. Шу билан бирга, бу тарихий ўзгаришлар давлатнинг тармоққа аралашувини камайтиради. Натижада ҳокимларнинг режа ортидан қувиш ёки одамларни мажбурий меҳнатга жалб қилиш амалиётига ҳам бутунлай чек қўяди.

Аграр соҳанинг «локомотиви»

Кайд этиш керак, аграр соҳанинг бозор тамойилларига ўтишининг кластер тизими муҳим аҳамиятга эга. Таъбир жоиз бўлса, Президентимиз ташаббуси билан жорий этилган бу ноёб тизим охириги уч йилликнинг энг муҳим ўзгаришларидан бири бўлди. Эътиборли жиҳати, бу янгича ёндашув қисқа давр ичида аграр соҳани жадал ривожлантиришда «локомотив»га айланди.

Хусусан, бугунгача мамлакатимизда 73 та пахта-

тўқимачилик кластери ташкил этилган бўлса, ўтган йилги пахта ҳосилининг 73 фоизи айнан кластерлар хиссасига тўғри келди. Ўртача ҳосилдорлик кластер бўлмаган ерларга нисбатан 4,1 центнерга юқори бўлиб, кўшимча 428 минг тонна пахта олинди. Жумладан, 13 та кластерда ҳосилдорлик 2018 йилга қараганда 1,5 баробарга, 4 та кластерда икки баробарга ўсди. Ушбу тизим асосида юртимизнинг 40 та туманида пахта етиштириш борасида охириги 10 йилдаги энг юқори кўрсаткич қайд этилди. Бу муваффақиятларнинг ўзиёқ пахтачиликдаги янги йўналиш қанчалик самарали эканини намойён этмоқда.

Кооперациянинг кластердан қандай фарқи бор?

Тармоқдаги яна бир муҳим янгилик, бу — кластер ташкил этилмаган пахта майдонларида фермерлар иштирокида кооперациялар фаолияти йўлга қўйилишидир. Ушбу тизимнинг энг муҳим жиҳати — фермерлар нафақат пахта хомшўсини, балки уни қайта ишлашдан олинган маҳсулотларни сотиш имкониятига эга бўлади. Бунда ўша худудлардаги пахта тозалаш заводлари фермерларга кооперация ташкил этиш учун берилади, қўшилган қийматдан тушган даромад кооперация аъзолари — фермерлар ўртасида тақсимланади. Бир сўз билан айтганда, ушбу тизим кооперативлар ва кластерлар ўртасида рақобатни юзага келтиради, табиийки, бундан фермерлар манфаатдор бўлади.

Дарҳақиқат, халқимиз яқин-яқингача «деҳқоннинг қосаси оқариши» борасидаги гапларга ишонмас эди. Тўғри-да, бир пайтлар мамлакатимиз аграр соҳада анча қолоқ бўлгани, бобо-деҳқонлар йил бўйи минг машаққат билан етиштирган пахтанинг роҳатини бошқа давлатлар кўрган ҳам аини ҳақиқат. Бугун эса вазият тамомила бошқача.

Энди Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги тарихида янги давр бошланмоқда. Давлатимиз раҳбари томонидан илгари сурилган янги механизмлар аграр соҳадаги унумдорлик ва ривожланишни юқори даражага олиб чиқиши билан аҳамиятлидир. Энг муҳими, бу ривожланиш тармоқда банд бўлган миллионлаб инсонларнинг турмушига ёруғлик, эртанги кунига ишонч олиб киради.

Ҳокимларнинг ваколатлари қайта кўриб чиқилади.

Инсон зоти борки, хато қилади. Хато эса ҳар доим ҳам кечирилвермайди. Аммо бир марта билиб-билмай қилган айби учун киши чин дилдан пушаймон бўлса-да, унинг бутун умри товон тўлаш билан ўтиши ҳам тўғри эмасдек гўё. Зеро, кечиримлик, раҳм-шафқатли бўлиш инсониятнинг энг улғу фазилатларидан бири.

Мана, бир неча йилдирки, давлатимиз томонидан жазони ижро этиш муассасаларидаги билиб-билмай жиноятга қўл урган, ўз айбига чин дилдан пушаймон бўлиб, тузалиш йўлига қатъий ўтган маҳбуслар афв этилмоқда. Ички ишлар вазирлиги маълумотларига кўра, 2017-2019 йиллар давомида Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 8 марта афв этиш бўйича фармон имзоланиб, 4 мингдан ортик маҳкумга нисбатан қўлланилди. Шундан 1 минг 999 нафар маҳкум озодликка чиқарилиб, 2 минг нафардан ортининг жазоси енгилроғига алмаштирилди.

Кунни кеча яна 58 нафар фуқаро ана шундай бахтга муассас бўлди. Афв этилган шахсларнинг 41 нафари жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилинди, 3 нафарига тайинланган жазо енгилроқ жазо билан алмаштирилди, 14 нафар шахсга тайинланган озодликдан маҳрум этиш жазосининг муддатлари кискартрилди. Бир сўз билан айтганда, бир онланинг зиё тарагучи куёши — норасидаларнинг отаси ёки йўлига кўз тиккан ота-оналарнинг фарзанди, кимнингдир опаси ё акаси ўз оиласи бағрига қайтди. Ё бўлмаса, ҳижрон кунлари анчага камайди.

Энди масъул ташкилотлар зиммасида ундан ҳам каттарок вазифа турибди. Бу — жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинган фуқароларнинг жамиятга тезроқ мослашиб кетишлари учун зарур шарт-шароитларни хозирлаш масъулияти. Уларнинг бандлигини таъминлаш, ҳаётини яна изга қўйиб олишлари учун ҳам маънавий, ҳам моддий томондан қўллаб-қувватлаш ишларини олиб бориш ҳисобланади.

Юқорида келтириб ўтганимиздек, кейинги уч йилда 2 мингдан ортик киши афв этилиб, озодликка чиқарилган. Хўш, бугунги кунда улар қандай ҳаёт кечиряпти? Жамиятга тўла мослаша олдими? Масъул ташкилотлар уларга ҳам моддий, ҳам маънавий томондан

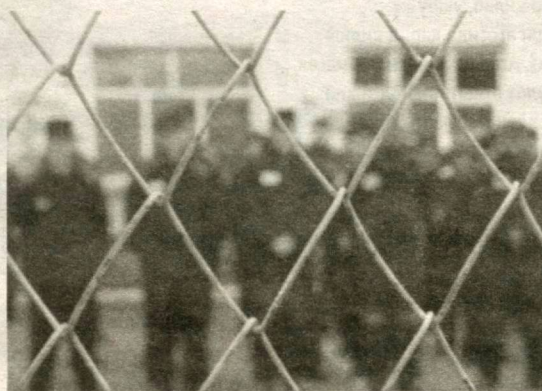
Афв этилганларнинг кейинги тақдири қандай кечаёттир?

«МАҲАЛЛА ФАОЛЛАРИ ВА ҲУДУДИМИЗДАГИ ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИГА КАТТА РАҲМАТ, УЛАР УЙГА ҚАЙТГАН КУНИМОҚ МЕНИ ЙЎҚЛАБ КЕЛИШДИ. ҲАМ МОДДИЙ, ҲАМ МАЪНАВИЙ ТОМОНДАН ЁРДАМ БЕРИБ, ИШ ТОПИШИМГА КЎМАКЛАШИШДИ»

кўмак бераётими? Келинг, айни саволларга аввалги йилларда афв этилган инсонлар тақдири орқали жавоб излаб кўрамиз.

Маҳалла фаоллари тиргак бўлиши керак

— Кечиримли халқимиз, бағрикенг Президентимиз томонидан кейинги йилларда ўз айбига чин кўнгилдан пушаймон бўлиб, тузалиш йўлига қатъий ўтганлар афв этиляпти, — дейди Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини муваффақлаштириши бўйича республика кенгаши мутахассиси Ф.Эшмухаммедов. — Озодликка чиқиб, оиласи бағрига қайтишининг ўзи катта бахт, аммо ҳаёт давом этади. Кейинги масала — уларнинг жамиятга мослашиб кетиши, ишлаб пул топиши, ўқиши, демократик жамият-

фуқароларнинг айни пайтдаги ҳаёти билан қизиқдик.

— Бош қомусимиз қабул қилинганининг 27 йиллиги муносабати билан эълон қилинган афв тўғрисидаги фармон билан маҳалламизда истиқомат қилувчи Д.Мухаммедов

ҳам оиласи бағрига қайтди, — дейди пойтахтимизнинг Олмазор туманидаги «Эски шаҳар» маҳалла фуқаролар йиғини раиси Мухаббат Тошпўлатова. — Утган тўрт йил давомида ҳам биз у кишининг рафиқаси, фарзандлари ҳолидан хабар олиб, моддий-маънавий эҳтиётдан қўлаб-қувватлаб турардик. Д.Мухаммедов уйига қайтгач, ҳокимлик ва бошқа мутасадди ташкилотлар вакиллари билан унинг хонадонига бордик. Улар билан суҳбат жараёнида аниқланган шахсий муаммоларини ҳал этиб, Д.Мухаммедовга соғлигини тиклаш учун йўланма тақдим этдик. Айни пайтда у эшик-ромилар ишлаб чиқарувчи цехга ишга кирган, етти нафар оила аъзолари билан бахтли ҳаёт кечирмоқда.

Бундай мисолларни қўлаб келтириш мумкин. Кузатишларимиз давомида масъул ташкилотлар бундай фуқароларнинг тақдирини шунчаки ташлаб қўймаётганига гувоҳ бўлдик. Ҳар жиҳатдан мададкор бўлиб, биринчи навбатда, бандлигини таъминлаш, қўллаб-қувватлашга ҳаракат қилияпти.

— Утган йили жазони ижро этиш муассасасидан

чиққанымда: «Шунча фуқаро бўлиб, энди нима қиламан», дея бошим қотганди, — дейди пойтахтлик А.Ҳолиқов. — Маҳалла фаоллари ва ҳудудимиздаги профилактика инспекторига катта раҳмат, улар уйга қайтган кунимок мени йўқлаб келишди. Ҳам моддий, ҳам маънавий томондан ёрдам бериб, иш топишимга кўмаклашишди. Бугун оилам бағрида ҳаётимдан рози бўлиб, ҳалол меҳнат билан умргузаронлик қиляман.

«7 йиллик танаффусдан кейин ҳаётини қайта изга қўймоқчиман»

— Президентимизнинг ғамхўрлиги, халқимизнинг кечиримлиги сабаб бугун мен гўё қайта тузилгандек бўлдим, — дейди Р.Юсупов. — Озодликка чиқиб, онажонимнинг кўксига бош қўйиш мен учун энг катта орзулардан бири эди. Бугун мана шу орзуим ушалди. Қаро тундек ўтган етти йил давомида ўз айбигини тушуниб етдим. Қилган ишларимдан қаттиқ пушаймонман. Адашиб катта хатога йўл қўйдим. Аслида Тошкент дав-

лат юридик университетини тамомлаганман. Энди ўз соҳам бўйича иш топиб, халқимга, Президентимга фидойилик билан хизмат қилишни хоҳлайман. Етти йилдан сўнг қайта жамоатчиликка қўниқиб кетиши қийин экан. Аммо маҳалла фаоллари, профилактика нозир ва бошқа мутасадди ташкилот вакиллари мени мослашимга кўмак берапти.

Албатта, ўз халқи, Ватанига чин дилдан эҳтиёт қилиш, яқинларига бахт улашишдан ҳам ортиқроқ толенинг ўзи йўқ дунёда.

— Президентимиз, халқимиз ишончини, албатта, оқлайман, — дейди Х.Ҳакимов. — Тўғриси айтсам, бундай ғамхўрликдан хурсанд бўлиш билан бирга ор-номусдан юзим қизариб кетяпти. Бир адашим ва хатоим оқибатида озодлик, кўнгли ҳаловати, оила, меҳнат билан яшаш неъматининг қадрига етдим. Энди бизга билдирилган ишончини оқлаш, халқимиз олдида юзимиз ёруғ бўлиши ўзимизга боғлиқ. Бундан кейинги ҳаётимда «судланган» деган тамгани бутунлай унутилиши

учун ҳалол меҳнат қилишга, Ватанимга содиқ фарзанд бўлишга ваъда бераман.

Эндигина дунёга келгандек, ҳаётга ташна бўлиб турган бу инсонларнинг юз-кўзларидан қувонч, ғайрат-шижоат, миннатдорлик туйғусини кўриб, юрагинг жунбушга келади. Биз ҳам ишонамизки, бу инсонлар янги ҳаёт қуриб, халқимиз, Президентимизнинг ғамхўрлигига муносиб жавоб қайтаради. Ватанимизнинг келгуси тараққиётига қўлларидан келганча ҳисса қўйиш учун жонини жабборга бериб ҳалол меҳнат қилишдан чекинмайдилар.

Санжар ЭШМУРОДОВ
«Mahalla»

Тошкентда ИПХ ходимларининг формаси ўзгарди.

Сўмнинг салмоғини сақлаш мумкин... (ми?)

Давлатимиз раҳбарининг Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида барча соҳалар қатори банк-молия тизимида тўпланиб қолган муаммолар ҳам таҳлил қилиниб, шунга мувофиқ устувор вазифалар белгилаб берилди. Макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш, яъни ички маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш, қолаверса, инфляцияяни жилловлаш иқтисодий ислохотлар жараёнидаги ўткир муаммолардан бири бўлиб тургани қайд этилди.

«Давлат томонидан 37 турдаги маҳсулот ва хизматлар нархининг тартибга солинаётгани эркин рақобатга таъсир қилмоқда. Шунинг ҳисобга олиб, энди асосий эътиборни нархларни белгилашга эмас, балки қорхоналар ўртасида соғлом рақобатни таъминлаш орқали нархларни пасайтиришга ва сифатини оширишга қаратишимиз керак», деди Президентимиз. Зотан, инфляцияни сақлаб туриш, «яширин иқтисодиёт» жараёнида кузатиладиган муаммоларни бартараф этиш жуда мушкул ва мураккабдир.

Мурожаатномада қайд этилдики, республикамызда фаолият кўрсатаётган 30 га яқин йирик банк муассасаси фаолиятида рақамли технологияларни қўллаш, яъни банк маҳсулотларини жойлаш ва дастурий таъминот бўйича ишлайдиган алоҳида тизим мавжуд эмас. Ҳар бир банкда трансформация дастури амалга оширилиши керак. Бу эса банкнинг капитал, ресурс базаси ва даромадини оширишда муҳим манба бўла олади. Zero, банк имкониятлари кенгайса, яъни ички маҳсулот ишлаб чиқариш, ижтимоий соҳаларда хизмат кўрсатиш сон ва сифат жиҳатидан яхшиланиб, аҳоли фаровонлигига эришамиз.

Инфляциянинг 2020 йилдаги базавий прогнози

Марказий банк томонидан 2020 йил учун инфляциянинг базавий прогнози 12-13,5 фоиз даражасида белгиланди. Банк мутахассисларининг таъкидлашича, йил давомида инфляция даражаси 15 фоизгача етиши ҳам мумкин. Мақсадли режа қандайдир ташки шок ҳолатлари рўй бермаслиги эҳтимолидан келиб чиқиб белгиланади. Мабодо кутилган ўзгариш рўй бермаса ҳам, бу қисқа муддатли оғиш ҳисобланади ва яна мақсадли траекторияга қайтиш чора-тадбирлари қўрилади.

МАРКАЗИЙ БАНК ТОМОНИДАН 2020 ЙИЛ УЧУН ИНФЛЯЦИЯНИНГ БАЗАВИЙ ПРОГНОЗИ 12-13,5 ФОИЗ ДАРАЖАСИДА БЕЛГИЛАНДИ. БИРОҚ ЙИЛ ДАВОМИДА ИНФЛЯЦИЯ ДАРАЖАСИ 15 ФОИЗГАЧА ЕТИШИ ҲАМ МУМКИН

2019 йилги инфляция даражаси қандай бўлган эди, деган савол туғилади. Миллий валюта-миз – сўмнинг курси эркин, сузувчан характерда бўлиб, унинг хорижий валюталарга нисбатан курси бозор механизмлари, яъни ички валюта бозорида унга бўлган талаб ва тақлифдан келиб чиқиб аниқланмоқда. Миллий валюта либерализация қилинганидан кейин ҳам унинг курси, яъни баҳоси кескин пасайиб келаяпти. Бу ҳолат қанча давом этиши ҳеч кимга маълум эмас.

Барча турдаги аҳоли тоифалари, резидент ва норезидент бўлган юридик шахслар учун қатор жумбоқларни келтириб чиқараётган инфляция жараёни тўғрисида бизнинг ва бошқа ҳисоб-китоб ишларини узок даврга прогнозлашнинг ноаниқ йўли бўлиб туюлади. Бир сўз билан айтганда, миллий валютанинг кадрсизланиши стратегик реал молиявий режалар ишлаб чиқишга йўл бермаяпти. 2019 йилда инфляция прогнози «коридори»нинг юқори чегарасида шаклланиб, 15,2 фоизни ташкил этган эди. Давлат статистика қўмитасидан берилган маълумотга кўра эса жорий йил январь ойида иستهъмоладан нархлар даражасининг ой давомидаги ўртача ўсиш суръати яъни инфляция 0,6 фоизга тўғри келди.

Сўм нима учун кадрсизланипти?

Инфляция жараёнида келтириб чиқараётган омиллар нимада? Боши-кечи йўқ бу жумбоқнинг тагига оддий инсонлар ета олмайдилар. Аммо иқтисодий назария тамойилларига таяниб, таҳлил қиладиган бўлсак, сўмни кадрсизлантириб қўяётган омиллар қаторида қуйидагиларни қайд этиш мумкин:

Биринчи омил: бир йил давомида ишлаб чиқилаётган ЯИМ баҳоси инфляция даражаси инobatта олинмаган ҳолда ўсиб бормоқда. Тўғри, ЯИМ

микдори ва унинг аҳоли жон бошига тақсимланиш кўрсаткичи динамикасини 2016-2018 йиллар мисолида таҳлил қилсак, икки баробардан ошдик кўпайган. Аммо бу рақам 5-6 фоиздан ижобий томонга ўсаятган бўлса-да, миллий валюта курсининг кескин пасайиш тенденциясини тўхта олмаяпти. Сабаби, миллий валютанинг курсига кучли таъсир қилувчи инфляцион босим жуда катта.

Иккинчи омил: мамлакат ташки савдо баланси ижобий ёки салбий колдикда бўлиб, буни таҳлил қилиш учун статистик маълумотлар етарлидир. Охириги тўрт йилликда ташки савдо айланмаси 39,5 фоизга ўсган, шундан экспорт 18, импорт 61 фоизга ошган, демак, ташки савдо айланмаси, асосан, импорт ошishi эвазига бўлмоқда. Бу ҳолат бир жиҳатдан тўғри, яъни ташки савдо операциялари либерализация қилинганидан кейин мамлакатимиз ички бозорида хорижий валютага бўлган талаб ошиб боради. Шу боис импортнинг экспортга нисбатан уч баробардан ҳам кўпроқ ошиб бориши кузатишмоқда. Бу, ўз навбатида, миллий валюта курси пасайиши ва кадрсизланишига олиб келаётган.

Учинчи омил: давлат бюджетининг балансланганлиги (дефицит ёки профицитлиги) ҳам миллий валюта курсига сезиларли даражада таъсир кўрсатмоқда. Буни қуйидаги жадвал ҳам тасдиқлайди:

Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетининг 2016-2019 йиллардаги даромад ва харажатлари динамикаси (Махсус жамғармалардан ташқари)

Йиллар	2016 й. прогнози	2017 й. прогнози	2018 й. прогнози	2019 й. прогнози
Даромадлар, трлн. сўмда	41,0	49,7	62,5	102,6
Харажатлар, трлн. сўмда	40,9	49,3	74,0	107,1
Давлат бюджетининг танқислиги(-), профицит (+) трлн. сўмда	0,1	0,3	-11,5	-4,5

Кўриниб турибдики, давлат бюджети харажатлари унинг даромадларига нисбатан нафақат юқори даражада ўсиш, балки тақчиллик тенденциясига ҳам эгадир. Бюджетнинг 2018 йилдаги танқислик миқдори -11,5 трлн. сўмни ташкил этмоқда. 2019 йилда бу тақчиллик прогноза асосан икки баробарга камайиши белгиланиб, тахминан -4,5 трлн. сўм миқдорида бўлиши

жиқ валюталар «хужум»ини ҳамкорликда пасайтириши, «чеканка» қилиш чора-тадбирларини ишлаб чиқиши лозим. **Учинчидан,** мамлакат тўлов балансининг жорий операцияларида экспортни хар томонлама рағбатлантириб, импортни маҳаллийлаштиришни кўчайтириш, ижобий сальдога бозор механизмлари билан эришиш зарур. **Тўртинчидан,** давлат бюджетида иқтисодий

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

Президентимизнинг «Инфляцион таргетлаш (мақсадли кўрсаткич) режимида босқичма-босқич ўтиш орқали пул-кредит сиёсатини такомиллаштириш тўғрисида»ги фармони сўмнинг кадрини сақлаш жараёнида кенг қамровли ислохотларни бошлашга имкон беради. Инфляцион таргетлаш, бу – давлат идоралари томонидан мамлакатда инфляцияни назорат қилиш учун қўриладиган монетар чора-тадбирлар мажмуи бўлиб, бунга кўра, макроиқтисодий прогноз белгиланади. Ундан четга чиқиш вазияти рўй берса, зудлик билан иқтисодиётдаги мақбул ҳолатга қайтиш имконини берувчи жараён амалга оширилади.

мўлжалланса-да, аниқ натижа жорий йил биринчи чорагида маълум бўлади.

Тўртинчи омил: миллий иқтисодиётни хорижий валюта эвазига молиялаштириш давом этаётган бир пайтда сўмнинг салмоғи ва кадрини ўз-ўзидан тушиб кетади.

Жилловлаш мумкинми?

Сўм ҳар бир фуқаро учун муомала воситаси, у билан моддий-маънавий эҳтиёжларимиз қондирилади. Унинг кадрсизланишини секинлатиб, стабил ҳолатда ушлаб туриш мумкинми? Ҳа, албатта, бунинг бир неча шартлари бор. **Биринчидан,** ЯИМ яратилишига кам ҳисса қўшадиган тармоқларда таркибий ислохотларни янада чуқурлаштириш зарур. **Иккинчидан,** Марказий банк ва Молия вазирлиги бозор инструментларини қўллаб, ички молия бозорига жуда катта босим ўтказаятган хори-

самара бераётган ижтимоий маблағларни қисқартириб, иқтисодиётни ривожлантиришга имкон туғдирувчи харажатларни ошириб бориш мақсадга мувофиқдир.

Ҳар бир давлатда ўз миллий пул бирлиги кадрланади. Нафақат муомала воситаси, балки ижтимоий-иқтисодий соҳаларни ривожлантиришда ҳисоб-китоб омили бўлган пул кадрсизланар ва салмоғи пасаяр экан, демак, бу жамият ҳаётига салбий таъсир кўрсатмасдан қолмайди. Юқорида таъкидланганидек, Ўзбекистоннинг миллий пул бирлиги — сўмга нисбатан инфляция жараёнини камайитириб, унинг давлат бюджетидagi роли ва аҳамиятини оширсак, халқимиз турмуш тарзидаги ўрнини сақлаб қола билсак, бунинг ижобий самарасини кўрамиз.

Эрмат ҚОДИРОВ,
Тошкент молия институти доценти, иқтисод фанлари номзоиди.

2020 йилда уй-жой шароитларини яхшилашга эҳтиёжманд меҳнат мигрантларига 3 462 та кўп квартиралли хонадон ажратилади. Бу давлатимиз раҳбарининг 2019 йил 20 августдаги «Хорижда вақтинчалик меҳнат фаолиятини амалга ошираётган Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ва уларнинг оила аъзоларини ҳимоя қилиш кафолатларини янада кучайтириш чоралари тўғрисида»-ги фармони асосида белгилаб қўйилган.

ЭНДИ МИГРАНТЛАРГА ҲАМ ИМТИЁЗЛИ УЙ БЕРИЛАДИ

Жараёни тартибга солиш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг «Уй-жой шароитларини яхшилашга эҳтиёжманд меҳнат мигрантларига кўп квартиралли уйлардан хонадонлар ажратиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ва қарор асосида низом тасдиқланди. Унга мувофиқ, уй-жойлар имтиёзли ипотека кредити асосида ҳар йили туман(шаҳар)лардан белгиланган тартибда ажратилади.

Уй-жой ажратиш қандай босқичларда амалга оширилади?

— Меҳнат мигрантлари «Labor migration» дастурий мажмуасида рўйхатдан ўтиши керак, — дейди Ташқи меҳнат миграцияси агентлиги мазмуот котиби Ормиқхўжа Норов. — Рўйхатдан ўтган фуқароларга агентлигимиз томонидан тасдиқнома берилади. Бу воялат, туман(шаҳар) ҳокимликлари ҳузурида тузилган комиссияларга киритилади. Мазкур комиссия тасдиқнома асосида талабгорларнинг ҳужжатини кўриб чиқади.

«Labor migration» дастурий мажмуаси нима?

— Ушбу дастурий мажмуа «Ягона миллий меҳнат тизими» доирасида Ўзбекистон Республикаси Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги томонидан ишлаб чиқилган. Бу хорижда вақтинчалик меҳнат фаолиятини амалга ошириш истагини билдирган фуқароларга иш берувчи мамлакатда бўлиш қоидалари, меҳнат, ижтимоий, уй-жой ва ماشини таъминот соҳалари, хорижий иш берувчилар билан меҳнат шартномалари тузишнинг ҳуқуқий жиҳатлари, меҳнат мигрантларининг ишга жойлашнинг географияси, уларнинг фаолият йўналиши, турлари тўғрисидаги маълумотлар базасини шакллантириш имконини беради.

Шунингдек, чет элларда оғир вазиятга тушиб қолган ва ёрдамга муҳтож хамюртларимизга

масофадан туриб муурожаат йўлаш имкониятини беради. Мигрантларга қонун ҳужжатларида белгиланган молиявий, ҳуқуқий ва ижтимоий ёрдам кўрсатиш тўғрисида ахборотларни ёритиб боради.

Қандай ҳужжатлар талаб этилади?

Талабгор комиссия раисига доимий яшаш жойи бўйича ҳужжатларни ва сўровнома-аризани тақдим этади. Ҳужжатлар 15 иш куни ичида кўриб чиқилиши белгиланган. Бунда комиссия уй-жой шароитини яхшилашга эҳтиёжманд меҳнат мигрантларини қатор ижтимоий мезонлар асосида аниқлайди. Шу асосда ёзма тавсия бериш ёки рад этиш тўғрисида қарор қабул қилади. Ёзма тавсия олган талабгор шартнома тузиш учун инжиниринг компанияси филиалига муурожаат қилади.

Ипотека кредитлари қандай ажратилади?

— Вазирлар Маҳкамасининг «Уй-жой шароитларини яхшилашга эҳтиёжманд меҳнат мигрантларига кўп квартиралли уйлардан хонадонлар ажратиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ижросини таъминлаш мақсадида Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича Республика кенгаши бошқаруви қарори ишлаб чиқилди, — дейди Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлашти-

риш бўйича республика кенгаши бўлим бошлиғи Элмурод Қаришев — Унга кўра, қарор мазмун-моҳиятини тарғиб қилиш, эҳтиёжманд меҳнат мигрантларига талаб этиладиган уй-жойлар рўйхатини шакллантириш ҳамда белгиланган вазирлар доирасида келуси йилги Давлат дастурига тақлифлар киритиш чоралари белгиланди.

Қайси вилоятга нечта уй ажратилган?

Мигрантларга ажратиладиган 3462 та хонадон тасдиқланган параметрларга мувофиқ берилади. Мазкур параметрларда қайси ҳудудга нечта уй қурилиши кўрсатишган.

Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлигининг маълумотига кўра, 2020 йилда меҳнат мигрантлари учун Қорақалпоғистон Республикасида 210 та, Андижон ва Фарғона вилоятлари 420 та, Бухоро ва Хоразм вилоятларида 240 та, Жиззах вилоятларида 120 та, Қашқадарё ва Наманган вилоятларида 300 та, Навоий вилоятида 60 та, Самарқанд вилоятида 450 та, Сурхондарё вилоятида 270 та, Сирдарё вилоятида 90 та, Тошкент вилоятида 180 та уй-жой ажратиш белгиланган. Шунингдек, Тошкент шаҳрида ҳам 162 та ана шундай уй қуриш кўзда тутилган.

Мигрантларнинг ижтимоий устуворлигини белгилаш мезонлари

— Ариза берувчи оиласининг

бир аъзосига тўғри келадиган жами ҳар ойлик даромад базавий ҳисоблаш миқдори(БХМ) нинг 1,5 бараваридан кам бўлса, 10, 1,5 дан 2,5 бараваргача 5, 2,5дан 3 бараваргача бўлса, 3,3 бараваридан кўп бўлса 0 балл берилади. Бунда иш жойидан маълумотнома ёки солиқ декларацияси тақдим этиши керак, — дейди Адлия вазирлиги бўлим бошлиғи Гайбулла Примов — Кейинги тартибда ариза берувчи яшаётган уй ҳўжалигида бир кишига тўғри келадиган тураржойнинг умумий майдони 16 кв.дан кам бўлса 10, 16 — 20 кв. метр бўлса 6, 20 кв. метрдан кўп бўлса 2 балл берилади. Бунда кадастр ишининг нухаси ва тегишли туман(шаҳар) ҳокимлиги ҳузуридаги Талабгорларни танлаш бўйича комиссиянинг даълолатнома асосида текширув натижалари асос бўлади. Хорижда вақтинчалик меҳнат фаолиятини амалга ошираётган, оилада ёлғиз ўзи вояга етмаган фарзандларни тарбия қилаётган эркак ёки аёллар ҳам 10 балл билан баҳоланади.

Шунингдек, оилада биринчи гуруҳ ногирони, сурункали касалликларнинг оғир турига чалинганлар, ногиронликка олиб келувчи касаллик билан оғирган фарзандлар бўлса, ариза берувчи ёлғиз боқувчига эга оила вакили ёки оила боши — эркак ёки аёл бўлса, ҳозирги тураржой мақоми ижара бўлса 10 балл билан баҳоланади. Уй эгасининг руҳсати билан текин тураржойда яшаётган ҳолда 6, тўлиқ ўз мулкида бўлса 2 балл берилади. Барча мезонлар ҳисобланганда энг юқори натижа 80 баллни ташкил этади.

Аризага қандай ҳужжатлар илова қилинади?

— Бунинг учун, аввало, мигрантнинг шахсини ва «labor migration» дастурий мажмуасида рўйхатдан ўтказилганини тасдиқловчи ҳужжат нухаси талаб қилинади, — дейди Адлия вазирлиги бўлим бошлиғи Г.Примов. — Шунингдек, солиқ тўловчининг идентификация рақами (СТИР), оила аъзолари-

нинг паспортлари ва никоҳ қайд этилганлиги тўғрисидаги(тўлиқ оила ва никоҳ ҳамда вояга етган фарзандлар мавжуд бўлган тақдирда) ёки фарзандлар туғилганлиги ҳақидаги гувоҳнома(вояга етмаган фарзандлар мавжуд бўлган тақдирда) нухаслари сўралади. Охириги 3 ой давомида юборган пул ўтказмалари миқдори тўғрисида маълумотнома, доимий прописка қилинган тураржойдан кадастр ҳўжжасининг, уй дафтарининг ёки квартиралар бўйича қарточканинг(17-шакл) нухаси, ижара ёки тураржойдан текинга фойдаланиш тўғрисидаги шартнома ёки туман(шаҳар) ер ресурслари ва давлат кадастри бўлими маълумотномасининг нухаси (ариза берувчининг мулк ҳўқуқи асосида тураржойи бўлмаган ҳолатда) ҳам тақдим этилади.

Шунингдек, ногиронлик гуруҳи кўрсатишган пенсия гувоҳномаси, ушбу ҳужжат мавжуд бўлмаган тақдирда Республика тиббий-ижтимоий экспертиза инспекциясидаги туман(туманлараро) тиббий-меҳнат эксперт комиссияси (ТМЭК) маълумотномасининг нухаси (оила аъзолари орасида 1-гуруҳ ногирони мавжуд бўлган ҳолатда), тураржойи бўйича туман даволаш-профилактика муассасасининг врачлик-маслаҳат комиссияси(ВМК) маълумотномаси ёки ариза берувчининг оила аъзолари орасида сурункали касалликнинг оғир турларига чалинган ва рўйхатга мувофиқ алоҳида хонада яшашга муҳтож шахсининг мавжудлиги тўғрисида туман(туманлараро) ТМЭК маълумотномаси керак бўлади.

Хулоса

Бир сўз билан айтганда, ушбу меъёрий ҳужжатлар асосида мамлакатимиз тарихида илк бор хорижда меҳнат қилаётган ватандошларимиз ҳам уй-жойга эга бўлмоқда. Эътиборлиси, бу хайрли иш йилдан-йилга тақомиллашиб, рақамлар ўсиб боради.

Хайрулло
АБДУРАҲМОНОВ
«Mahalla»

Геологик тадқиқотлар иқтисодиётнинг барча соҳалари учун керак

ТАН ОЛИШ ЛОЗИМ, ОРАДА БИР МУДДАТ ГЕОЛОГИЯ СОҲАСИГА ЕТАРЛИ ДАРАЖАДА ЭЪТИБОР ҚАРАТИЛМАДИ. ЁШ КАДРЛАРНИНГ САЛОҲИЯТИ ВА МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ, УЛАРНИНГ ИЛМИЙ ИЗЛАНИШЛАРИНИ ҲАР ТОМОНЛАМА ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ, ИЛМИЙ ЛОЙИҲАЛАРНИ АМАЛИЁТГА КЕНГ ТАТБИҚ ЭТИШ БОРАСИДАГИ ИШЛАР ТАЛАБ ДАРАЖАСИДА ЭМАС ЭДИ

Шиддат билан ўзгариб бораётган бугунги тезкор замон барча соҳалар қатори илм-фанни ҳам янги bosқичга кўтариш, тизимга замонавий инновация ва технологияларни кенг татбиқ этишни тақозо этмоқда. Зотан, жамият олдида турган долзарб масалаларга ечим топишда таълим тизимини ривожлантириш, ёш авлоднинг чуқур билим олиши учун зарур шароит яратиш, етуқ ва малакали кадрлар тайёрлаш тизимини йўлга қўйиш муҳим аҳамиятга эга.

Аввал ривожланган соҳа эътибордан четда қолди

Дунё харитасида Ўзбекистон каби замини бойликларга бой давлатлар кам учрайди. Бугунги кунда мамлакатимиз олтин, уран, мис каби бир қатор фойдали қазилма захиралари бўйича дунёнинг етакчи 10 та давлати қаторига кирилади. Диримизда халқ хўжалигида фойдаланадиган минерал хомашени ўз ичига олган комплекс фойдали қазилмаларнинг жуда кўп турлари мавжуд. Хусусан, республикамиз ҳудудида фойдали қазилмаларнинг 70 дан зиёд тури бўйича 2000 дан ортиқ конлар аниқланган. Геологик изланишларни кенгайтириш натижасида Мурунтоғ, Кокпатас олтин кони, Топкент олди ҳудудларида Қизиллма, Кўчбулоқ олтин конлари, Қалмоқир мис кони, нефть-газ конлари ва бошқа фойдали қазилма конлари очилган.

Бирок тан олиш лозимки, орада маълум муддат давлат томонидан геология соҳасига етарли эътибор қаратилмади. Бу йўналишда ёш кадрларнинг салоҳияти ва малакасини ошириш, уларнинг илмий изланишларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, илғор лойиҳаларни амалиётга кенг татбиқ этиш борасидаги ишлар оқсаб қолди. Натижада бир пайтлар анча ривожланган, тараққий этган соҳа аста-секин турғунликка юз тутди. Кўплаб малакали кадрлар чет мамлакатларда ўз илмий фаолиятини давом эттиришга қарор қилди.

Кувонардиси, мамлакатимизда сўнгги йилларда Президент Шавкат Мирзиёев бошчилигида илм-фан соҳасига қаратилётган юксак эътибор геология йўналишини ҳам четлаб ўтмади. Яъниким бу соҳага қайта жон бағишлаш, мавжуд муаммоларни тизимли равишда бартараф этиш, ёш олимлар, тадқиқотчиларнинг

илмий фаолияти учун зарур шароитлар яратиш ишларига жиддий киришилди.

Президентимиз жорий йил 31 январь куни пойтахтимизнинг Олимлар кўчасидаги Давлат геология ва минерал ресурслар қўмитаси тасарруфидagi илмий-тадқиқот институтларига ташриф буюраркан, илмий ходимлар, олимлар, ёш тадқиқотчилар билан суҳбатлаша туриб, «Бир пайтлар Ўзбекистонда геология анча ривожланган, ракобатбардош соҳа эди. Ҳатто бошқалар келиб, юртимиз мутахассисларидан тажриба ўрганиб кетарди. Лекин охириг ўттиз йилда бу соҳа эътибордан четда қолиб кетди. Бор салоҳиятни сақлаб қолмадик. Олимларга йўналиш, рағбат бўлмади. Замонавий кадрлар етишиб чиқмади. Аслида геологик тадқиқотлар иқтисодиётнинг ҳамма соҳалари учун керак. Ташхисиз беморни операция қилиб бўлмаганидек, геологиясиз саноатни ривожлантириш бўлмайди. Биз бугун шу соҳа ривожига асос бўладиган илм даргоҳига пойдевор қўймоқдамиз», дея алоҳида таъкидлаб ўтди. Юртбошимизнинг куюнчақлик билан айтган бу фикрлари мазкур йўналишда фаолият олиб бораётган илм аҳлининг соҳа келажагига бўлган ишончини мустаҳкамлади.

Геология соҳасида янги университет ташкил этилади

Мустақиллик йилларида Ўзбекистон минерал хомашё ресурслари бўйича жаҳон бозорига ўз позициясини мустаҳкамлаб олган бўлса-да, ҳали соҳа ходимлари, ишлаб чиқариш вакиллари ҳамда олимлар олдида турган долзарб муаммолар, бажарилиши лозим бўлган вазифалар талайгина. Шу боис Президентимиз Олий Мажлисига йўллаган Мурожаатномасида 2020 йилни «Илм,

маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили» деб номлагани, хусусан, бу йил 4 та асосий фан соҳалари (математика, кимё, биология ва геология)ни тубдан такомиллаштириш, ривожлантириш кераклигини белгилаб берди. Бу борада давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан 4 та илмий-тадқиқот институтлари негизда замонавий кластер – Геология фанлари университетининг ташкил этилиши мамлакатимиз геология соҳасида бутунлай янги саҳифа очди.

Шунингдек, Юртбошимиз олимлар ва ёш тадқиқотчилар билан бўлган учрашувда 4 та асосий фундаментал тадқиқотлардан бири бўлган геология соҳасидаги муҳим вазифаларга алоҳида тўхталиб ўтаркан, республикамиз ҳудудида кўплаб конлар аниқланганлигига қарамадан, қазиб олиш ва қайта ишлаш осон бўлган конлар тобора камайиб бораётганини таъкидлаб ўтди. Янги конларни топиш учун эса ер қаърининг чуқур қатламларини ўрганиш ва мураккаб таркибли конларни тадқиқ этиш бўйича илмий-тадқиқот ишларини кучайтириш зарурлигини уқтирдилар.

Тақдирлар кўп, аммо уларни амалиётга татбиқ этиш лозим

Президентимиз ташаббуси билан юртимизда Геология фанлари университетининг ташкил этилиши биринчи гада мазкур соҳа бўйича малакали кадрларни етказиб бериш сифатини янги bosқичга олиб чиқади. Бундан ташқари, олийгоҳнинг моддий-техник базаси замонавий инвентарлар, энг сўнгги русумдаги технологиялар билан таъминланиши ёш олимлар ва соҳа мутахассисларининг илмий изланишлари учун кенг имкониятлар ярата-

ДАРВОҚЕ...

Бугунги кунда юртимизда ер қаърини геологик ўрганиш бўйича илмий-тадқиқот ишлари Давлат геология ва минерал ресурслар қўмитаси тизимидаги 4 та муассаса – Геология ва геофизика институти, Гидрогеология ва инженерлик геологияси институти, Минерал ресурслар институти, Нефть ва газ конлари геологияси ҳамда кидируви институти томонидан олиб борилади.

ди. Россиянинг дунёга машҳур Санкт-Петербург тоғ-кон университети билан алоқаларнинг йўлга қўйилиши, бунинг натижасида олийгоҳ мутахассисларининг мамлакатимиз ўқитиш тизимига жалб қилиниши чет элнинг илғор тажрибаларини ўрганиш ва уни амалиётга кенг татбиқ этиш имконини беради.

Бирок қилинаётган бу сайёҳаракатлар тизимдаги муаммоларни тўлиқ бартараф этади, дегани эмас. Бунинг учун соҳадаги бир қатор камчиликлар хал қилиниши лозим.

Жумладан, геология йўналишида илмий-тадқиқотларни янада кучайтириш мақсадида фундаментал, амалий ва инновацион тадқиқотларни фаоллаштириш учун нафақат маҳаллий, балки хорижий грантларни ҳам жалб этиш керак. Шу билан бирга, хорижий илмий-тадқиқот институтлари ва марказлари билан доимий алоқа ўриятган ҳолда соҳада кадрлар малакасини ошириш, илмий салоҳиятини кучайтириш, халқаро илмий-тадқиқот ишларини олиб бориш лозим.

«Геоинновацион технологиялар маркази»ни ташкил этиш зарур

Маълумки, геология соҳасида юқори аниқликдаги космосуратлар асосида ерни масофадан зондаш усулларини кенг қўллаш талаб этилади. Ҳозирда ер қаърини масофадан тадқиқ қилиш, янги истикболли майдонлар ва конларни аниқлашда бу энг қулай ва замонавий усул ҳисобланади. Аммо муаммо шундаки, бугун мамлакатимизда айни шу йўналишда малакали кадрлар етишлариди. Шу боис соҳада етуқ мутахассисларни тайёрлаш, уларнинг илмий ишланмаларини амалиётга кенг татбиқ

этиш зарур.

Шунингдек, ерсти бойликларининг инвестицион салоҳиятини белгилайдиган мураккаб таркибли маъданлардан ва техноген чикиндилардан металлларни ажратиб олиш технологияларини ишлаб чиқиш ва саноатга жорий этиш бўйича геология ва кон-металлургия комбинатлари салоҳиятини бирлаштириш лозим. Ана шу мақсад учун Ўзбекистон Республикаси Давлат геология ва минерал ресурслар қўмитаси ҳамда Навоий ва Олмалик кон-металлургия комбинатлари иштирокида «Геоинновацион технологиялар маркази» ташкил этилиши бу йўналишдаги фойдаланилмаётган имкониятларга кўшимча куч бағишлайди.

Бундан ташқари, соҳага хорижий инвестицияларни жалб этиш, замонавий технологияларни жорий қилиш ва рақамли геологияга ўтиш зарур. Бу эса ер қаърини ўрганиш ва электрон геологик хариталарнинг янги авлодини яратиш имконини беради. Қолаверса, умумтаълим мактабларида геологияга оид янги фан, ҳеч бўлмаганда, география фани ичига маълум дарс соатлари киритилиши, мактаб ёшидаги ўқувчилар қалбида бу соҳага меҳр уйғотиб, уларда геология тўғрисида илк тасаввурлар шаклланишига хизмат қилади. Бир сўз билан айтганда, Президентимиз томонидан юқорида белгиланган устувор вазифалар республикамизда геология соҳаси ривожининг истикболли, иқтисодиётда тутган ўрнини белгилашда муҳим аҳамият касб этади.

Максуд ИСОҚОВ,
Минерал ресурслар институти директори,
геология-минерология фанлари доктори.

Фуқароларга ҳам Конституциявий судга масала киритиш ҳуқуқи берилади.

Чўнғараликлар қалбида қувонч

Риштон туманидаги «Чўнғара» маҳалла фуқаролар йиғини хусусида сўз кетганда ўзига хос табиат манзараларига бой қадим гўша кўз олдингизга келади.

Сўх дарёси этакларидаги гўзал маскан

Бугун бу ерда 396 та оила, 1400 нафарга яқин аҳоли умргузаронлик қилиб келмоқда. Шовуллаб оқаятган Сўх дарёси этакларида жойлашган маҳаллада аҳоли бандлигини таъминлаш, турмуш фаровонлигини ошириш йўлида олиб борилаётган амалий ишлар чўнғараликлар қалбига қувонч улашмоқда. Кишлоқ ахли хамиша мустақил мамлакатимиз эътибори, гамхўрлигини ҳис этиб яшамокда.

— Маҳаллаимиз ҳаёт тарзида юз бераётган ижобий ўзгаришлар одамлар узогини яқин, оғирини енгил қилиши имконини бермоқда, — дейди йиғин раиси **Муротали Сотволдиев**. — Айни кунларда маҳаллий тадбиркорлар саъй-ҳаракати билан янги ишлаб чиқариши ва маънавий хизмат кўрсатиши тармоқлари бунёд этилмоқда. Шунингдек, ҳудудимизда дам олиши масканлари барпо этиши ва ички туризм имкониятларидан самарали фойдаланиши борасида иш олиб бораётиб. Бу — Чўнғарага янги ҳаёт тарзини олиб кирмоқда. Бундан ташқари, шу кунга қадар 50 ўринли мактабгача таълим муассасаси, 300 нафар ўқувчи-ёшлар таълим олаётган умумтаълим мактаби реконструкция қилиниб, замонавий компьютер, спорт жиҳозлари, 2 мингдан зиёд бадиий адабиётлар билан таъминланди. Лекин бу ҳамма иш рисоладагидек, деган хулосани бермайди. Хусусан, боғча ёшидаги болаларни таълим муассасаларига жалб этишда қатор қийинчиликлар мавжуд.

ДАРВОҚЕ...

Чўнғаранинг ўзига хос тарихи бор. Кишлоқдан елкаси ерга тегмаган полвонлар, миришкор дехқонлар, чорвадорлар етишиб чиққан. Бу ердаги тарихий зиёратгоҳлар кишиларнинг эзгу ниятларини амалга оширишда куч-қувват берган. Афсоналарга кўра, қадимда Сўх дарёсини ёқалаб келган ака-сингли айна Чўнғара қишлоғига келганида иккига ажаралиб ёр ичига кириб кетган деган қарашлар бор. Шу боис дарёнинг чап соҳили «Қизилрим», ўнг соҳили «Йигит пирим» деб аталади.

Шунингдек, бошқа жойдан келиб ишлаётганларни уй-жой билан таъминлаш, 5 километр ҳудуддаги электр тармоқларини таъмирлаш, тоза ичимлик суви тармоқларини тўртиши бугунги куннинг долзарб масалаларидан.

«Одамлар фуқаролик олиш учун идоралар эшигини қоқиб чарчашганди»

Чўнғара кишлоғи анклава ҳудудда жойлашган бўлиб, унинг чор-атрофи Қирғизистон ҳудуди билан туташган. Шу боис бу ерда узок йиллардан буён яшаб келаётган, бироқ Ўзбекистон фуқароси деган ҳуқуқий мақомга эга бўлмаган одамлар жуда кўп. Улар бу муаммони ҳал этиш учун шу пайтга қадар турли идоралар эшигини қоқиб, бироқ натижа бўлмаган.

— Маҳаллаимизда Ўзбекистон фуқаролиги бўлмаган б нафар фуқаро истиқомат қилади, — дейди йиғин масъул котиби **Муаззамхон Шокиржонов**. — Уларнинг аксариятини бу ерга келин бўлиб келган аёллар ташкил этади. Юртбошимизнинг бу иш Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида 1995 йилгача Ўзбекистонга келган ва шундан буён мамлакатимизда истиқомат қилаётган шахсларга фуқаролик берилиши юзасидан бидирган фикрлари бу борада йиллар давомида ечимини кутиб турган муаммоларни бар-тараф этиши имконини берди.

«Бу кунларни узок кутдим»

Лутфинисо Полвонова «Чўнғара» маҳалла фуқаролар йиғинида истиқомат қилади. Ўзбекистонда туғилган бўлишига карамай, узок йиллар ўз юртида худди бегоналардек яшайди. — Бу қишлоққа Қирғизистондан келин бўлиб туғганимга чорак аср бўлди, — дейди **Лутфинисо Полвонова**. — Шу ерда палак ёйиб, фарзандлар тарбиялаб, эл-юрт ривожига қўлдан келганча ҳисса қўшиб келяман. Ўзбекистонда шунча йилдан бери яшаётган бўлсам-да, фуқаролик ололмаётганимдан ўксинардим. Тўғри, бу ерда мени ҳеч ким камситгани йўқ, лекин фуқаролиги бўлма-

ган киши мамлакат ҳаётидаги айрим жараёнларда чекланиб қолар экан. Яқинда Президентимизнинг Мурожаатномасида 1995 йилгача Ўзбекистонга келган ва шундан буён мамлакатда истиқомат қилаётган шахсларга фуқаролик берилиши юзасидан бидирган фикрлари оиламизга қувонч олиб келди. Насиб қилса, бундан буён ҳам шу азиз юрт, мўтабар Ватанга умр бўйи содиқ хизмат қиламан.

Спортчи ёшлар муаммоси ҳал бўладими?

Президентимизнинг бу йил Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида ёшлар орасида иқтидорли спортчиларни селекция қилишнинг «ташкilot-туман (шаҳар) — худуд

ги, ёш спортчиларга қўллаб-қўллашчиликлар келтириб чиқараётганди. Вилоят ҳокими Мурожаатномасида кўтарилган вазифалардан келиб чиқиб, 200 миллион сўм имтиёзли сарможа билан спорт инвентарлари харид қилиб, худуддаги бўш турган бинода ўнча яқин спорт тўғрисидаги фаолиятини ташкил этмоқчимиз. Ўйлайманки, бу қилинаётган саъй-ҳаракатлар иқтидорли спортчи ёшларни саралаш имконини беради.

Чўнғара гуручининг сирини нимада?

Чўнғара ва чўнғараликлар ҳақида гап кетганда, мазаси билан ажаралиб турадиган девзира гуручи юртимизда алоҳида қадрланади. Чўнғара

тўйинган суви ҳар қандай минерал ўзидан кучли, — дейди уста шойкор **Бахтиёр Давлатов**. — Шу боис бизнинг маҳсулотга бўлган талаб жуда юқори. Янги уй-жой, тўй-тантана, машиналар мана шу меҳнатимиз маҳсули.

Эътиборли жиҳати, эндиликда бу ерда шойчиликдан ташқари боғдорчилик, сабзавотчилик тармоқлари ҳам ривожланиб бормоқда. Сабаби, табиий иқлим, қурғок ер экинлар ривожига ва ҳосилдорлигига муҳим ўрин тутаяди. Бу йил маҳалла ҳудудида 5 гектарли янги боғ яратилиши ташаббуси бошланди. Бундан ташқари, вилоят фермер, дехқон хўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгаши кўклам мавсуми учун 76 та хонадонга меваги дарахт кўчатлари, сабзи, пиёз уруғлари етказиб берди.

Фахрийлар сихатгоҳга, ёшлар саёҳатга бориши

Асосан, дехқончилик, чорвачилик ишлари билан андармон бўлган кишлоқ ахли уй-рўзгор юмушларидан ортиб саёҳатга бориш, сихатгоҳларда дам олишга вақт тополмайди. Буни инобатга олган вилоят мутасаддилари маҳалла фуқаролар йиғини маслаҳат кенгаши тавсиясига кўра, 14 нафардан ортиқ фахрийларга «Қизилтепа», «Косонсой», «Товоқсой» сихатгоҳларида дам олишлари учун бепул йўлланма беришди. Шунингдек, 150 нафар юқори синф ўқувчилари ҳамда 50 нафар фаол хотин-кизи Тошкент, Самарқанд, Бухоро шаҳарлари бўйлаб саёҳатга бўлишди.

Хулоса ўрнида

Пурвқор тоғлар, қўз илгамас олис чўкчиларга туташ қоятошлар салтанати, адир ва дала даштларини она табиатга қўйилган улкан ёдгорликка киёслаш мумкин. Кенг ва очик осмон остида яшаётган чўнғараликлар ҳаёт тарзида ўзига хос қувончи дамлар кундан-кунга бўй чўзмоқда.

Расул КАМОЛ
«Mahalla»

1-синф ўқувчилари февраль ойида қўшимча бир ҳафталик таътилга чиқади.

ЁДГОРЛИК ҚАРОВСИЗ ҚОЛАВЕРАДИМИ?

БУНДАЙ МАСКАНЛАРНИНГ КЎПИ МАҲАЛЛИЙ
ҲОКИМЛИКЛАР ТОМОНИДАН ТАДБИРКОРЛАРГА
ОЛИБ БЕРИЛГАН ЁКИ БОШҚА МАҚСАДЛАРДА
СОТИБ ЮБОРИЛГАН

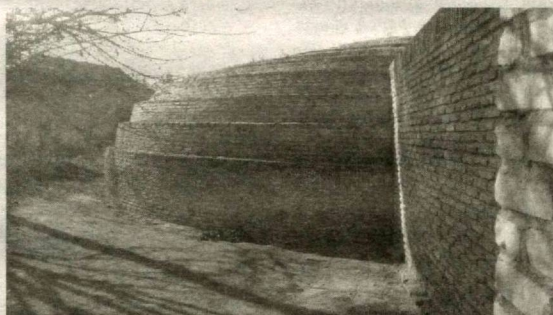
Ватанимиз бетакрор тарихий обидалар, асрларга тенг маданий мерос объектларига бой. Аммо улар қаровсиз қолса, зиён-заҳмат етиши тайин. Шу боғи ёдгорликларни ҳар тарафлама муҳофаза қилиш, келажак авлодларга безавол етказиш асосий вазифалардан биридир.

Қашқадарё вилояти — моддий-маданий мерос объектларини ўз бағрига камраб олган кўхна ҳудуд. Бу қадим кентда биз билган ва билмаган юзлаб ноёб археологик ва архитектура объектлари мавжуд. Улар билан барчамиз фахрланамиз. Бирок фақат фахрланиш билангина иш битармикан?

Ачинарлиси, бугун уларнинг айримлари йиллар давомида эътибордан четда қолиб кетгани боис йўқ бўлиб кетиш арафасида. Борларнинг аксарияти ҳам начор ҳолатда. Бундай масканларнинг кўпи маҳаллий ҳокимликлар томонидан тадбиркорларга олиб берилган ёки бошқа мақсадларда сотиб юборилган. Қаровсиз ётган бундай ҳудудлар, ҳатто, маҳаллий аҳоли томонидан ўзлаштирилиб, чорва моллари боқиладиган ёки экин майдонига айлантирилган.

Сардобами, харобами?

Шундай объектлардан бири Касби туманидаги Қамаш кишлоғида жойлашган Сардобадир. Қамаш кишлоғига кирверинида шундоққина йўл четида жойлашган ёдгорликни кўрган киши уни сардобами ёки харобами, дея таажжубга тушади. Чунки у бугунги кунда қаровсиз ва айрим қисмлари таъмирталаб ҳолга келиб қолган. Бунинг устига, Сардоба

муҳофаза ҳудудида тадбиркорлар томонидан ноқонуний қурилиш ишлари олиб борилган.

Қишлоқнинг қадимий тарихини ўзида акс эттирувчи бу объектга ҳеч ким эътибор қаратмапти. Ҳар хил сўзлар ёзиб ташланган деворларнинг айрим қисмлари ўпирилиб

«**ФУҚАРОЛАР ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚИНИНГ ТАРИХИЙ, МАЪНАВИЙ ВА МАДАНИЙ МЕРОСИНИ АВАЙЛАБ-АСРАШГА МАЖБУРДИРЛАР. МАДАНИЯТ ЁДГОРЛИКЛАРИ ДАВЛАТ МУҲОФАЗАСИДАДИР.**

Ўзбекистон Республикаси
Конституциясининг 49-моддаси.

меросимизни муҳофаза қилиш, илмий ўрганиш ва ундан фойдаланиш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштиришга бағишланган. Мазкур қарор асосида соҳада давлат назоратини янада кучайтириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги ҳузурида Маданий мерос департаменти ва ҳудудларда унинг бошқармалари ташкил этилди.

Шунингдек, 2019-2021 йилларда моддий-маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш, асраш, илмий тадқиқ этиш, тарғиб қилиш ва улардан оқилона фойдаланишни тубдан такомиллаштириш бўйича «Йўл харитаси» қабул қилинган.

Хўш, бу борада ишлар қандай?

Қашқадарё вилояти Маданий мерос бошқармаси ёдгорлик ҳудудида ноқонуний қурилишлар бўлганига кўз юмган ва бу сардобага ҳеч қандай зарар келтирмаслиги ҳақида ҳулоса берган.

— Қандай ҳулоса берганим ҳозир эсимда йўқ, аниқ бир гап айтолмайман, — дейди Маданият вазирлиги ҳузуридаги маданий мерос департаменти вилоят бошқармаси бошлиғи Жаҳонгир Халилов. — Лекин тадбиркорларга қурилиш ишларини ноқонуний қилиш ҳақида огоҳлантириш бераемиз.

Маданий меросни сақлаш фақат мазкур Департаментнинг вазифаси дея қараш ҳам нотўғридир. Маданий мерос халқ мулкидир, уни сақлаш ва келгуси авлодларга етказиш барчамизнинг бурчимиз. Бу ҳар бир инсон, оила, ҳар бир маҳалла, туман, шаҳар аҳлининг мукаддас бурчидир. Аиникса, ўсиб келаётган ёш авлодни баркамол этиб тарбиялашда Ватанимизга, халқимизнинг меросига ҳурмат, фахр ва ғурур туйғуларини шакллантириш, уларни эъзозлашга чорлаш биз, катталарнинг вазифамиздир. Фарзандларимиз кўпроқ музейларга, кўргазмаларга ва бевосита обидаларга бориб ўшиб мерос билан яқиндан танишишлари яхши самара беради. Шундай экан, обидаларни фақат жазо ва жарималар билан эмас, балки меҳр-муҳаббат билан асраб-авайлайлик.

Шоҳиста БОЗОРОВА
«Mahalla»

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

«Сардоба» сўзи форс тилида «совуқ сув» маъносини англатади. Ҳозир ўтмишга айланган ушбу сув манбалари Буюк Ипак қаровсиз йўли бўйлаб қурилган ва сувга ташна йўловчилар — саёҳатчию, савдогарларнинг чанқоғини қондиришга хизмат қилган. Сардоба ҳақидаги илк маълумот Ҳофиз Таниш ал-Бухорийнинг «Абдуллонома» асариде келтирилган. Унда ёзилишича, Бухоро хони Абдуллоҳон II Тошкентга юриши чоғида шу ҳудудда ҳордиқ чиқариш учун тўхтаб, сувсизликдан қийналган аскарлари учун сардоба ва қаровсиз қуришни буюради.

Ўз даврининг энг истеъдодли муҳандис-қурувчилари томонидан барпо этилган иншоотнинг гиштли квадрат шаклда бўлиб, гумбазнинг ички диаметри 15, баландлиги 12 метр. Сардобанинг ички қисмида ердан 2 метр баландликда ёпик, уясимон туйнуқлар жойлашган. Деворининг қалинлиги пастки қисмида 1,5 метрни ташкил этса, юқорида кўтарилган сари юпқалишиб боради ва энг юқори қисмида унинг қалинлиги бир гишт кўринишига келади. Унга фақатгина шимол тарафдан қирилган. Қолган уч тарафида арк кўринишидаги туйнуқлар бўлган. Кириш аркисимон бўлиб, ундан гиштли зинаполяр орқали сардоба ичкарисига ўтилган.

кўримсиз ҳолга келиб қолган. Атрофи ёғочлар билан ўраб ташланган.

— 2005 йилдан бери шу Сардобани ободонлаштириб келаман, — дейди назоратчи Эргаш Жалилов. — Кўриб турганингиздек, қўлдан келганча атрофни ободонлаштирганимиз. Чунки бу ёдгорлик қишлоғимизнинг тарихи билан чамбарчас боғлиқ. Ачинарлиси, бу ерга эътибор берилмагани сабабли сардобанинг муҳофаза ҳудуди аста-секинлик билан аҳоли томонидан эгаллаб олинган. Бир ҳамқишлоғимиз сардоба ҳудудида қурилиш қилди. Бунга боғида қишлоқ кўрсатдик, туйнуттирдик. Лекин бизнинг айтганимизни ҳеч ким инобатга олмади.

XIX аср ёдгорлиги

Маълумотларга эътибор қаратадиган бўлсак, мазкур Сардоба XIX асрда Эшқулбой хожи томонидан Бухо-

ро амирлигидан рухсат олиб қурилган ва аҳолини ичимлик суви билан таъминлаб келган.

Қишлоқ оқсоқолларининг таъкидлашича, аҳоли 1975 йилгача сардобадан фойдаланиб келган. Мазкур тарихий объект давлат муҳофазасига олинган, лекин бу муҳофаза мустаҳкам эмас.

— Одамларнинг эътирозларини инобатга олиб, вилоят Маданий мерос бошқармасига хат юбордик, — дейди «Мушқоқи» маҳалла фуқаролар йиғини раиси Сардор Нуралиев.

— Бошқарманинг ҳулосасида тадбиркор олиб берган қурилиш сардобага зарар етказмайди дейилади. Шундан сўнг, уларнинг айтгани тўғри бўлса керак-да, деб қишлоқ оқсоқолларига туйнуттирдим. Бироқ сардоба ҳудудида қурилиш ишлари олиб борилганига кўпчилик қаршилик кўрсатмоқда. Маҳаллий аҳолининг айтишича, сўнгги бор 2015 йилнинг март ойида собиқ вилоят раҳбарияти сардобанинг ҳолатини келиб ўрганиб кетган ва таъмирлаш ишлари олиб бориш, атрофида муҳофаза деворлари қуришга ваъда берган. Аммо орадан 4 йил ўтган бўлса-да, юқорида айтилган ишларнинг ҳеч бири бажарилмаган.

Президентимизнинг 2018 йил 19 декабрдаги «Моддий-маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори маданий

Муаммолар кеча ё бугун пайдо бўлиб қолмаган

ҲОКИМЛИК ВАКИЛЛАРИ: «АЙБ ЎЗЛАРИНГДА, НИМАГА РУХСАТ БЕРИЛМАГАН УЙГА КИРИБ ОЛДИНГЛАР, УЙНИ ҚУРГАН ОДАМНИНГ ОЛДИГА БОРИНГЛАР», ДЕЙДИ. УЙНИ ҚУРГАН ТАДБИРКОР ЭСА: «МЕН АЙБДОР ЭМАСМАН, МАСЪУЛЛАРДАН СЎРАНГЛАР», ДЕЙДИ. ИККИ ОРАДА САРСОНМИЗ. ХЎШ, БИЗНИНГ АЙБИМИЗ НИМА?

Жойлардаги муаммолар кеча ё бугун пайдо бўлиб қолмаган. Йиллар давомида масъулларнинг бепарволиги, сансалорлик, «отанга бор, онанга бор» қабилдаги ёндашув туфайли улар тўпланиб бораверган. Самарқанд вилоятидаги айрим маҳалла фуқаролар йиғинларида ҳам аҳолини қийнаб келаётган қатор ижтимоий муаммолар қатори йиғин ходимларининг самарали фаолияти учун зарур шароит яратиш масаласи ҳамон долзарблигича қолмоқда.

«...Гарчи хоналаримиз совуқ бўлсаям, ишларимиз қизгин...»

Иштихон туманидаги «Одил» маҳалла фуқаролар йиғини гарчи сиртдан қараганда чиройли, замонавий кўринишда, хоналарда иссиқлик тизими йўқлиги боис йиғин ходимлари электр печни ёрдамида иситилган битта хонада ишлашга мажбур.

— *Гарчи хоналаримиз совуқ бўлса-да, ишларимиз қизгин, барча имкониятларни ишга солиб, фаолият олиб бораемиз, — дейди йиғиннинг хотин-қизлар билан ишлаш ва оила-ларда маънавий-ахлоқий кадрларни мустаҳкамлаш бўйича мутахассиси Раъно Сувонова.* — Ўтган йил якуни бўйича ўз турмуш ўрнотини уриб ўлдирган Улубек Одиловни ҳисобга олмаганда, бошқа биронта жиноятчилик қайд этилгани йўқ. Суд ҳукми билан у киши 14 йилга озодликдан

махрум этилди.

Ана, сизга хотин-қизлар билан ишлаш ва оилаларни маънавий-ахлоқий кадрларни мустаҳкамлаш бўйича мутахассиснинг фикрлари. Оила бошлигининг зугуми туфайли бир аёл ҳаётдан бевакт кўз юмиб, 4 нафар норасида етим қолса-ю, айнан шу соҳага масъул бўлган мутахассис ўзини «барча имкониятларни ишга солиб фаолият олиб бораётган» қилиб кўрсатса!

Эҳтимол, бу машъум жиноятнинг йиғин биносидаги шароитга алоқаси йўқдек кўринар. Аммо, бизнингча, бу ҳолатлар бир-бири билан узвий боғлиқ. Негаки, қаерда муносиб иш шароити яратилса, ўша жойда, албатта, ижобий самара бўлади.

Худди шундай ҳолатни Ну-робод туманидаги «Сазагон» маҳалла фуқаролар йиғинида ҳам кузатдик. «Самарқанд — Қарши» автомагистрали ёнида жойлашган мазкур бинода ҳам иссиқлик тизими йўқ. Раис, хотин-қизлар масалалари бўйича мутахассис ва котиб битта хонада устки қийим-бош билан ишлашпти.

— *Котиб билан мутахассис-ку ҳали ёш, ammo меннинг ёшим бир жойга бориб қолган, қиш қушлари қийналяпман, — дейди йиғин раиси Хавоя Раҳмонова.* — Бинодаги аҳвол, унинг эскириб кетгани ҳақида маҳаллий раҳбарларга айтганмиз. Улар жорий йилда янги бино қуриб беришни ваъда қилишган. Насиб қилса, шу қишни ўтказиб олак, у ёши бир гап бўлар.

қилаётган 20 га яқин оила жорий йилги киш мавсумини иссиқлик тизимсиз, газсиз ва чироксиз ўтказмоқда. Чунки мазкур иншоотнинг тўртинчи кавати суднинг тегишли қарори билан ноқонуний қурилган, деб топилгани туфайли мугасаддилар бу уйни ташқи дунёдан бутунлай узиб қўйганлар.

— *Очиғи бу қийинчиликлардан жудаям қийналиб кетдик, — дейди Ф.Раҳмонқуллова.* — Дардимизни шахар ҳокимлиги-

тилган. *Натижада суднинг тегишли қарори билан уйнинг бандлиги лойиҳадаги 15 метр ўрнига 21 метр бўлиб чиқди. Демак, тўртинчи кават мутлақо ноқонуний равишда қурилган. Шунинг учун уни бузиш тўғрисида ҳужжат тайёрланяпти.*

Аслида нима бўлган эди?

Самарқанд шахар ҳокимининг 2017 йил 10 майдаги қарорига асосан, Мехринисо Саидовага Ўзбекистон кўчасидаги манзилда «Маҳалла маркази»ни қуриб бериш шартли билан маҳалла тасарруфидagi ер майдони ҳисобидан 3 каватли тураржой биносини қуришга рухсат берилган. Қурилишга масъул бўлган ишчи гуруҳ ҳулосасига кўра, мазкур бино шахарнинг кўрикландиған тарихий худудда жойлашгани боис унинг умумий бандлиги 11,5 метрдан ошмаслиги кўрсатилган.

Мазкур ҳолат юзасидан Фуқаролик ишлари бўйича

ХАБАР

Кўп қаватли уйлардаги муаммолар муҳокама қилинди

Самарқанд вилояти ҳокими Эркинжон Турдимов раислигида Самарқанд шаҳрида олиб борилаётган ишлар, ширкатлар фаолияти, юклатилган вазибалар танқидий-таҳлилий муҳокама қилинди.

Муҳокамада «Маржона мафтуна коммунал сервис», «Тонг», «Самарқанд уй-жой коммунал сервис», «Юлдуз» каби ширкатлар камчиликлари раисларига кўрсатиб ўтилиб, уларнинг фаолияти танқид қилинди.

Баъзи хусусий уй-жой мулкдорлар ширкатларидаги ободонлаштириш, таъмирлаш ишлари ўлда-жўлда қолганига эътироз билдирилди. Бундан ташқари, нотураржой объектлари билан шартнома тузилмагани, ноқонуний қурилишлар мавжудлиги, қарздорлик қамаймаётгани, кўп қаватли уйлارга хизмат кўрсатиш ачинарли экани таъкидлаб ўтилди. Кўп қаватли уйлардаги мавжуд ҳолат видео ва фото лавҳалар асосида кўрсатилиб, бирма-бир муҳокама этилди.

Сектор раҳбарлари, коммунал соҳа вакилларига аҳоли фаровонлигини таъминлаш борасидаги ишларда ижобий силжишни амалга оширишга қаратилган зарурий кўрсатмалар берилди. Муҳокама давомида масъул раҳбарларга қатъий оғохлантиришдан, эгаллаб турган вазибалардан озод этишгача бўлган чоралар кўрилиши таъкидланди.

Шу соҳа мутасаддиси Х.Шағанова эгаллаб турган лавозимига нолийк деб топилди ҳамда айрим бошқа мансабдор шахслар ижро интизомини таъминлашда йўл қўйган қўпол хато-камчиликлари учун маъмурий жавобгарлик чораларини кўриш учун тақдирнома киритилиши белгиланди.

Раиснинг сўзларига қараганда, маҳалла худудиде ўтган йили биронта жиноят содир қилинмаган. Аммо йиғинда яшаётган 3 минг 800 нафар аҳолининг нақ 409 нафари хорижий давлатларда ишлаяпти.

Негаки, худудда янги иш ўрни яратиш, аҳолини тадбиркорликка жалб қилиш ҳақида ҳозирча ҳеч ким бош қотирмаяпти. Хайриятки, маҳалла кўшнни Самарқанд тумани яқинида жойлашган. Шу боис қарийб 200 нафардан ортик хотин-қиз мазкур туманда жойлашган паррандачилик, тикувчилик фабрикаларига ишга жойлашган.

«Хўш, бизнинг айбимиз нима?»

Энди эътиборингизни яна бошқа бир муаммога қаратмоқчимиз. Феруза Раҳмонқуллова Самарқанд шаҳрининг «Ўзбекистон» маҳалласи худудиде қад ростлаган тўрт қаватли 67-уйдаги хонадонлардан биринида яшайди. Уйда истикомат

даги масъулларга айтсак, «Айб ўзларингда, нимага рухсат берилмаган, ишга тушмаган уйга кириб олдинглар, уйни қурган одамнинг олдиға боринглар», дейишади. Энди нима қилишга ҳайронмиз. Уйни қурган одам эса мен айбдор эмасман, масъуллардан сўранглар, дейди. Икки орада сарсонмиз. Хўш, бизнинг айбимиз нима?

— *Бу вазиятда шу уйга тегишли идораларнинг ҳеч қандай руҳсатисиз, ўзбошимчалик билан қуриб олган одамларнинг ўзлари айбдор, — дейди Самарқанд шахар ҳокимлиги қурилиш масалалари бўйича бош мутахассиси Феруз Наҳсиддинов.* — Чунки уй битганидан сўнг, қондаға кўра, унга тегишли коммуникация тармоқлари улангани, унинг архитектура лойиҳасига нечоғли мос келиши ўрганилиб, кейин ундан фойдаланишга рухсат берилади. Бу ҳолатда эса мана шу жиҳатлар уну-

Самарқанд шахар судининг 2019 йил 13 мартдаги ҳал қилув қарори билан бинонинг ноқонуний қурилган тўртинчи қаватини бузиш белгиланган. Фуқаролик ишлари бўйича вилоят судининг 2019 йил 8 августдаги қарори билан эса шахар судининг юқоридаги қарори бекор қилинган. Ҳозир бу борадаги судлашув яна давом этмоқда.

Хуллас, М.Саидова ҳамда шахар ҳокимлиги масъуллари ўртасида юзага келган можароли вазият туфайли мазкур уйда истикомат қилаётган оддий одамлар азият чекмоқдалар. Уйлаймизки, ҳолатни бартараф этиш юзасидан қисқа фурсатларда оқилона қарор қабул қилинади. Бу эса мазкур тураржойда яшаётган аҳолига нуқулдайлик келтириб чиқармайди, деб умид қиламиз.

Ёрмамат РУСТАМОВ
«Mahalla»

Коррупцияга қарши курашиш ҳамда жамоатчилик назорати тизимлари тақомиллаштирилади.

Ҳамкорлик тўғри йўлга қўйилса, жиноятга ўрин қолмайди

Тўғри, иш бор жойда хато бўлади. Аммо бу вазифаларга масъулиятсиз ёндашиш мумкинлигини англамайди. Хатонинг ўз вақтида тузатилмаслиги эса кейинчилари учун замин яратади

Бахт, бу — оила аъзоларинг билан соғ-саломатликда бир дастурхон атрофида жам бўлишинг. Аммо биз ҳар доим ҳам бу неъматнинг қадрига етмаймиз, қадрини англамаймиз. Нега? Чунки юртимиз тинч, маҳалларимиз йилдан-йилга жиноятдан холи бўлиб бормоқда. Албатта, бунга ўз-ўзидан эришилаётгани йўқ. Унинг ортида минглаб маҳалла фаоллари ва ички ишлар органлари ходимларининг, қўйиники, барча соҳа вакилларининг катта меҳнати бор.

Гуруҳ курмаксиз бўлмайди, деганларидек, маҳалларимиз орасида жиноятчилик сони ортанлари ҳам йўқ эмас. Хўш, асл ҳолат қандай? Чиндан ҳам, вазият йилдан-йилга яхшиланмоқда? Ёки жойларда хали-хануз ҳисоботларга тикиб қўйиш учунгина ишланяптими? Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазири бошчилигидаги ишчи гуруҳи томонидан республикамиз бўйлаб ўтказилаётган ўрганишлар жараёнида бу саволларга ойдинлик киритилмоқда. Аслида тизим раҳбарининг бундай ўрганиш олиб бориши соҳа ходимларини сергақликка қорлайди, вазифаларга масъулият билан ёндашишга ундайди. Бу, ўз навбатида, ҳудудлардаги ижтимоий муҳит барқарорлашувига хизмат қилади.

Бухорода вазият қандай?

Ишчи гуруҳи аъзолари дастлаб Бухоро вилоятидаги ҳолат билан яқиндан танишди. Маълум бўлишича, ўтган йили вилоятда содир этилган жиноятлар сони 8,5 фоизга камайган. Ҳудуддаги 179 та маҳаллада эса умуман жиноят содир этилмаган. 170 та маҳаллада жиноят кўрсаткичи камайишига эришилган.

— *Давлатимиз раҳбари ташаббуси асосида ўтган йилдан бошлаб Бухорода хотин-қизлар билан боғлиқ жиноятларнинг олдини олиш борасида янги тизим — «Бухоро тажрибаси» қўлланила бошланди, — дейди Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича Бухоро вилояти кенгаши раисининг биринчи ўринбасари Аҳрор Ғуломов. — Тажриба асосида хотин-қизлар кўмиталари аъзолари, маҳалла фаоллари, аёллар билан иш олиб боровчи профилактика инспекторлари, мутахассис-психологлар ўзаро ҳамкорликда*

ишламоқда. Бу билан чекланиб қолмайди, албатта. Аёллар ҳуқуқбузарлиги ва ажралишларнинг олдини олиш бўйича аниқ чора-тадбирларни олиб боришда ўзаро ҳамкорликни янада кучайтирамиз.

Ишчи гуруҳи вакиллари бу борада хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштириш учун вилоятда ҳимоя ордерларини юритиш, тегишли ташкилотлар ўртасида ўзаро маълумотлар алмашинуви тизими яратилиши керак, деган таклифни илгари суришди. Шунингдек, Ғиждувон туманидаги «Чоғдар» маҳалласи ҳудудий профилактика инспектори, лейтенант У.Бўриева рағбат тариқасида «катта лейтенант» унвони берилди.

Маҳаллалардаги аҳвол қандай?

Афсуски, вилоятнинг айрим ҳудудларида ички ишлар органларининг бошқа ҳуқуқ-тартибот идоралари ва кенг жамоатчилик билан ўзаро ҳамкорлиги тизимли олиб борилмаган. Хусусан, вилоятнинг 109 та маҳалласида жиноятчилик кўрсаткичи ўтган йилга нисбатан ошган. Чунончи, «Ашрафий», «Шайхон», «С.Айний», «Работикалмоқ», «Шарк», «Помўза», «Афросиёб», «Зарафшон» ва «Дўстлик» маҳаллаларида вазият оғирлашган.

Ҳудудларда содир этилган жиноятлар таҳлил қилинганда, Қорақўл туманида котиллик, тан жароҳати етказиш, босқинчилик, ўғирлик, ўлим билан яқун топган йўл-транспорт ҳодисалари, безорилик каби жиноятлар сони ошгани, Ғиждувон, Бухоро, Қорақўл, Жондор ва Пешкў туманларида ёшлар томонидан содир этилган жиноятлар сони ўтган даврга нисбатан кўпайгани ойдинлашди.

Тўғри, иш бор жойда хато

бўлади. Аммо бу вазифаларга масъулиятсиз ёндашиш мумкинлигини англамайди. Хатонинг ўз вақтида тузатилмаслиги эса кейинчилари учун замин яратади. Айни шу жиҳат эътиборга олиниб, хизматни ташкил этишда жиддий камчиликларга йўл қўйган ички ишлар бўлимлари ходимлари ҳамда профилактика инспекторлари эғаллаб турган лавозимидан озод этилди.

Навоийда нима гап?

Навоий вилояти ўрганилганда, ютуқлар билан бирга, камчиликлар ҳам сув юзига қалқиб чиқди. Дастлаб жорий этилганига хали кўп вақт бўлмаган пробация хизмати фаолияти таҳлил этилди. Очигини айтиш керак, ҳудудда ўтган йил давомида жиноят содир этиб, пробация ҳисобида турган шахслар билан олиб борилган ишлар натижасида ҳудуднинг криминоген вазияти яхшиланиб, жиноят содир этишга мойил шахсларни тўғри йўлга йўналтириш бўйича тизимли ишлар йўлга қўйилган.

Қувонарлиси, вилоятнинг ҳар учинчи маҳалласида жиноят юз бермаган. Вояга етмаганлар, ёшлар, аёллар, ишсизлар томонидан содир этилган жиноят турлари камайган. Бунга маҳаллаларда 4 та сектор раҳбари томонидан 1 010 та жиноят бўйича ўтказилган муҳокамалар таъсирчанлиги замин яратган.

307 та маҳалла нега жиноятдан холи бўла олмади?

Таассуфки, баъзи маҳаллаларда ижтимоий муҳит барқарорлиги кўп ҳисобдан унга боғлиқ, — дейди Навоий шаҳар 2-ички ишлар бўлими

хавфсизлигини таъминлаш борасида масъул идораларнинг ҳамкорликдаги камчиликлар сабаб 307 та маҳаллада содир этилган ҳар еттинчи жиноят «Меъмор», «Кимёгар», «Хончорбоғ», «М.Баҳром», «Шибзон», «Навбахор», «Дамарик» ва «Бешрабат» маҳаллалари ҳиссасига тўғри келган.

Хўш, бу маҳаллаларда вазиятни ўнглаш учун нима қилмоқ керак? Аввало, ҳудудларда жиноят содир этилишининг барвақт олдини олиш мақсадида ташкил этилган «Жамоатчилик назорати масканлари» фаолиятини тизимли йўлга қўйиш лозим. Тўғри, масканлар фаолияти йўлга қўйилди, дегани маҳаллада жиноят содир этилмаслигини кафолатламайди. Бу тажриба самарадорлиги унинг фаолиятини тўғри ташкил этиш ва юритишга ҳам боғлиқ. Ўйлаймизки, масъуллар айни шу жиҳатга алоҳида эътибор қаратишади.

— *Аёл — жамиятнинг гул тожи, оиладаги муҳитнинг барқарорлиги кўп ҳисобдан унга боғлиқ, — дейди Навоий шаҳар 2-ички ишлар бўлими*

Хотин-қизлар масалалари бўйича инспектори Сарвиноз Душанова. — Бугун хотин-қизлар ўртасида жиноятлар, ахлоқсиз хатти-ҳаракатлар, ажралишлар, ўз эжонига қасд қилиш каби иллатларнинг содир этилаётгани афсусландир. Уларнинг олдини олиш борасида ҳудудимиздаги 7 та маҳаллада тизимли ишлар олиб бораётиб. Хотин-қизлар ўртасида 2018 йил 125 та жиноят содир этилган бўлса, 2019 йилда бундай ҳолатларни 79 тага камайтиришга эришилди.

Ўз хизмат бурчини сидқидилдан адо этиб, юқори натижаларга эришган бир гуруҳ ходимлар рағбатлантирилди. Уларнинг ота-оналарига ташаккурнома тақдим этилди.

Ишчи гуруҳи қандай таклифларни ўртага ташлади?

Эндиликда ҳар ойда туман-шаҳар сектор раҳбарлари томонидан ўз ҳудудида криминоген вазиятни оғир, энг кўп жиноят содир этилаётган маҳаллалар аниқланиб, келгусида уларнинг жиноятчиликни жиловлаш борасида режалари бўйича ҳисоботи вилоят сектор раҳбарлари ҳузурда муҳокама қилиш тартиби жорий этилади. Ҳар ойда вояга етмаганлар ва ёшлар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уюлмаган ёшларнинг бандлигини таъминлаш, уларни жамиятнинг фаол аъзосига айлантириш бўйича аниқ чора-тадбирлар ишлаб чиқилади.

Демак, йўналишда эришилган ютуқлар қаторида ҳал қилиниши лозим бўлган ишлар ҳам талайгина. Уларни тез ва самарали ҳал этиш мумкинми? Албатта, мумкин. Бунинг учун ҳудудларда криминоген вазиятни ижобий томонга ўзгартириш, ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш ва жамоат ҳафсизлигини таъминлаш борасида бироз масъулият ҳис этилса, вазифаларга сидқидилдан киришилса, ҳамкорлик тўғри йўлга қўйилса, қифоя.

«Mahalla» мухбири Садокат МАХСУМОВА
Ички ишлар вазирлиги Жамоатчилик ва оммавий ахборот воситалари билан алоқалар бошқармаси билан ҳамкорликда тайёрлади.

Фарғонада илк бор тик қудуқни онлайн масофадан бошқариш тизими жорий этилди.

МАҲАЛЛА РАИСИ НЕГА ИШДАН БЎШАДИ?

ЎТГАН 2019 ЙИЛ ҚЎҚОН ШАҲРИДАГИ «ШАЙХОН» МАҲАЛЛАСИДА
ЖОЙЛАШГАН «ДЕҲҚОН БОЗОРИ» ВА УНИНГ АТРОФИДА ГИЁХВАНД
МОДДАЛАРИ СОТИШ БИЛАН БОҒЛИҚ 36 ТА ЖИНОЯТ ҲОЛАТИ
АНИҚЛАНДИ

Қўқонлик икки ўсмир ўртасида бўлиб ўтган даҳанаки жанжал охир-оқибат пичоқбозлик билан якунланди. Айбдорлар устидан жиноий ҳаракатлар бошланди. Санокли сониялар икки ўсмир ҳаётида ўзига хос бурилиш ясади. Кимдир пичоқбозлик туфайли ногирон бўлган бўлса, бошқа бири жиноятчи деган «ном» билан суднинг қора курсисига ўтирди.

Хўш, хали мактабни тамомламаган ўсмир йигитлар кундалик ҳаётда нимани бўлиши олмайд қолди? Уларни бу ваҳшийлик, хунрезликка етаклаган омиллари нима? Мазкур мақола орқали бу муаммога жавоб топишга ҳаракат қиламиз.

Бир маҳаллада 43 та жиноят

«Шайхон» Қўқоннинг кўҳна масканларида. Ўтган йили ушбу ҳудудда энг кўп 43 та жиноят қайд этилди. Бунга айтишга осон, бироқ мазкур рақамлар неча-неча инсонлар ҳаёти издан чиқиб, қанча-қанча оилалар бошига ташвиш тушгани, мурғак фарзандлар боқувчидан айрилиб, қанча оилалар муаммолар гирдобиди қолганини аниқлади. (2018 йилда 36 тани ташкил этган!). Шу боис ҳам маҳалла раиси вазирасидан озод этилди.

Жумладан, маҳалланинг Гудаста кўчасида яшовчи фуқаро Долим (исмлар ўзгартирилган) чет эл валютасини қонунга зид равишда сотиш билан боғлиқ жиноят содир этди. Жавоҳир эса грамадол ва бошқа гиёҳванд моддалар таъсирида қурилиш моллари дўконига ўғирликка тушди. Маҳалланинг яна бир фуқароси Баҳром гиёҳванд моддалар савдоси устида далилий ашё билан қўлга олинди. Ҳар учала жиноят маҳаллада ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари иштирокида кенг муҳокама этилди, келгусида бундай ҳолатларнинг олдини олиш чоралари кўрилди. Жиноятчилар учун эса суд қорори ижроси асносида жазо муқаррабдиги таъминланди.

Қолган 40 та жиноят эса «Шайхон» маҳалласи ҳудудида Ўзбекистон, Учкўприк, Дангара туманлари ва Қўқоннинг ўнлаб бошқа маҳаллалари фуқаролари томонидан, асосан, психотроп дори воситалари савдоси билан боғлиқ ҳолатда содир этилган.

Бу жиноятларнинг келиб чиқиш сабаблари масъул ходимлар иштирокида атрофлиқа ўрганилганда «Шайхон» маҳалласининг Фуқарат кўчасида «Дехқон бозори» жойлашганлиги, бозор ичи ва атрофида ўтган йил давомида 36 та ҳолатда гиёҳванд моддалари сотиш билан боғлиқ жиноятлар рўй бергани аниқланди. Энг ёмони, шаҳарнинг бошқа ҳудуд ва мавзеларида яшовчи аксарият

фуқаролар бу ерга келиб, психотроп дорилар савдосини ўзларига касб қилиб олишган. Уларнинг аксарияти тўлиқсиз оила вакиллари, яъни боқувчиси йўқ, қарамоғида вояга етмаган фарзандлари бор аёллардир. Бозор ҳудудида халқ тили билан айтганда, «Қосмонбат» ноқонуний дори бозори мавжуд эди. Қўқон ва унинг атрофидаги туманлардан келган қирақашлару юзлаб ёшлар шу ҳудуддан турли гиёҳванд дори воситаларини сотиб олишни одатга айлантирган. Сотувчиларнинг аксарияти эса хотин-қизлар.

Амалий ишлар натижа бердими?

Вилоят ҳуқуқ-тартибот идоралари ҳудуддаги ушбу ноқонуний дори бозорини йўқотишга кўп уринди. Ушбу амалиётлар бошланган дастлабки вақтларда қонунчиликка қўра, трамадол, лирика каби психотроп дори воситаларини сотиш лицензиясиз дори сотиш билан боғлиқ жиноятлар сирасига кирарди, ҳолос. Шу боис қўлга олинган сотувчилар ҳеч бир жазосиз, оғохлантириш билангина қўйиб юборилар эди. Бундай енгил-елпи танбех ушбу ҳаракатнинг такрор ва такрор содир этилишига замин яратарди. Шундан сўнг қонун билан бу воситаларни гиёҳвандлик моддаси таркибига киритилиши натижасида бундай дорилар савдоси билан шуғулланаётганларга қарши кескин кураш бошланди.

— Маҳалламиз, айниқса, «Дехқон бозори» ҳудудида жиноятчиликка қарши аёвсиз курашяёмиз, — дейди «Шайхон» маҳалла фуқаролар йиғини профилактика инспектори Мухриддин Абдуллаев. — Чунки гиёҳвандлик илати юртимиз келажагига жиддий таҳдид. Шу боис ҳудудимиздаги ноқонуний дори бозори фаолиятга чек қўйилди. Ўтган йилда бозор ичига озиқ-овқат сотувчилар қўғасида ўрнашиб олган жиноятчиларга қарши тинимсиз назорат тадбирлари ўтказилди ва 36 та жиноят аниқланиб, фото этишига эришилди.

Жиноятга ҳамма дахлдор бўлиши керак!

«Шайхон» — хунарандлар маҳалласи. Уч минг нафардан ортик аҳоли

умргузaronлик қилаётган маҳаллада 892 нафар ёш бор. Ажабланишли жиҳати, жиноятчилик ана шу ёшлар кўз ўнгида содир бўлмоқда. Афсуски, жиноятга гувоҳ бўлаётган баъзи шахслар ҳуқуқбузарлик аломатлари ҳақида мутасаддиларга айтишни ўзлари учун ор деб билишади. Хўш, бу билан кимни ҳимоя қиляёмиз? Наҳотки, нон сотувчи бир сафда туриб, оғу сотаётганларни кўрмаса, билмаса?! Ҳолбуки, жиноятни яшириш, унга бепарво қараш, кўз юмиш ҳам жиноятга шериклик билан тенг.

— Жиноятчиликка қарши курашни бир-икки нафар шахснинг саъй-ҳаракати билан амалга ошмайди, — дейди «Шайхон» маҳалла фуқаролар йиғини раиси вазирасига янги сайланган Муҳиддин Халилов. — Бу иллатга қарши барча бирдек курашиши шарт. Бўлаётган жиноятларнинг олдини олиш, унга қарши курашиши, қонунбузарлик ҳақида ҳуқуқ-тартибот органлари ходимларини хабардор қилиш, ватанпарвар бўлишимиз зарур. Президентимиз Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасидаги «Ўз болангизни, ўз уйингизни, ўз Ватанингизни кўз қорачигидек асаранг» деган шиорга амалий ишларимиз билан жавоб берсаккина кўзланган мақсадга эриша оламиз. Айни кунда ҳар бир оиланинг муаммоларини ўраниш, таҳлил этиш ва амалий ёрдам кўрсатиш борасида иш олиб бораёмиз.

Мақтаб билим беради... (ми?)

Ҳеч ким боласини ёмон демайди. Баъзи бировлар ёшлар билан боғлиқ жиноят аломатларини таҳлил қилганда мақтабдаги таълим-тарбия, назоратсизлик билан боғлашга одатланган. Ҳолбуки, мақтабнинг бош вазираси, аввало, билим берувчи маскан ҳисобланади. Тарбияни эса ота-она, яқинлари бериши керак.

— Афсуски, айрим ота-оналар ўз фарзандлари кундалик ҳаёт тарзи, тақдир кечимчалари билан ҳисоблашмайди, — дейди Фуқароларнинг ўзини

ДАРВОҚЕ:

Жорий йилнинг ўтган бир ойи давомида вилоятдаги 961 та маҳалла фуқаролар йиғинида жиноятчилик содир этилмади, 68 та маҳалла фуқаролар йиғинида бу кўрсаткич салмоғи ортган.

ўзи бошқарши органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича Фаргона вилоят кенгаши раисининг ёшлар ишлари бўйича ўринбосари Шухратжон Саидов. — Ёшлар иштирокида содир бўлаётган аксарият жиноятчиликлар ана шу эътиборсизлик, назоратсизлик оқибатида келиб чиқмоқда. Жорий йилнинг дастлабки ойда умумтаълим мактаби ўқувчилари ўртасида ўтказилган «Ўқувчи рејиди» тадбирларида мунтазам дарс қолдираётган 132 нафар ўқувчи-ёшлар аниқланиб, маъгулотларга қайтарилди. «Тиг» тадбирида эса ёнида совуқ қурол олиб юришга одатланган 54 нафар ёш аниқланиб, тегишли чоралар кўрилди. Бу ишлардан эса айрим ота-оналар хабардор ҳам эмас. Айни кунда ёшлар ўртасида ҳуқуқбузарлик, жиноятчиликка қарши курашишда бу иллатни содир этишга мойиллиги бўлган оилалар, ёшлар билан алоҳида ишлаш бўйича тартиб белгиланди.

Таҳлил ва натижалар

Таҳлилларга қўра, соҳада амалга оширилаётган саъй-ҳаракатлар натижасида ўтган йил вилоятда умумий жиноятлар 2018 йилга нисбатан 5,28 фоизга камайишига эришилди, 432 та маҳаллада жиноятчилик билан боғлиқ ҳолатлар қайд этилмади. Вилоят ички ишлар бошқармаси бошлиғи Д.Тошхўжаев халқ депутатлари вилоят кенгашининг сессиясида жиноятчиликнинг олдини олиш борасидаги ахборотида тизимдаги камчилик ва муаммоларни таҳлил қилиб, хусусан, фирибгарлик жиноятлари 17,2 фоизга, ўлим билан боғлиқ йўл-транспорт ҳодисалари 0,8 фоизга ошишига йўл қўйилган.

Бир сўз билан айтганда, жиноятчиликнинг катта-кичиги бўлмайди, у ҳудуд ва миллат танламайди. Шундай экан, унга қарши курашиш бош мақсадимиз бўлмоғи лозим. Зеро, маҳалла, юрт тинч ва обод бўлса, мамлакат гуллаб-яшнайдди, тараккий этади.

Расул КАМОЛ
«Mahalla»

Хеч бир инсон фалокатга йўлиқни ният қилиб йўлга чиқмайди. Ҳамма ҳам йўли бехатар бўлишини, оиласи бағрига эсон-омон қайтишни истайди. Лекин эзгу ниятнинг ўзи етарли эмас. Унинг рўёби учун йўл ҳаракати қоидаларига барчамиз бирдек амал қилишимиз керак. Афсуски, йўл қондасининг умр фойдаси эканини биламиз, бунга доим ҳам амал қилавермаймиз.

Шу боис деярли ҳар куни йўл-транспорт ҳодисалари оқибатида оғир тан жароҳати олган ёки ҳаёт билан видолашган юрдошларимиз ҳақидаги хабарларга дуч келамиз. Ачинарлиси, кимнингдир ҳатоси учун бегуноҳ инсонлар, ота-она меҳрига тўйиб улгурмаган гўдаклар жабр чекади.

Жумладан, жорий йилнинг 1 февраль куни 19 ёшли Шамсиддин Бошкелдиев (исм-фамилиялар ўзгартирилган) «Cobalt» русумли автомашинасида «Гулистон — Зардор» автомобиль йўлида ҳаракатланиб кетаётган бошқарувни йўқотган. Бунинг оқибатида машина йўлнинг қарама-қарши йўналишида ҳаракатланаётган Махсум Бойбердиев бошқарувидаги «Damas» русумли автомашина билан тўқнашиб, йўл-транспорт ҳодисаси юз берган. Натижанда «Damas» ҳайдовчиси билан бирга тўрт нафар йўловчи оғир тан жароҳати олиб, вафот этган. Ҳалок бўлганларнинг бир нафари 55 ёшда бўлса, қолган тўрт нафари хали ўттизга ҳам тўлиб улгурмаган ёшлар экани ачинарлидир.

Хўш, нега бундай йўл-транспорт ҳодисалари ҳақидаги хабарлар камай-маяпти? Ахир, айна масалга ижобий ечим топиш учун соҳага замонавий технологиялар жорий этилган эди-ку. Умуман, бундай фалокатларнинг асосий сабаблари нимада?

Рақамлар сўзлаганда...

— Ҳар бир соҳадаги ютуқ ва камчиликлар ўрганилиб, таҳлил қилиниши келгуси ишларнинг ривожига хизмат қилади, — дейди **Ички ишлар вазирлиги матбуот хизмати раҳбари, полковник Шохрух Ғиёсов**. — Таҳлилларга кўра, жорий йилнинг январь ойи давомида 373 та йўл-транспорт ҳодисаси содир этилган. Бунинг оқибатида 114 киши ҳалок бўлган. Ҳудудлар кесимида энг ёмон кўрсаткич пойтахт ва Тошкент вилоятида (ҳар бирида 59 тадан) кузатишга бўлса, Навоий вилоятида энг кам (9 та) содир этилган. Қоидабузарликнинг йўлнинг белгиланмаган жойидан ўтиши, белгиланган тезликка риоя қилмаслик, ҳайдовчи пиёданани кўрмай қолиши келтириб чиқарган.

Юқоридаги кўрсаткичлар йўл ҳара-

Январь ойида 114 киши йТХ оқибатида ҳалок бўлди

ҚОИДАБУЗАРЛИКЛАРНИ ЙЎЛНИНГ БЕЛГИЛАНМАГАН ЖОЙИДАН ЎТИШ, БЕЛГИЛАНГАН ТЕЗЛИККА РИОЯ ҚИЛМАСЛИК, ҲАЙДОВЧИ ПИЁДАНИ КЎРМАЙ ҚОЛИШИ КЕЛТИРИБ ЧИҚАРГАН

ДАРВОҚЕ...

Маълумотларга кўра, республика ҳудудида йилига ўртача 9-10 мингта йўл-транспорт ҳодисаси содир бўлади. Улардан икки мингдан ортиғида инсонлар ҳалок бўлмоқда. 2018 йилнинг ўзида 2 минг 262 нафар киши йТХ қурбони бўлди. Ҳалок бўлганлар сони 2017 йилга нисбатан 8,5 фоизга камайган бўлса-да, (2 минг 473 киши), бу кўрсаткич ҳамон юқори – бир кунда 6 киши.

кати қоидаларига пиёдалар ҳам, ҳайдовчилар ҳам бирдек амал қилишига эришиш зарурлигини аниқлатади. Ўз ўрнида пиёдалар ўтиш йўлларини талабга жавоб берадиган қилиш, велосипедлар йўлагини қуриш каби муҳим вазифалар борлигини ҳам унутмаслик керак.

— Шу кунларда Вазирлар Маҳкамасининг «Йўл ҳаракати қоидаларини тасдиқлаш тўғрисида»ги қарорига кўра, пойтахтимиздаги айрим йўлларга «Пиёдаларнинг ҳаракатланиши тақиқланган» 3.10 йўл белгиси ўрнатилмоқда, — дейди **Ш.Ғиёсов**. — Ушбу йўл белгиси пиёдаларнинг ҳаракатланиши уларнинг ҳавфсизлигига ҳавф тугдириши мумкин бўлган жойларда ўрнатилди. Энди йўловчиларимиз ўрнатилган йўл белгиларига эътиборини бўлиб, йўл ҳаракати қоидаларига риоя қилса, кўнгилсиз ҳолатларнинг олди олинган бўларди.

Оқибати билан тўқнашгандан кўра олдини олган афзал

Бугун смартфонлар, видеорегистраторлар ва кузатув камералари орқали йўл ҳаракати қоидаларининг белгиланмаган жойдан қайта бурилиш, тезликни ошириш, йўл чизмалари ва белгиларини, светофорнинг таққилови белгисини менсимаслик каби «арзимас» қоидабузарликлар қандай мудҳиш оқибатларга олиб келаётганини кўриб турибмиз. Такрор бўлса-да, айтиш керакки, бундай ҳолатлардан йўловчиларнинг барчаси ҳам тўғри хулоса чикармаётгани кишини ташвишлантиради.

Дарҳақиқат, бугунги замонавий техникалар ривожланган даврда қоидабузарликни аниқлаш усуллари кўпайган. Шу маънода назорат қилиш бирмунча осонлашган, десак бўлади. Лекин ҳар бир инсон ўзини ҳурмат қилмасдан қоида бузишда давом этар экан, йТХ-ларига тўла барҳам бериб бўлмайди.

— Йўл-транспорт ҳодисаларининг оқибати билан тўқнашгандан кўра, уларнинг олдини олган афзал, — дейди **Ш.Ғиёсов**. — Бунга кўпинча ишчакки эътиборсизлигимиз сабаб бўляпти.

Масалан, йўл ҳаракатининг ҳар бир иштирокчиси «кўр ҳудудга» — яъни маълум вақтда яқиндаги ҳайдовчи учун кўринмайдиган йўл қисмига тушиб қолиши мумкинлигини унутмаслиги зарур. Катта юк ташувчи транспортлар кўпроқ ҳавф тугдиришлари мумкин: уларнинг ҳайдовчилари учун «кўр ҳудудлар» кенероқ, тўқнашув оқибати эса аянчлироқ бўлиш эҳтимоли бор.

Жумладан, жорий йилнинг 3 февраль куни Шайхонтоҳур туманида «Shacman» юк автомобили ҳайдовчиси ўнг томонга бурилиш вақтида ўша ердан ўтаётган «Nexia» русумли автомобилни пайкамаздан, уни туртиб юборган. ЙТХ натижасида ҳеч ким жабр кўрмади, аммо енгил автомобилга шикаст етди ва иккала ҳайдовчи ҳам ўз ишини четга суришга мажбур бўлди. Бундан ташқари, ҳодиса шу йўлдан ҳаракатланган ҳайдовчилар учун ҳам ноқулайликлар туғдирди. Агар иккала ҳайдовчи ҳам «кўр ҳудудлар» ҳақида унутмаганида эди, бу ҳолатни четлаб ўтиш мумкин бўларди.

Хориж тажрибасини ўрганиш зарур

Ўрганишлар нафақат йўл ҳаракати иштирокчиларининг ҳуқуқий саводхонлик даражаси нисбаган пастлигини, балки етарли даражада инфратузилма яратилмагани, айнисика, пиёдалар учун йўлни кесиб ўтиш қисмида светофор ва бошқа оғохлантирувчи воситалар ўрнатилмаганини тасдиқлайди.

— 2018-2022 йилларда Ўзбекистон Республикасида Йўл ҳаракати ҳавфсизлигини таъминлаш Концепцияси қабул қилинди, — дейди «Юксалиш» умуммиллий ҳаракати раиси **Акмал Бурҳонов**. — У норматив-ҳуқуқий базани такомиллаштириши, йўл ҳаракати иштирокчиларининг ҳуқуқий маданиятини ошириши мақсад қилган. Айни пайтда ушбу йўналишдаги ишлар бошлаб юборилди. «Юксалиш» умуммиллий ҳаракати ташаббуси билан БМТнинг Ўзбекистондаги доимий вакили Ҳелена Фрейзер билан йўл ҳаракати ҳавфсизлиги бўйича

хорижий экспертларни жалб қилган ҳолда тадқиқот ва лойиҳаларни амалга оширишга келишиб олдик.

Тадқиқотларга қараганда, тезликни ошириш авария эҳтимоли ва унинг оғир оқибатлари билан бевосита боғлиқ. Мисол учун, ҳаракат тезлигининг бир фоизга ошиши натижасида йўл ҳаракати иштирокчилари ўлими билан тугайдиган йТХ эҳтимоли 4 фоизга, жиддий авария эҳтимоли 3 фоизга ортади. Ўз навбатида, машина уриб кетиши натижасида пиёдаларнинг ҳалок бўлиши эҳтимоли ҳам кескин ортиб кетади.

Ўртача тезликни атиги 5 фоизга камайтириш орқали ўлим билан якут топадиган йўл-транспорт ҳодисаларини деярли 30 фоизга камайтириш мумкин. Боиси тезлик қанча юқори бўлса, машина тўхташи учун шунча катта масофа керак бўлади, бу эса йўл-транспорт ҳодисаси эҳтимолини оширади. Қуруқ йўлда 70 км/с. тезликда келаётган ҳайдовчи, у ёки бу ҳолатга жавобан «манёвр» қилиши учун 18-20 метр йўл босиб ўтади, машинани бутунлай тўхтайтиш учун эса у 47 метр йўл босиб ўтиши талаб этилади.

Умуман олганда, юртимиздаги вазиятни комплекс тадқиқ этган ҳолда шаҳарлар ва аҳоли яшаш пунктларида руҳсат этилган энг юқори ҳаракат тезлигини 70 км/соатдан 60 км/соатга пасайтириш, жамоат транспорти тармоғини ривожлантириш, аҳолининг элементар ҳавфсизлик қоидаларига риоя этиши учун хабардорлигини ошириш каби ташаббуслар илгари суриляпти.

Халқимизда: «Йўл билмасанг, йўлчи-га бок», деган мақол бор. Бугун турли йТХларнинг содир бўлишига сабаб — бизга йўлчи вазифасини ўтайдиган йТХ ходимларининг кўрсатмаларига, йўл белгиларига риоя қилмаслигимиз. Соҳага истаганча янги технологияларни жорий этиш мумкин, аммо биз уларга риоя қилмасак, бу уринишлар кутган натижани бермайди.

Хўш, сиз бунга нима дейсиз, азиз махалладош?

Бобравшан ГОЗИДИНОВ
«Mahalla»

БИЛАСИЗМИ?

МДХнинг қатор давлатлари, Арманистон, Грузия, Озарбайжонда аҳоли яшаш пунктларида руҳсат этилган энг юқори ҳаракат тезлиги 60 км./с. Украинада 2019 йил 1 январдан йўлларда ўлим ҳолатлари сони камайтириш чораларидан бири сифатида максимал ҳаракат тезлиги 60 дан 50 км./с.га камайтирилди. Европанинг 29 та мамлакатда ҳаракатланиш тезлиги 50 км./с., Лондон шаҳрида 48 км./с.ни ташкил этади.

«ОРЗУ» МАҲАЛЛАСИ ИШ УСЛУБИНИ АМАЛИЁТГА КЕНГ ТАТБИҚ ЭТИШ ЗАРУР

Хабарингиз бўлса бундан ҳақариб уч йил олдин, яъни Президентимизнинг 2017 йил 7-8 июль кунлари Наманган вилоятига ташрифи давомида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича Наманган шаҳрининг «Орзу» маҳалласи иш тажрибаси кўрсатилган эди. Шундан сўнг мазкур тажрибани республикамизнинг барча маҳалла фуқаролар йиғинларида жорий этиш бўйича семинар машғулотлари ўтказилиб, бир қатор ижобий тадбирлар амалга оширилди.

қадagi 3074 та маҳаллада умуман жиноят содир этилишига йўл қўйилмади, 2856 тасида ёки 31,3 фоизда жиноятлар камайишига эришилди.

Профилактика ишлари кучайтирилади

Мазкур тадбирларни янада кучайтириш ва тадбирларни тизимли ташкил этиш мақсадида Наманган шаҳрининг «Орзу» маҳалласи иш услуби бўйича ҳар бир маҳалланинг чизма харитасини ишлаб чиқиб, йиғинга тегишли бўлган демографик маълумотларни жамлаш керак. Шунингдек, маҳалла ҳудудиди иш самарадорлигини янада ошириш мақсадида маҳаллада яшовчи аҳоли ва оилалар сонидан келиб чиққан ҳолда ички ишлар органлари, маҳалла ҳамда соғлиқни сақлаш муассасалари ҳисобида турувчилар билан профилактик ишларни кучайтириш лозим. Бунинг учун ҳисобда турувчиларни тоифаларга ажратиб, рўйхатларни қайтадан шакллантириш зарур.

Ҳўш, ҳисобда турувчилар қандай тоифалананди? Масалан, илгари судланганлар, айблов ҳукми қонуний қучга қирган, ЖПКнинг 84-моддасига мувофиқ айбдорлик тўғрисидаги масала

ҳал қилинмасдан туриб ўзига нисбатан жиноят иши тугатилган ёхуд реабилитация қилинмайдиган асослар бўйича жиноят ишhini кўзғатишни рад этиш тўғрисидаги қарор чиқарилганлар, ўзига нисбатан қамокка олиш билан боғлиқ бўлмаган эҳтиёт чораси танланган жиноят содир этишда айбланувчилар, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 27 та моддасида назарда тутилган маъмурий ҳуқуқбузарликларни содир этган шахслар, ихтисослаштирилган ўқув-тарбия муассасаларидан қайтганлар, Пробация хизмати ҳисобида турувчилар, вояга етмаган ҳуқуқбузарлар, фарзанд тарбиясига салбий таъсир кўрсатувчи ота-оналар, ахлоқодоб доирасида ҳуқуқбузарлик содир этганлар ҳамда нотинч оилалар ички ишлар органларининг профилактик ҳисобига кирувчи тоифалар ҳисобланади.

Маҳалла фуқаролар йиғинининг ички рўйхат ҳисобида турувчиларга эса ишсизлар, кам таъминланганлар, ёлғиз яшовчилар, ногиронлар ва бошқа тоифадагилар қиради. Сурункали равишда спиртли ичимлик ичувчилар, гиёҳвандлар ва тажовузкор руҳий қасаллар Соғлиқни сақлаш муассасалари ҳисобида турувчилар ҳисобланади.

Тажрибадан мақсад нима?

Мазкур тажрибадан асосий мақсад – хонадонма-хонадон юриш орқали аҳолининг барча муаммоларини ўрганиш, уларни баргараф этиш учун тегишли чора-тадбирлар белгилаш ва белгиланган тадбирларни тизимли ташкил этишдан иборатдир.

«Орзу» маҳалласи иш услубининг яна бир аҳамиятли жиҳати шундаки, ички ишлар органлари, маҳалла ва соғлиқни сақлаш муассасалари ҳисобида турувчи ҳар бир шахсга халқ таълими бўлими, Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича ҳудудий кенгашлар, «Нуроний» жамғармаси, Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи туман бўлимлари, уй, кўча бошчилари, намунали оилалар вакиллари ва бошқа жамоатчилик вакиллари билан иборат мураббийлар бириктирилади. Бириктирилган мураббийлар ҳар ой якунида амалга оширилаётган ишлар юзасидан маҳаллаларда йиғилишлар ўтказиб, амалга оширилаётган ишлар сарҳисобини олиб боради.

Мазкур тизим асосида ички ишлар органларининг профилактик ҳисоб тоифаларида турмайдиган, лекин узоқ муддат давом этиб келаётган оила-турмуш муносабатлари доирасидаги низоли оилалар, ҳуқуқбузарлик содир этиш эҳтимоли бўлган оилалар, эр-хотиндан бири узоқ муддатга бошқа давлатга ишлаш мақсадида чиқиб кетган оилалар, ажрим ёқасига келиб қолган оилалар билан манзилли ишлар ташкил этилиши натижасида маҳаллалардаги ижтимоий-маънавий муҳит соғломлаштирилиб, жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олди олинмоқда. Бир сўз билан айтганда, ушбу тажриба иш услубини янада такомиллаштириш, барча фуқаролар йиғинларида тизимли жорий этиш зарур.

Даврон АЗИЗОВ,
Ўзбекистон Республикаси ИИВ
ХПББ бошлиғининг биринчи ўринбосари, подполковник.

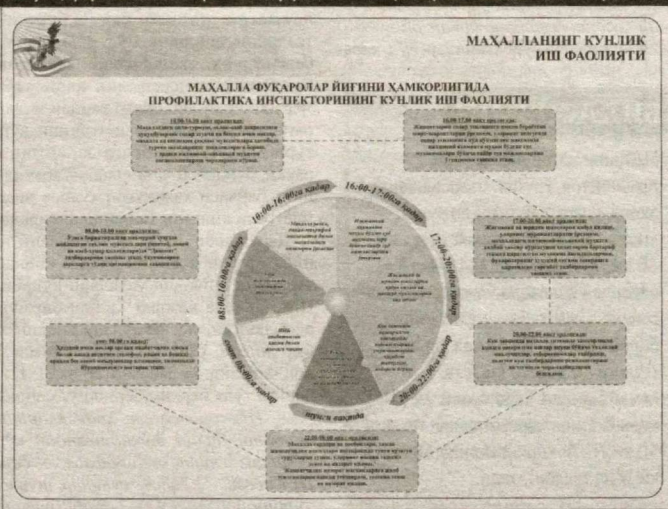
Жумладан, аҳоли билан тўғридан-тўғри мулоқот ўрнатилган борасида маҳаллаларда мутасадди раҳбарлар томонидан сайёр қабуллар ва учрашувлар ташкил этилиб, фуқароларнинг муаммо ва қонунбузилишларнинг сабабларини баргараф этиш чоралари кўрилоқда. Шунингдек, аҳолини ижтимоий аҳамиятга молик ҳуқуқбузарликлар ҳақида хабардор қилиш, уларнинг оголгини кучайтириш, қонунга ҳурмат руҳида тарбиялаш мақсадида маҳаллаларда содир этилган жиноят ва ҳуқуқбузарликларни сайёр сулларда кўриб чиқиш амалиёти йўлга қўйилди.

Бундан ташқари, ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар, давлат ва жамоат ташкилотлари, ҳокимликлар, таълим муассасалари ҳамда фуқаролик институтлари билан ҳамкорликда таълим муассасалари, қорхона ва ташкилотлар ҳамда маҳаллаларда учрашувлар, давра суҳбатлари ўтказилиб, қонунга итоаткорлик, қонун бузилишининг салбий оқибатлари ҳақида тушунтириш ишлари олиб борилаётган.

Ўтказилган тажрибалар натижасида биргина 2019 йилнинг ўзига республика

Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича профилактика инспекторлари, давлат органлари ва жамоат ташкилотлари билан ҳамкорликда амалга оширадиган чора-тадбирлар

Маҳалла фуқаролар йиғини ҳамкорлигида профилактика инспекторининг кунлик иш фаолияти тизими белгиланган бўлиб, профилактика инспектори маҳалла ҳудудида иш олиб бориш тартиби тахминий 7 та қисмга бўлинади

Ер олишдаги саргардонликларга барҳам берилади

ёхуд эндиликда ер участкалари очик савдога кўйилади

Бундан ўн беш йилча аввал маҳалламиздаги фермер хўжалиги раҳбари аҳолига уй-жой қуриш, томорқа учун ер сотди. Шу боис кўп ўтмай маҳалламизга туташ ҳудудда янги қишлоқ пайдо бўлди. Бироқ маълум муддат ўтгач, ер ноқонуний сотилгани тўғрисида миш-мишлар тарқалди. Ҳатто қурилган уйлари бузиб, ерни қайтариб бериш ҳақида огоҳлантириш хати ҳам келди. Шу йўсин бу борадаги миш-мишлар яна авж олди.

Кимдир қаердадир «катта» таниши борлигини, у масалани осонгина ҳал қилиб беришини айтса, бошқаси мевали дарахтлару уйлар ўрнини пахтазорга бўшатиб бериш ҳақида башорат қиларди. Ана шундай мураккаб вазиятда Президентимиз бу масалага оқилона ечим кўрсатди. Ноқонуний эгаллаб олинган ерлар аҳолига бериладиган бўлди. Ушанда бу янгиликдан маҳалладошларимиз қатори қўйлаб юрдошларимиз қувонгани ҳам бор гап. Чунки бундай ҳолат юртимизнинг барча ҳудудларига бегона эмас эди. Оқилона ечим билан халқ маълум вақт сарсон бўлганини ҳисобга олмаса, жабр кўрмади.

Муаммони келтириб чиқарувчи ҳолатлар бартараф этилиши керак

Аммо икки орада ерни пул-лаб кетганлар-чи?! Умуман,

ер давлат мулки экан, уни ким сотишига ҳақли? Ҳокимларми? Инсон омили иштирок этган жойда қонун бузилмаслигига ким кафолат беради? Ачинарлиси, бундай қонунбузарликлар ҳамон тўла бартараф этилмаган. Жумладан, Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат кўмитаси маълумотларига кўра, биргина Тошкент вилояти Урта Чирчиқ тумани бўйича 222 та дала кон-турида 226 та ҳолатда 28 гектар ерларни ўзбошимчалик билан эгаллаб олган ва 2 гектар жойда (7 фойз) уй-жой ва бошқа қури-лиш ишлари амалга оширилган.

— Юқоридаги каби муам-моларни бартараф этиши мақ-садида Президент томонидан 2019 йил 13 августда «Қишлоқ хўжалигига мўлжалланмаган ер участкаларини хусусийлашти-риш тўғрисида»ги қонун имзоланди, — дейди Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат кўмитаси раиси ўрин-босари Тўлқин Абдуллаев. — Жорий йил-нинг 1 март кунидан кучга кирадиган ушбу қонун соҳада туб бури-лиш ясади. Унга кўра, энди ер участкалари-ни очик савдо орқали

Қандай ерлар хусусийлаштириш объекти ҳисобланади?

Ер участкаларини хусусий-лаштириш объекти деганда, биринчидан, фуқароларга яқка тартибда уй-жой қуриш ва обо-донлаштириш учун берилган ер участкалари тушунилади. Иккинчидан, юридик шах-сларга мулк ҳуқуқи асосида тегишли бўлган ёки улар томо-нидан хусусийлаштирилаётган бинолар ва иншоотлар, ишлаб чиқариш инфратузилмаси объ-ектлари жойлашган ер участ-калари, учинчидан, бўш турган ер участкалари, тўртинчидан, Иқтисодиёт ва саноат вазирли-ги ҳузуридаги Урбанизацияни ривожлантириш жамғарма-сига берилган ер участкалари кирди.

— Муҳим жиҳати шундаки, хусусийлаштириш доимий фойдаланиш ёхуд мерос қилиб қолдириладиган умрбод эга-лик қилиш ҳуқуқлари асосида

лий давлат ҳокимияти ер со-тишига аралашмайдими, деган савол туғилиши табиий. Тан олиши керак, ер сотишини улар иштирокисиз амалга ошириб бўлмайди. Аммо бунда улбий-нинг иштироки фуқаролар ҳақ-ҳуқуқларига зид амалларни ба-жаришига йўл қўймайди. Яъни маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ер участкаларини хусусийлаштириш тўғрисида қарор қабул қилади. Лекин ер участкалари электрон онлайн-аукцион орқали сотилади.

Кўчмас мулк объеклари жойлашган ер участкаларини хусусийлаштириш тўғрисидаги ариза туман (шаҳар) ҳокими номига Давлат хизматлари мар-казлари ёки Ягона интерактив давлат хизматлари портали орқали берилади. Туман (ша-ҳар) ҳокимлигидаги ер участ-каларини бериш масалаларини кўриб чиқиш бўйича комиссия ариза олинган кундан эътиборан, 10 иш куни ичида уни кў-риб чиқиб, ижобий ёки салбий ҳулосасини тузади. Бу ҳулоса туман(шаҳар) ҳокимининг те-гишли қарорини чиқаришига асос бўлади. Ер участкасига мерос қилиб қолдириладиган умрбод эгаллик қилиш ҳуқуқи жисмоний шахсга ўтганда мазкур ер участкасини хусу-сийлаштиришга бўлган ҳуқуқ ҳам ўтади.

Хусусийлаштириладиган ер участкаси учун тўлов ко-миссиянинг ижобий ҳулосаси тўғрисида ёзма ёки электрон билдиришнома олинганидан кейин 10 иш кунида амалга оширилади. Ер участкаларини хусусийлаштириш тўғрисидаги қарор тўлов амалга оширилган-идан сўнг 3 иш кунида қабул қилинади. Бу қарор суддан ташқари тартибда қайта кўриб чиқилмайди.

Хусусийлаштирилган ер участкасини олиб қўйиш мумкинми?

Хусусийлаштирилган ер участкалари хусусий мулк ва фуқаролик муомаласи объекти

ДАРВОҚЕ...

Бўш турган ер участкалари аҳоли пунктларининг ва ҳудудларнинг бош режа-ларига мувофиқ, маҳаллий давлат ҳокимияти органла-ри томонидан аниқланади. Улар Урбанизация агентли-ги билан келишилган ҳолда электрон онлайн-аукцион орқали юридик ва жисмо-ний шахсларга мулк қилиб сотилади.

Бўш турган ер участкала-рини хусусийлаштириш бўйича электрон онлайн-аукционда иштирок этиш учун буюртма тadbirkor-лик фаолиятини амалга оширувчи Ўзбекистон Республикаси резиден-ти бўлган юридик шахс томонидан, яқка тартибда уй-жой қуриш ва тadbirkor-лик фаолиятини амалга ошириш учун Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган жисмоний шахс томонидан берилади. Хусусийлаштириладиган бўш турган ер участкаси-нинг қиймати ўтказилган электрон онлайн-аукцион натижаларига кўра белги-ланади.

хисобланади. Ер участкасига бўлган хусусий мулк ҳуқуқи улар давлат рўйхатидан ўт-казилган пайтдан эътиборан юзага келади. Хусусий мулк амалдаги қонунлар талаби асо-сида давлат томонидан химоя қилинади. Қонунда хусусий-лаштирилган ер участкалари мулкдорларининг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари ҳам белгилаб қўйилган.

Умуман олганда, ушбу ко-нун соҳадаги коррупцион хо-латларга барҳам бериб, ер участкасини сотиб олиш ис-тагидаги хар бир фуқарога тенг ҳуқуқий имконият яратиб беради. Демак, эндиликда бир вақтлардаги каби фермерлар ўзи истаган жойини ноқонуний тарзда сотиб юриш, оқибатда оддий аҳоли жабр кўриши каби ҳолатлар бўлмайди. Бунинг учун эса хар биримиз ушбу қонун билан яқиндан тани-шишимиз, унинг ижроси таъ-минланишида бирдек хизмат қилишимиз зарур.

Боборовшан ҒОЗИДДИНОВ
«Mahalla»

БИЛАСИЗМИ?

Президентимиз 2020 йил 28 январда «Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясида белгиланган вазифа-ларни 2020 йилда амалга ошириш чора-таdbirkor-лари тўғрисида»ги қарор-ни имзолади. Унга кўра, 1 апрелдан Тошкент вилояти Қибрай ва Тошкент туманлари, Фарғона вилояти Фар-ғона ва Олтириқ туманлари ҳамда Қашқадарё вилояти Китоб ва Нишон туманларида тажриба ўтказилади. Жисмоний ва юридик шахсларга ер участкаларини қишлоқ хўжалиги мақ-садлари учун шаффоф ва очик танлов ўтказиш орқали ажратиш механизми жорий этилади.

Жисмоний ва юридик шахсларга кейинчалик танловга қўйиш бўйича ташаббус кўрсатиш ҳуқуқини тақдим этган ҳолда махсус геопортал орқали ер участкаси тўғрисидаги маълумот-ларни жойлаштириш ҳуқуқи берила-ди. Шунингдек, қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлардан фойдаланиш ҳуқуқининг бозор қийматини баҳо-лаш ҳамда улардан солиққа тортиш-да фойдаланиш механизми жорий этилади.

сотиб олиш имкония-ти яратилади. Сод-да қилиб тушунтир-сак, фуқароларимиз ер сотиб олиш учун идорама-идора сарсон бўлмайди. Битта ҳуж-жатга имзо қўйдириш учун ҳокимлик биноси-да умри ўтмайдиغان бўлди. Ҳозирги кунда ушбу амалиёт Сирдарё вилоятида тажриба тариқасида қўллаб қў-рилати.

тегишли бўлган ер участка-ларини юридик ва жисмоний шахслар томонидан сотиб олиш ҳамда ер участкаларини электрон онлайн-аукцион ор-қали сотиш шакллари орқали амалга оширилади, — дейди Т.Абдуллаев. — Хусусийлаш-тириш қонунийлик, истиёр-лик, ҳақ тўлаш, ер участкала-рининг ва уларда жойлашган кўчмас мулк объектлари бир-лиги, очиклик ва шаффофлик принциплари асосида бажари-лади. Шу ўринда энди маҳал-

1 апрелдан Тошкентда уй олиш учун прописка талаб қилинмаслиги мумкин.

СТИПЕНДИЯ ТЎЛАШНИНГ ЯНГИ ТАРТИБИ: КИМГА ФОЙДАЮ КИМГА ЗАРАР? ОРТИҚЧА ЁКИ КАМ ТЎЛАНГАН СЎММА ҚАЙТА ҲИСОБ-КИТОБ ҚИЛИНАДИМИ?

Сўнги кунларда баҳс-мунозарага сабаб бўлган мавзулар орасида талабалар стипендияси масаласи кўпчилиكنинг эътиборини тортди, албатта. Унинг атрофида турли фикрлар янгради: «Талабаларга тўланган стипендиялар қайта ҳисобланаркан», «Аксарият талабалар стипендиясиз тизимни танлаган эди, улар нима қилишади?», «3» баҳога ёпганларга қийин бўлди, улардан стипендияларини қайтариб олишаркан», «Аълочилар дўпписини осмонга отсин, қайта ҳисоб-китобда уларга пул тўланармиш...»

Хуллас, турли деди-дедию шахсий қарашлар «болалади». Хўш, ўзи нима гап? Ростдан, талабаларга стипендия тўлаш тартиби ўзгардими? Шундай бўлса, унинг тартиб-тамойлари қандай?

Стипендия тўлаш тартиби ўзгаргани ростми?

Ҳа, ўзгарди. Гап шундаки, Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 31 январдаги «Олий таълим муассасалари талабаларига тўланадиган стипендиялар миқдорларини белгилаш ҳамда стипендиялар тайинлаш ва тўлаш тартибини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисидаги қарори билан соҳада бир нечта янгилликлар жорий этилди.

Қарор билан 2020 йил 1 февралдан бошлаб давлат гранти, шунингдек, стипендияли тўлов-контракт асосида таълим олаётган талабалар (2019/2020 ўқув йилида давлат гранти асосида таълим олаётган битирувчи курс талабалари бундан мустасно) катъий белгиланган миқдордаги базавий стипендия билан таъминланиши қайд этилди.

Тоифаланган стипендиялар «қайтди»ми?

Таъкидлаш жоизки, аввал амалда бўлган ўзлаштириш кўрсаткичига қараб белгиланадиган стипендия тўлов тизими амалиётга қайтмади. Аммо ўқув семестри якуни бў-

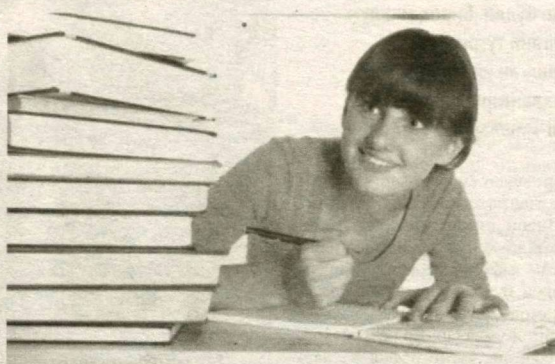
йича фанлардан фақат «аъло» ўзлаштириш кўрсаткичига эга талабалар стипендияси базавий стипендияга нисбатан 20 фоизга оширилди. Бу аълочилар бошқаларга нисбатан кўпроқ стипендия олишини аниқлатади.

Фанлардан ўзлаштириш кўрсаткичларининг 30 фоиз ва ундан ортиқ қисми «қоникарли» баҳо (рейтинг кўрсаткичи 71 баллдан кам) бўлган давлат гранти асосида таълим олаётганларга навбатдаги ўқув семестри мобайнида стипендия тайинланмайди. Бу тартиб ҳам 2019-2020 ўқув йилида ўқишни тамомлайдиган талабаларга нисбатан қўлланилмайди.

Тўлов-контракт асосида таълим олаётган I ва II гуруҳ

ногиронлиги бўлган ҳамда тўлиқ давлат таъминотида бўлган етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган талабаларга стипендия тўловлари республика бюджети маблағлари ҳисобидан амалга оширилади.

Бундан ташқари, Талабаларнинг рағбатлантириш жамғарма-

си ташкил этилади. Алоҳида қобилият ва иқтидор эгаси бўлган, жамоат ишларида фаол, шунингдек, ижтимоий ҳимояга муҳтож давлат гранти ва тўлов-контракт асосида таълим олаётган талабаларни белгиланган стипендияларга нисбатан Жамғарма ҳисобига кўшимча равишда 50 фоизгача миқдорда рағбатлантириш кўз-да тутилган.

Стипендия бўйича тафовут қайтариладими?

Кўпчиликни қизиқтирган ва қийнаган савол айнан шу бўлди. Хўш, талабалар билан ҳисоб-китоб қилинадими? Бу қандай амалга оширилади?

— *Талабаларга 10 февралдан стипендиялар бўйича тафовутни тўлаш амалга оширилади, — дейди Олий ва ўрта махсус таълим вазири ўринбосари Сарвар Бузрукхоннов.* — Бу жараён бироз вақт талаб қилади. Шунинг учун узоғи билан 15 февралга қадар барча талабалар билан ҳисоб-китоб тўлиқ амалга оширилади. Шу билан параллел равишда 20 февралга қадар февраль ойи учун стипендиялар ҳам тўлаб борилади. Агарда қайсибир ОТМда январь ойида сессиялар якунланган бўлса, мазкур ойдан бошлаб, уларга янги тартибдаги стипендия тўланади.

Грантлар қайта ҳисоб-китоб қилинадими?

Нима учун айнан грант асосида таълим олаётган талабалар билан қайта ҳисоб-китоб қилинади?

Давлатимиз раҳбарининг 2019 йил 17 июндаги қарори билан талабаларга стипендияли ва стипендиясиз таълим олиш имкони яратилди. Вазирлар Маҳкамаси қарори билан тўлов-контракт қийматини белгилаш ваколати Молия вазирлигига берилди.

Белгиланган контракт қийматида тўланадиган стипендия миқдори 6 ой учун ҳар ойда 400 минг сўмдан 2 миллион 400 минг сўм этиб базага киритилган. Шунда талаба 6 ой давомида ўзи учун белгиланган 400 минг сўмни қайтариб олади ва унга қўшимча пул берилмайди. Грант асосида ўқиётган талабаларга компенсация тўланишининг асосий сабаби — уларнинг таълим олишлари учун харажатлар давлат томонидан қопланишадир.

Имтиёзлар ҳам бор

Аввалги ўқув семестри якуни бўйича фанлардан ўзлаштириш кўрсаткичларидан қатъи назар, I ва II гуруҳ ногиронлиги бўлган талабаларга стипендиянинг базавий миқдорига нисбатан 50 фоиз кўпроқ стипендия тайинланади. Шунингдек, бундай вазиятда давлат таъминотида бўлган етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар сирасига кирувчи талабаларга базавий стипендия миқдорида тўлов тайинланади.

Стипендия комиссияси нима билан шуғулланади?

Энди ОТМларда талабаларга стипендия тайинлаш учун ҳар бир ўқув йилида ўқув ишлари бўйича проректор раислигида стипендия комиссияси ташкил этилади. Комиссия тасвия этган талабалар рўйхати ОТМ ректори

ДАРВОҚЕ...

НАВБАТДАН ТАШҚАРИ ИМТИЁЗ КИМЛАР УЧУН БЕРИЛДИ?

Ўзбекистоннинг қўшни давлатлардаги элчихоналари ва ваколатхоналари орқали ўқишни кўчириш истагидаги фуқароларга амалий ёрдам кўрсатилади. Ўзбекистон Республикаси таълим муассасаларига ўқишга қабул қилиш бўйича Давлат комиссиясининг 2020 йил 4 февралдаги 12-сонли баёни билан қўшни давлатлар (Тожикистон, Қирғизистон ва Қозоғистон) даги олий таълим муассасаларида таҳсил олаётган Ўзбекистон Республикаси фуқароларига ўқишини республикамиз олий таълим муассасаларига кўчириш бўйича ариза қабул қилишга рухсат берилди. Унга кўра, Ташқи ишлар вазирлиги томонидан ўқишни кўчириш истагини билдирган ва ўқишни кўчирилишга рухсат берилган фуқароларга ўқиётган хорижий олий таълим муассасаларида тегишли ҳужжатларни олиш билан боғлиқ юзга келадиган муаммоларни бартараф этишда мамлакатимизнинг қўшни давлатлардаги элчихоналари ва ваколатхоналари орқали амалий ёрдам кўрсатилади.

буйруғи билан тасдиқланади. Бюджетда ўқиётган, ўқув семестри учун узрсиз сабабларга кўра, академик қарзи бўлган ОТМ талабаси кейинги ўқув семестрининг биринчи кунидан бошлаб стипендия олиш ҳуқуқидан маҳрум қилинади. Ўқув режаси асосида амалга оширилган малака амалиёти даврида талабанинг стипендия олиш ҳуқуқи сақланади. Талабаларга академик таътил даврида стипендия тўланмайди.

Аслида стипендиянинг паст ёки баланд бўлиши талабани билимли ёхуд билимсиз қилиб қўймайди. Бонси баҳолар ҳамма нисбий қўйилган ва унинг «аъло» ёки «қоникарсиз» бўлиши ишга жойлаштиришда роль ўйнамайди. Бирок ҳар қандай соҳа ва даражада кишини руҳлантирувчи, уни маълум марраларга ундовчи мотивацион восита бўлгани яхши. Янги қарорда бу жиҳатга эътибор қаратилгани эса қувонарли.

Салокат МАХСУМОВА
«Mahalla»

«Тез тиббий ёрдам» эндиликда ҳақиқатда тез ёрдам кўрсатади... (ми?)

БОДИКАМЕРА БИР ТОМОНДАН, ТИББИЙ ХИЗМАТ СИФАТИНИ ОШИРИШГА ИЖОБИЙ ТАЪСИР КЎРСАТСА, БОШҚА ТОМОНДАН, ШИФОКОРЛАРНИНГ ТУРЛИ ТАЖОВУЗЛАРГА УЧРАШИ ЭХТИМОЛИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШГА ХИЗМАТ ҚИЛАДИ

Яқинингиз — отангиз, онангиз, турмуш ўртоғингиз, фарзандингиз, жигарингиз тоби қочиб, тана ҳарорати кўтарилди, артериал қон босими ошади, юрак хуружи тутади ва ҳоказо. Жон талвасасида ётган беморга шошилиш тез ёрдам зарур. Осмон йироқ, ер қаттиқ. Қўлингиздан ҳеч нарса келмайди. Бундай вазиятда энг яхшиси — тез тиббий ёрдам хизматига қўнғироқ. Техника асрининг имкониятини қарангки, мобил телефондан «103» рақамига қўнғироқ қилсангиз, жонга оро кирувчи шифокор хизматидан баҳраманд бўласиз.

Дарҳақиқат, соғлиқни сақлаш соҳасининг тез тиббий ёрдам тизимида хуш-нохуш яқунланаётган бундай воқеалар тез-тез кузатилади. Ушбу тизимни такомиллаштириш юзасидан кўрилатган чора-тадбирларга қарамай, соҳа ривожига тўқинлик қилаётган қатор камчиликлар борлиги ҳам сир эмас.

Жумладан, мурожаатларни саралашнинг амалдаги тартиби мавжуд куч ва воситаларни энг муҳим закирувларга хизмат кўрсатиш учун йўналтириш имконини бермайди. Асоссиз закирувлар сони ошгани боис автохалокат, куйиш, тўлғоқ, чўкиб кетиш сингари фавқуллодда ҳодисаларда маълум қилинган манзилга зудлик билан етиб боришмайди. Ушбу хизмат турини жадал ривожлантириш, унинг молиявий барқарорлигини таъминлаш, тезкор, технологик ва самарали фаолият кўрсатишга эришиш давр талаби бўлиб қолмоқда.

Қарор ижроси таъминланаяпти... (ми?)

Президентимизнинг 2018 йил 16 октябрдаги «Ўзбекистон Республикасида тез тиббий ёрдам хизматини такомиллаш-

тириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарориди тизимда тўпланиб қолган юқоридаги каби муаммолар нафақат кўрсатиб берилди, балки уларни ҳал этиш механизмлари ҳам белгиланди.

— Таҳлилларга кўра, 2016 йилга қадар тез тиббий ёрдам бригадаларининг чақириққа кечкиб бориши 25-30 дақиқадан ортиқни кўрсатиб, бу келиб тушган мурожаатларнинг 15-18 фоизини ташкил қилган, — дейди вазирликнинг Даволаш профилактика ёрдами ташкиллаштириш бош бошқармаси бошлиги ўринбосари Баҳром Мўминов. — Хизмат машиналарининг маънан эскиргани, улар етарли даражада дори воситалари ва тиббий анжамлар билан жиҳозланмагани ҳам бунга сабаб бўлган. Бу муаммоларни бартараф этиш учун 2017-2019 йилларда тизимга жами 1 миң 584 та замонавий автомобиль ажратилди. Бундан ташқари, тез ёрдам бригадалари дислокацияси қайта қўриб қўйилди. Натижада 844 та қишлоқ оилавий поликлиникасида тез

тиббий ёрдам таянч пункти ташкил этилиб, уларнинг хизмат кўрсатиш радиуси 15-20 километрдан 8-12 километрга қисқарди. Эндиликда ҳар 13 минг аҳолига битта махсус тез ёрдам машинаси хизмат кўрсатмоқда.

Масъулларнинг қайд этишича, айни пайтда тез ёрдам автопаркни янада замонавийлаштириш ишлари тизимли давом эттирилмоқда. 2021 йилгача «Damas» автомобилаларидан, тўлиқ воз кечилиб, халқаро андозалар даражасида жиҳоз-

«ёрдам» станциясида тиббиёт ходимларини бодикамера билан таъминлашнинг тиббий-ҳуқуқий жиҳатларини ўрганиш бўйича тажриба-синов ишлари ўтказилмоқда.

Бу бир томондан, тиббий хизмат кўрсатишда очиклик ва шаффофликни таъминлаш, бемор ҳуқуқи ва манфаатлари химоясини кучайтириш, тиббий хизмат сифатини янада оширишга ижобий таъсир кўрсатса, бошқа томондан, тиббиёт ходимларининг турли таҳдид ва тажовузларга учраши эҳтимолининг олдини олишга хизмат қилади.

— Станциямизда 179 та тез тиббий ёрдам бригадаси мавжуд бўлиб, шундан 10 тасида бодикамеранинг ишлаш тизими ўрганилди, — дейди станция бош шифокори ўринбосари Илҳом Аслонов. — Уни муайян манзилга бораётган шифокор ишлатади. Бемор билан суҳбат, унга кўрсатилган муолажа тури, қолаверса, тиббиёт ходимларининг таҳдид ва тажовузга учраши бу технология серверида муҳрланади. Бодикамера тасвири фақат маъмурият руҳсати билангина очиб кўрилуши мумкин. Тошкент шаҳрида бир кунда ўртача 2500-3000 та чақириқ бўлса, биз бу жараёнларнинг барчасини тўлиқ бодикамерага муҳрлаш имкониятига эгамиз. Аммо масаланинг ҳуқуқий-меъёрий томонлари чуқур ўрганиб бўлингандан сўнггина янги тизимга ўтишимиз мумкин.

Тизимдаги яна бир янгилик — «Call марказ»ларининг ташкил этилгани билан боғлиқ. «Тез тиббий ёрдам» тизимида вақт жуда чегараланган. Қон босими ёки тана ҳароратини аниқлаш, белгиланган муола-

жани олиш, уйқусизлик, кўнгил беҳузурлиги каби ҳолатлар бўйича асоссиз чақириққа дуч келиш шифокорнинг чегараланган вақтдан унумли фойдалана олмаслигига шарт-шароит яратиб қўймоқда. Чақириқ ҳеч қачон режалаштирилмайди. Истаймизми-йўқми, асоссиз чақириқ турли шошилиш ва кечиктириб бўлмайдиган ҳолатларда тез тиббий ёрдам ходимларининг воқеа жойига етиб боришини анча кечиктирарди.

Эндиликда чақириқ «Call марказ»лари орқали автоматик равишда бемор манзилига яқин жойдаги тез тиббий ёрдам ходимлари планшетига узатилади. Бунда геолокация орқали манзилга қисқа фурсатда етиб бориш мумкин бўлади. Айтиш керакки, шу пайтгача чақириқни қабул қилиш учун 3-4 ходим овора бўлар, манзилни аниқлашнинг ўзи ҳам анча вақтни оларди.

Бундан ташқари, санитар авиация хизмати учун замонавий вертолётлар харид қилиниши режалаштирилган. Бу хизмат туридан фойдаланиш тартиби тасдиқланиб, санитар вертолётни тиббий анжомлар билан жиҳозлаш спецификацияси ишлаб чиқилди.

Катта кўчада елдек учиб кетаётган «Тез тиббий ёрдам» автомашинасига кўзингиз тушди. Кўнглингиздан ўтгани — кимдир тиббий қўлмакка муҳтож. Ҳар бир дақикани олтинга тенг қўриб, зудлик билан манзилга етиб борган шифокор бемор учун нажоткорга айланади. Зеро, «Тез тиббий ёрдам» хизматидан миллионлаб юртдошларимизнинг мамнун бўлиши улар хизматига берилган юксак баҳодир.

Хулқар КУЗМЕТОВА
«Mahalla»

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

Кенг қамровли ислохотлар натижасида аҳолининг тез тиббий ёрдам хизматига бўлган ишончи ортиб бормоқда. 2016 йилда чақириқлар сони 7,2 миллионни ташкил қилган бўлса, 2017 йилда 8,7 миллион, 2018 йилда эса 9,8 миллионга етган. 2019 йилда мурожаатлар сони 11 миллионгадан ошгани қайд қилинди.

ланган «Nissan», «Hunday», «Toyota» русумли замонавий тиббий ёрдам машиналарига ўтилади. Барча тез ёрдам машиналарида қудай алоқани, чақириқлар учун машинани тезкор йўналтиришни таъминловчи GPS тизими тўлиқ йўлга қўйилди.

Эндиликда тез тиббий ёрдам машиналари ҳаракатланган йўллари таъмирлаш, кўчаларни номлаш, уйларни рақамлаштириш борасида маҳаллий ҳокимликлардан ҳам жонбозлик талаб этилади.

Бодикамера нима учун зарур?

Аник, шаффоф, қудай ва тезкор ишлайдиган техник воситалар кўпроқ тиббиёт соҳасига татбиқ этилмоқда. Тошкент шаҳар «Тез тиббий

МАИШИЙ ЧИҚИНДИЛАР:

КИМ УЧУНДИР ЭКОЛОГИК МУАММО, ЯНА КИМГАДИР АРЗОН ХОМАШЁ

СТРАТЕГИЯНИНГ ҚАРИЙБ ЎН ЙИЛ МУДДАТНИ ҚАМРАБ ОЛГАНИ ҲАМ МАИШИЙ ЧИҚИНДИЛАР МУАММОСИ БИР-ИККИ ЙИЛДА ҲАЛ БЎЛАДИГАН КИЧИК МАСАЛАЛАРДАН ЭМАСЛИГИНИ КЎРСАТИБ ТУРИБДИ

Кадимда мисни олтинга айлантирувчи алхимёгарлар яшаб ўтгани ҳақида кўплаб афсона ва ривоятлар юради. Бу афсоналарнинг қанчалик ҳақиқатга яқинлиги номълум, аммо айтиш мумкин, ҳақиқатда ҳам турган-битгани зарар деб ҳисобланган, ҳеч кимга керак бўлмаган чиқиндиларни қайта ишлаб, мўмайгина даромадга эга бўлаётган ишбилармон инсонлар, ҳатто чет элдан чиқиндини қайта ишлаш учун импорт қилувчи мамлакатлар борлиги барчага аён.

Статистик маълумотларга кўра, чиқиндиларнинг 85 фоизини қайта ишлаш мумкин. Жаҳон тажрибасига назар ташлайдиган бўлсак, Японияда резина ва кабель буюмларининг 34 фоизи, шиша буюмларининг 43 фоизи, қоғоз ва картоннинг 54 фоизи айнан чиқиндини қайта ишлаш эвазига олинаётганига нима дейсиз? Хитой, Швейцария, Австралиянинг бу борадаги ютуқлари эса янада ҳайратланарли. Хўш, бу ҳолат бизда қандай? Соҳанинг мақтанлиши арзирли жиҳатлари борми?

Ҳисоб-китобларга кўра, юртимизда қаттиқ маиший чиқиндилар ҳосил бўлишининг йиллик ҳажми прогнози

14-14,5 миллион тонна атрофда баҳоланади. Аҳолининг йилига ўртача 1,5 фоизга кўпайиш суръатини ҳисобга олганда ушбу кўрсаткич 2028 йилга келиб 16-16,7 миллион тоннага етиши мумкин. Аммо айтиш пайтда ушбу чиқиндиларнинг атиги 10 фоизи қайта ишланади. Саноат чиқиндиларининг 95 фоизи эса сақлаш ва кўмиш учун махсус полигонларга жойлаштирилади.

Стратегия муаммоларга ечим бўлади... (ми?)

Чиқиндилар атроф-муҳит, иқлим бузилишига сабаб бўлувчи, инсон саломатлигига хавф солувчи омиллардан бири ҳисобланади. Шу билан бирга, саноат учун арзон хомашё, ишлаб чиқаришнинг қулай тармоғи ҳамдир. Биргина пластмасса буюмларини етти марта қайта ишлаб янгидан-янги маҳсулотлар тайёрлаш мумкин. Хўш, шундай экан, нега юртимизда маиший чиқиндиларни қайта ишлаш соҳасига етарлича эътибор қаратилмапти? Бу соҳанинг ривожига бутун қандай омиллар тўсик бўлаётми?

— Тан олиб айтиш керак, анча йиллар давомида чиқиндиларни йиғиш, саралаш, утилизация қилиш тизимига етарлича эътибор қаратилмади, — дейди Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси мутахассиси Севара Давлатова. — Шу боис тармоқда қатор муаммолар йиғилиб қолган. Соҳани тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар такомиллаштирилмагани, улар ҳалқаро меъёрларга мувофиқ эмаслиги, қишлоқ жойларда маиший чиқиндиларни тўплаш

ва олиб чиқиб кетиш бўйича хизматлар етарли даражада таъминланмагани, инфра-тузилма қониқарсиз, хусусий сектор иштироки ҳаминқадар экани ишлар жумласидан. Айтиш керакки, соҳадаги муаммолар гоёт доллар, чунки экологик ҳолатни яхшилаш, аҳоли турмуш даражаси ва сифатини ошириш учун қулай шароитлар яратиш уларнинг ечимиса боғлиқ.

Кейинги йилларда давлатимиз раҳбари томонидан қабул қилинган фармон ва қарорлар тизимдаги айтиш муаммоларга ечим бўлди, десак адашмай-миз. Жумладан, Президентнинг «Маиший чиқиндилар билан боғлиқ ишларни амалга ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори, аввало, экологик ҳавфсизликни таъминлашга қулай шарт-шароит яратиш, аҳоли пунктларининг санитария ҳолатини шакллантиришга тўсиклик қилаётган муаммоларни бартараф этишда муҳим аҳамият касб этмоқда. «2019-2028 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида қаттиқ маиший чиқиндилар билан боғлиқ ишларни амалга ошириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида»ги қарор ҳамда ҳужжат асосида босқичма-босқич ҳаётга татбиқ этилаётган стратегия эса тизимли равишда соҳадаги муаммоларни бартараф этишнинг аниқ, натижадор дастури бўлди. Стратегиянинг қарийб ўн йил муддатни қамраб олгани ҳам маиший чиқиндилар муаммоси бир-икки йилда ҳал бўладиган кичик масалалардан эмаслигини кўрсатиб турибди.

Аввало, халқнинг шахсий масъулиятини шакллантириш керак

Стратегия икки босқичда

амалга оширилиши мўлжалланган. Хусусан, биринчи босқич 2019-2021 йилларни ўз ичига олиб, бу даврда қаттиқ маиший чиқиндилар билан боғлиқ ишларни амалга ошириш соҳасидаги қонунчилик базасини ва иқтисодий тартиботлар механизмларини такомиллаштириш белгиланган.

Шунингдек, қаттиқ маиший чиқиндиларни тўплаш ва олиб чиқиб кетиш бўйича хизматлар кўрсатиш самарасини ошириш ҳамда тўлов интизомини мустақкамлаш, экологик таълим тизимини ривожлантириш ишлари ҳам бажарилиши зарур.

— Биринчи босқични амалга ошириш йўлида ишлар бошлаб юборилган, — дейди С.Давлатова. — Биринчи навбатда, «Чиқиндилар тўғрисида»ги қонун янги таҳрирда эълон қилишга тайёрланмоқда. Уни тайёрлашда бугунги замон талаблари ҳамда халқаро стандартларни акс эттиришга ҳаракат қилинмоқда. Чиқиндилар билан боғлиқ ишларни амалга ошириш бўйича ҳаражатлар чиқиндиларни ҳосил қилувчи томондан қолганини тизими, яъни «ифлослантирувчи тўлайди» принципти татбиқ этилмоқда. Бу тизим халқни нафақат қонунбузарликка йўл қўйишдан қайтаради, балки соҳанинг тараққиёти учун моддий базанинг кучайишига замин ҳозирлайди.

Шунингдек, аҳолининг экологик онги, чиқиндилар-

ни саралаш бўйича шахсий масъулиятини кучайтириш борасида бир неча акциялар уюштирилмоқда. Хусусан, тез кунда «Тоза шаҳар» экологик акцияси, «Тоза шаҳарла баҳор» ёшлар акцияси ташкил этилади. 2019 йилда кенг миқёсда уюштирилган «Hashar week» акцияси доирасида бу йил умумтаълим мактаблари ўқувчиларининг экологик саводхонлигини оширишга алоҳида ургу берилди. 10 февралдан 10 мартга қадар давом этадиган акцияда 100 та мактабда чиқиндиларни саралаб йиғиш тизимини жорий этиш кўзда тутилган.

Стратегия бўйича бюджет маблағлари хусусий секторни жалб қилишга, шунингдек, 321 миллион АҚШ доллари миқдорига инвестиция маблағлари 2019-2021 йилларда маиший чиқиндиларни тўплаш ва олиб чиқиб кетиш бўйича хизматлар кўрсатиш самарасини ошириш, бу бўйича инфратузилмани яхшилаш ишларига сарфланади.

Қаттиқ маиший чиқиндиларнинг 60 фоизи қайта ишланади

Стратегиянинг иккинчи босқичи 2022-2028 йилларни ўз ичига олиб, бунда қаттиқ маиший чиқиндиларни саралаш ва қайта ишлаб чиқариш бўйича қатта ютуқларга эришиш кутилмоқда. 2022 йилдан 2025 йилгача шаҳарларнинг кўп қаватли тураржой секторига 5 турдаги алоҳида белгили контейнерлар ўрнатилиши асосида қаттиқ маиший чиқиндилар саралаб йиғилади. Шунингдек, ҳосил бўладиган чиқиндиларнинг камида 60 фоизини қайта ишлаш имконияти яратилади. Бир сўз билан айтганда, мамлакатимизда стратегия доирасида қаттиқ маиший чиқиндиларни қайта ишлашнинг самарали ва замонавий тизими жорий этилади.

Алоҳида таъкидлаб ўтиш жоизки, экологик муаммоларни ҳал қилишда давлат ташкилотлари ҳамда кенг жамоатчилик бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилсагина, самарали натижага эришиш мумкин. Демакки, стратегиядаги вазифаларнинг бажарилиши, қўзланган натижага эришиш йўлида барчамиз бирдек масъулмиз ва бирлашиб ҳаракат қилишимиз зарур.

Мукадам ҚОДИРОВА

ДАРВОҚЕ...

ЧИҚИНДИНИ ҚАЙТА ИШЛАШ БЎЙИЧА ҚАЙСИ МАМЛАКАТ ЕТАКЧИ?

АВСТРИЯ — Европа атроф-муҳитни муҳофаза қилиш агентлиги маълумотларига кўра, Австрия дунёдаги чиқиндини қайта ишлаш соҳасидаги энг илғор мамлакатлардан биридир. Ушбу давлатда чиқиндиларнинг 63 фоизи қайта ишланади. Мамлакатда чиқиндиларни қайта ишлаш тизимини ривожлантиришнинг 10 йиллик дастури ишлаб чиқарилган.

GERMANYA — бу мамлакатнинг чиқиндини қайта ишлаш соҳаси ҳам Австрияникидан фарқ қилмайди. Германия маиший чиқиндиларнинг 62 фоизини қайта ишлаш салоҳиятига эга.

БРАЗИЛИЯ — дунёдаги ҳеч бир мамлакат алюминийни ушбу давлатчилик қайта ишлаш салоҳиятига эга эмас. Айниқса, қадоқлаш маҳсулотларининг 98,4 фоизи қайта ишланади. Бу борада ҳам Бразилия етакчи ҳисобланади.

СИНГАПУР — ушбу мамлакатда чиқиндиларнинг 59 фоизи қайта ишланади. Бу борада у Осиё мамлакатлари ичида етакчи ҳисобланади.

чиқиндиларни тўплаш

Меҳнат мигрантлари ва уларнинг оила аъзолари ҳуқуқлари ҳимояси кучайтирилади.

Қадимги Хоразмда маҳаллаларнинг умумий ва фарқли жиҳатлари нимада эди?

Марказий Осиё халқларининг, шу жумладан, Хива хонлигининг турли даврлардаги маҳалла аънаёлари тарихини ўрганиш турли фан соҳалари учун қизиқарли ва муҳимдир. Миллий ўзини-ўзи бошқариш усули мамлакатимизда халқ жипслигининг ажойиб намунаси сифатида ўзини тамомила оқлади. Айни пайтда ҳам ушбу институт равнақ ва тақомиллашувнинг янги истиқболи сари интиляпти.

Гурганжда 4400 маҳалла бўлган

Шу ўринда биз маҳалла институтининг бугунги жамият таракқиётидаги ўрнига эмас, балки тарихга назар ташлаб, маҳаллалар қадимда қандай ўрин тутгани ҳақида сўз юритамиз. Энг аввало, узоқ тарихимизга археолог олимлар нуқтаи-назаридан эътибор қаратадиган бўлсак, маҳалла институти анча илгари шаклланиб, ривожланиб борганининг гувоҳи бўламиз. Археологлар қадимги Хоразмнинг кўпгина қалъа ва шаҳарларида олиб борган тадқиқотларида топилган ёдгорликлар ёки топилмалар узоқ ўтмишда ҳам маҳалла тизими мавжуд бўлганини кўрсатади. Жумладан, Қўй-қирилганқалъа, Тупроққалъа ва Ҳазорасп ёдгорликларида олиб борилган тадқиқотлар натижаларидан ҳам маҳаллалар миллоддан олдин ҳам мавжуд

ҳаммад Хивакийнинг «Таърифи шаҳри Хоразм» кўлэмасида, Гурганжда мўғул босқини арафасида 4400 маҳалла бўлганлигини ёзган. Тўғри, бу ерда маҳаллалар сони анча ошириб кўрсатилгани яққол кўзга ташланса-да, мўғул босқини арафасида Гурганжнинг нафақат мусулмон оламининг, балки дунёнинг энг йирик шаҳарларидан бири бўлганини ҳисобга олсак, Гурганж шаҳрида мингдан ортқ маҳалла бўлганини тахмин қилиш мумкин.

Маҳаллалар масжид-қавмлар деб аталган

Хива хонлиги даврида маҳаллаларнинг шаклланиши ва ривожланиши жараёнида ўзига хос хусусияти юзага келганки, бу шаҳар ва қишлоқлар муайян масжид-қавмларга бўлинганда кўзга ташланади. Марказий Осиёнинг бошқа худудларида

аксарияти ўнга яқин хонадонлардан иборат бўлган. Қавмлар бир жамоага уюшган ҳолда ер, сувдан биргаликда фойдаланишган ва жамоа томонидан сайланган йиғилиш-кенгаш орқали бошқарилган.

А.Абдурасуловнинг олиб борган тадқиқотлари натижаси XX аср бошларида шаҳарда мавжуд бўлган жами (шу жараёнда шахсан иштирок этган Бобожон Сафаровнинг шахсий архивидан олинган) 79 та масжид-қавмдан фақат 65 тасида аҳоли қолгани аниқланди.

М.Неъматуллаев томонидан 1922 йилда чизилган шаҳар режасида ҳам 79 та масжид-қавм номи кайд этилган, уларнинг 65 тасида аҳоли, хонадон сони кўрсатилган. Масжид-қавм номлари эса берилмаган.

Саид Ниёз Шоликор — Дишан қалъадаги энг катта маҳалла

Шу даврда Хива шаҳрида 64 та масжид-қавм мавжуд бўлган. Ўша даврда шаҳар масжид-қавмлари хонадонлар сони билан бир-бирдан кескин фарқ қилган. Масалан: Ичан қалъадаги энг кичик Ғассоллар маҳалласидаги 23 та хонадонда 78 киши яшаган. Дишан қалъадаги энг катта Саид Ниёз Шоликор маҳалласида эса 184 та хонадонда 833 нафар киши яшаган. Масжид-қавм номлари эса табиий равишда шу ерлик аҳолининг шугулунадагидан касб-хунаридан ёки масжид-қавм масжидлини курдирган киши номидан келиб чиқиб аталаверилган.

П.П.Иванов «Хива хонлиги архиви» материалларида Хива атрофидаги 147 та қишлоқлар

(тураржой пунктларини) рўй-хатини келтирган. Уларнинг энг каттасида 10 та масжид-қавм бўлиб, у «Наухас», энг кичиги эса «Рофаник» номи билан аталган.

Мавзе-элот нима эди?

Энди XIX аср охири XX аср бошларида Хоразм шаҳарларининг йирик бўлинимаси бўлган мавзе-элотлар тўғрисида тўхталамиз. Бу йирик бўлинималар ҳозирги кунгача манбаларнинг айрим жойларида «элот», бошқа жойларида «мавзе» деб аталиб келинган. Бунга аниқлик киритиш учун бу маскур йирик бўлинималарни «мавзе-элот» деб атадик. Тарихчи олим А.Абдурасулов Хивада 9 та мавзе-элот («мавзе-зе») бўлганини таъкидлайди. Булар: Кумёска, Каптархона, Ўр, Кўхна бозор, Қалта минор, Амин чорсу, Мойвастон, Қора аълам ва Янги қалъа мавзе-элотлари. Агар шаҳарда 80 та масжид-қавм бўлган бўлса, бу мавзе-элотларнинг ҳар бири ўрта ҳисобда 9 та масжид-қавмни ўз ичига олган. Булар ҳам худуди жиҳатдан ҳозирги маҳаллаларга тўғри келади.

Шаҳарозлик атамалари бугунгисидан фарқланган

Ҳозирги кунда Хива шаҳри 13 та йирик бўлинималарга бўлиниб маҳалла номи билан юритилади. Ажиб томони, қадимги маҳаллалар Хивада ўз номи билан сақланиб қолган. Жумладан, Ичан қалъанинг ўзи бир маҳалла ҳисобланса, ташқарида Оқёб, Пахлавон Маҳмуд, Шохимардон, Каптархона, Гази, Кумяска, Янги турмуш, Дўстлик, Янги Хаёт, Тоза боғ, Гиламчи, Сангар маҳаллалар бугун ҳам энг гавжум, дунё сайёҳлари қадами узилмайдиган манзиллардан. Ичан қалъа олдин (XX аср 30 йилларида) тўртта маҳаллага бўлинган, XX аср ўрталарига келиб бир маҳалла икки элот деб ҳисобланган. Аслида шаҳарозлик бўлинималарини ифодаловчи атамалар аввалгиларидан фарқ-

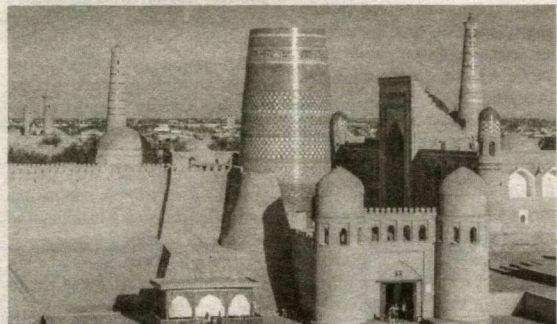
ланган.

Янги Урганчнинг XIX аср охири — XX аср бошларидаги маҳаллалари тўғрисида аниқ маълумотлар йўқ. Урганч шаҳрида ҳозирги кунда 32 та маҳалла бор ва Шовот ариғи уларни икки қисмга бўлиб туради. Бизнингча, бу маҳаллалар қадимда ҳам айнан шу ҳолатда жойлашмаган бўлса-да, Янги Урганч шаҳри маҳаллаларининг XIX аср охири XX аср бошларидаги ҳолати ҳақида ҳаққоний хулосалар чиқаришимиз учун асос бор.

Хива хонлиги архивларини ўрганиш асосида Ҳазорасп шаҳрида ҳам тахминан 20 дан ортқ маҳаллалар бўлган деган хулосага келиш мумкин. Хонка шаҳрида XIX аср охири XX аср бошларида 10 та мавзе-элот, 80 га яқин масжид-қавм мавжуд бўлган. Ушбу маҳаллалар ўзаро меҳр-оқибат, аҳиллик ва тотувлик, эҳтиёжманд, ёрдамга муҳтож кимсалар ҳолидан хабар олиш, етим-есирларнинг бошини силаш, тўй-томоша, ҳашар ва маъракаларни кўпчилик билан бамаслаҳат ўтказиш, яхши кунда ҳам, ёмон кунда ҳам бирга бўлиш каби халқимизга хос урф-одат ва аънаёларини бағрида сақлаган ва ривожлантирган.

Этнограф олимлар олиб борган тадқиқотлар натижаси шуни кўрсатадики, маҳалла институти бошқарув тизимида ҳам, ижтимоий-маиший турмуш жабҳаларида ҳам жуда қадимги даврлардан ҳозирги кунгача ўзига хос ўрин эгаллаб келган. Шунинг учун ҳам диёримизда амалга оширилаётган эзу сазй-ҳаракатлар озод ва обод юртимизнинг жаҳонга ўрнак қилиб кўрсатишга арзигулик маҳалла институти нуфузини оширишга, шу аснода мамлакатимизда рўёбга чиқарилаётган демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш орқали фуқаролик жамияти равнақини таъминлашга хизмат қилади.

Қудрат МАШАРИПОВ,
Урганч давлат университетининг тарих кафедраси доценти.

бўлганини кўраемиз.

Тарихий манбаларда ҳам Хоразмнинг кўпгина шаҳарлари тасвирланганда албатта, баъзи маҳаллалар номлари келтириб ўтилади. Жумладан, турли ёзма манбаларда мўғуллар босқини даврида Гурганжнинг Танура ва Майдон маҳаллалари эслатилгани ҳолда, Гурганж 7 ой қамалдан кейин ва фақат 3 маҳалла қолгандагина мўғулларга таслим бўлгани маълумотидан, бу шаҳар ҳам аънавий маҳаллалардан иборат бўлинганлигини хулоса қилиш мумкин.

Хива хонлиги даври тарихчиси Худойберди ибн Қўшму-

(Бухоро амирлигида, Фарғона водийси ва Тошкент худудларида) маҳаллалар айнан ўз конун-қодалари ва аънаёларида тўла мос равишда тараққий қилган. Шундай қилиб, Хива хонлиги даврида маҳаллалар, асосан, масжид-қавм деб аталган. XIX аср охири — XX аср бошларида жамоалар, қишлоқлар, аҳоли истиқомат қиладиган жойлар шаҳарозликнинг кичик бўлинималари бўлган ана шу масжид-қавмлардан бошқарилган. Шу даврда қавм, жамоа ўттиз хонадонга етса, катта жамоа ҳисобланган ва масжид-қавмга бирлаштирилган. Қавмларнинг

Гиждувон туманидаги «Бўлакиён» маҳалласида яшовчи Солиҳа Расулова яқинда Умра зиёратидан қайтди. Албатта, муборак зиёрат амалини адо этиш ҳаммага ҳам насиб этавермайди. Шу боис шукрона сифатида эл-қариндошни тўплаб ҳаж оши беришни дилига тугди. Мазкур мақсадда тўйхонага буюртма берди, дастурхон учун харид қила бошлади.

Қариб барча тадорикларни кўриб қўйганидан сўнг опа зиёратига келган маҳалла раисига шу ҳақда маслаҳат солгандек бўлди.

– Аввало, маросимни ўтказиш ўзингизнинг ниятингиз-куя, аммо олажон, «йўқни тўйдириш савоб, борни тўйдириш риё» деган гап ҳам бор, – деди маҳалла раиси. – Энди шундай улус ибодат амалини адо этган сиздек тақводор кишига риё ярашмас керак...

Солиҳа ома ўйлади, маҳалла раиснинг ҳам гапида жон бор. Ошга чакирмоқчи бўлган кишиларни ҳаёлидан ўтказди. Барча қариндошлари, қўшнилари ўзига тўқ кишилар. Маросим орқали улар олдида ўзини кўз-кўз қилган, мактанган бўлмайдими? Бекор қилай деса, у ёқда тўйхона буюртма қилинган. Лафзидан қайтиш ҳам гуноҳ. Шунда ростманасига раис маслаҳатига қулоқ солди.

– Ҳўп десангиз, опа Тўра ва Назирларнинг оиласи эъжуб-бирдек жон, – оёя жашади маҳалла раиси. – Ўғилларининг ҳам кундан-кун бўйи чўзилиб борапти. Ота-онаси эса уч-тўрт кишини қақриб фарзанди қўлини ҳалоллаш тугул, рўзгорни юртишига ҳам қийналмоқда. Келинг, савоб учун шу марракангизни суннат тўйга айлантирайлик...

Раис маслаҳати опага маъқул келди. Тўйхона буюртмасини раис номига расмийлаштирди. Маросим учун қилган харидларини етказдирди. Бошқа майда-чуйда харажатлар учун ҳам қишлоқ вақилига тутказди. Ўзи эса тўй соҳиблари «кўнглига келмаслиги» учун бошқа тапшиқий ишларга аралашмади. Хуллас, тўй ўтди, икки эҳтиёжманд оиланинг орзуси ушалди. Буни эса биров билди, биров билмади. Энг асосийси, савоб учун ният қилинган харажат савобли мақсадда ишлатилди.

Албатта, хайрли ташаббус қанот ёзади. Солиҳа опа билан бирга ушбу табарруқ амалини адо этган «Қорабоғи» маҳалласида яшовчи Мухаббат Тўраева ҳам ҳаж ошига атаган 3 миллион сўм маблағини қишлоқ

ТҲЙ, МАРОСИМ – ШАХСИЙ ИШ ЭМАС... ХАЙРЛИ ТАШАББУС ҚАНОТ ЁЗМОҚДА

ғидаги кам таъминланган беш нафар оиллага ҳада қилди.

Умуман, январь ойида Умра амалини адо этиб қайтган фуқароларнинг 12 нафарини ҳаж оши тadbирлари учун атаган маблағларини ана шундай эҳсон йўлига сарфлашди.

Тарғибот сўзда эмас, амалда бўлади

Ромитан тумани «Навбахор» маҳалла фуқаролар йиғини идорасида бир оила истиколат қилади. Бир вақтлар ўзига тўқ, бировга эҳтиёж сезмаган оила айнан дабдабали тўй орқасидан қарзга ботиб, уйини сотишга ҳамда маҳалладан паноҳ топишга мажбур бўлди.

Афсуски, ҳаётда бу каби мисоллар жуда кўп учраб туради. Бир кунлик дабдаба, орзу-хавас оила ҳаётини бутунлай бошқа ўзанга солиб юборганига гувоҳ бўлганмиз. Сабоби эса, тартиб-тўйларнинг жамият ҳаётидаги ҳавфи, ёш авлод тарбиясидаги зарари хусусида гапирилиб, тўй маданияти, тартибли тўй аслида қандай ўтказилиши лозимлиги хусусида биров тўхталмасди ҳам.

Баъзан эса тартибли тўй дея бонг урган тарғиботчи ёки амалдорнинг ўзи ҳам бир тўй доирасида серияли расм-русумлар ўтказарди.

– Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонуночилик палатаси ва Сенати Кенгашиларининг 2019 йил 14 сентябрдаги «Тўйлар, оилавий таътаналар, маърака ва маросимлар ўтказилишини тартибга солиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида»ги Қўшма қарори ижросини таъминлаш мақсадида ихчамлаштирилган тўйлар сценарийси, тўй бошланиши, тугаши вақти, маросимларни ўтказиш тартиблари белгиланди, – деди Фуқароларнинг ўзини

ўзи бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича Бухоро вилояти кенгаши бошқаруви раиси Аҳрор Ғуломов. – Маҳаллалар ҳузуринда ташкил этилган комиссия тўй-маросимларни тартибли ва ихчам ўтказиш борасида аниқ маслаҳат ва тавсиялар бериб бормоқда. Январь ва февраль ойларида ўтказилган 429 та тўйнинг деярли барчаси намуна-

олиб борилган тарғибот ишларидан сўнг ушбу биноларда ҳам маросимларни тартибли ўтказишга эришилди.

Тўй файзи фақат ихчамлигидами?

Тўй файзи фақатгина унинг камхаржлиги, ихчамлиги билан белгиланмайди. Намунали тўй ўтиши учун намунали тadbирлар, намунали маросимлар ўтказилиши керак, турли бидъатлар эмас.

Хусусан, хорижга кўр-кўрона тақлид оқибатида келин томонидан отилган гулни илиб олишга уринган қизларимизни кўп кўрмоқдамиз. Европада бу яхши ният бўлиши мумкин. Аммо ўзбек қизлари ҳеч қачон ўзининг тезроқ турмушга чиқиш истагини ошқор қилмаган. «Эрсираб қолибди» деган сўздан номус қилинган. Ёки зар рўмолга ўралган куёв фотоси, киз томон қўлидан талашиб-тортишиб тилла тақинчоқлар ва хорижий валюталар олаёт-

лар тadbирларни ўтказишдан камида бир ҳафта олдин яшаш жойидаги фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларини ҳабардор қилиши шарт.

Бу бежизга эмас. Негаки, халқимизда азалдан тўй ҳам, мотам маросимлари ҳам маслаҳат, кенгаш билан ўтказилган. Шу нуқтан назардан, тўй ҳақида ҳабардор бўлган маҳалла фаоллари тўй эгаси билан ушбу маросимни тартибли, ихчам ўтказиш бўйича иш олиб боради.

Баъзи ҳолларда айрим фуқароларимизнинг маҳалла фаолларига «Тўй меники бўлса, нима қилсан аралашиб, дабдабали тўй қилсан, сендан пул сўрабманми», деган эътирозларини эшитамиз.

Аммо унутмайликки, маҳалла ҳудудида маҳалла учун бегона бўлган ишнинг ўзи йўқ. Қолаверса, дабдабали тўй ортидан юз берадиган кўнгли-сизликнинг юки хонадон эгаси билан бирга маҳалланинг ҳам зиммасига тенгма-тенг тушади.

Биринчидан, тўй орқали иқтисодий имконияти чекланган фуқаро моддий ёрдам сўраб биринчи навбатда маҳалла эшигига боради.

Иккинчидан, тўйдан сўнг ортиқча сарф-харажат учун қайнона-келин томонни айбашга ўтганда ўртадаги жанжални аритишга маҳалла югуради...

Халқимизнинг ҳаётга, жамиятга, табиатга ва шароитга муносабати кўп минг йиллар давомида унга яратувчилик, меҳр-шафқат, мулоҳазалик ва осойишталик ато этган, ҳар бир кескин шароитда ҳам мулоқотдошига, каттага ҳурмат, қичқика иззат, муроёна мадора, андишаю мулоҳазага ўрин ва вақт топиш шароитида унинг менталитети шаклланган ва сайқал топган.

Яқуний фикр ўрнида, ХХ аср бошларида Абдулла Қодирий томонидан ёзилган «Бахтсиз куёв» драмасидаги бош қахрамон – Солиҳнинг «катта тўй» қилиши, тўйни ўтказиш учун катта миқдорда қарз олгани, қарзин ўз вақтида тўлай олмай ёш келин-куёвнинг фожиаи ҳалок бўлгани – биз учун ибрат бўлиши кераклигини ёдда сақлашимиз даркор. Тарих – ўтмишда йўл қўйилган баъзи хато ва камчиликлар кўзгуси, улардан тўғри хулоса чиқариш ҳамда уларни такрорланишидан эҳтиётланиш, оиламиз, жамиятимиз, миллатимиз, юртимиз келажакни янада порлоқ бўлиши учун муҳимдир.

Ақбар РУСТАМОВ
«Mahalla»

« БАЪЗАН ЭСА ТАРТИБЛИ ТҲЙ ДЕЯ БОНГ УРГАН ТАРҒИБОТЧИ ЁКИ АМАЛДОРНИНГ ЎЗИ ХАМ БИР ТҲЙ ДОИРАСИДА СЕРИАЛИ РАСМ-РУСУМЛАР ЎТКАЗАРДИ.

ли тартибда, 200-250 кишидан ортиқ бўлмаган иштирокчилар доирасида ўтказилди.

Намунали сценарий асосида ташкиллаштирилган ушбу оилавий тadbирларда тўйдан олдинги ва тўйдан кейинги барча маросимлар биргина оқшомда мужассамлаштирилди.

– Дабдабали тўйларга муносабатимизни нафақат сўзда, балки амалий ишларда ҳам кўрсатишимиз керак, – деди А.Ғуломов. – Бу борада бевосита вилоят маҳаллалар кенгаши томонидан ҳар бир шаҳар ва туманининг ўз ички имкониятлари, хусусиятларидан келиб чиқиб, оқсоқоллар, маҳалла фаоллари, тўйхоналар эгалари билан биргаликда ихчамлаштирилган тўйларнинг сарф-харажат сметалари ишлаб чиқилди. Шунингдек, вилоятдаги мавжуд 226 та тўйхона эгалари билан бирма-бир суҳбатлашилди, уларга Парламент палаталари қўшма қарори мазмун-моҳияти тушунирилди. Тўғри, аввалида Қорақўл туманидаги «Отажон отоб», Бухоро шаҳридаги «Моҳитабон» тўйхоналари томонидан қарор талабларига буйсуноқлик ҳолати кузатилиди. Аммо эҳсонлиқ назорати тартибидан

ган куёв ва унинг қариндошлари, куёвсалом видео тасвирлари ўзини эр билган ҳар бир миллатдошимиз учун аччиқ зарба бўлди, десак муболаға бўлмайди.

Ҳар бир маросим, улум аж-долларимизнинг минг йиллик ҳаёт синовидан ўтиб, тобланиб шаклланган эзгу кадриятларимиздир. Бу удумларга амал қилиш, моҳиятини чуқурроқ англаш жоиз. Йўқса, унга кўр-кўрона ўзгартириш қиритиб, ўзимизни қулгига қолдирганимизни сезмай қоламиз.

Тўй – халқимизнинг энг эзгу анъаналари, қадриятлардан бири сифатида авлоддан авлодга ўтиб келмоқда. Аммо сўнгги пайтларда ана шу анъаналаримиз кимўзар пойғасига, ўзини кўз-кўз этиш воситасига айланиб қолаётгандек эди.

Бу борада матбуотда, телевидение ва радио, жамоатчилик орасида жуда кўплаб муҳокама, танқидлар айтиляпти. Аммо эндиликда барчамиз бу борадаги позициямизни сўзда эмас, балки амалда ҳам кўрсатишимизнинг фурсати келди.

Қўшма қарорга асосан, тўй-хашамларни ўтказувчи шахс-

— Тошпўлат ака, кишида санъатга ҳавас, қизиқиш болаликда уйғонади. Сизда қўшиқчиликка меҳр пайдо бўлишига нималар таъсир кўрсатган?

— Менинг санъаткор бўлишим бежиз эмас. Маткарим бобом четар деган соз чалишга уста бўлган. Четар дўмбирадан ихчамрок бўлади. Ҳожар энам эса элнинг улуг ўланчиси бўлган. Она томонимда ҳам ўланчи, эртақчилар кўп эди.

Хали мактабга чикмаган пайтларим. Бир куни амаким мендан 2-3 ёш катта ўғилларига рубоб олиб келиб берди. Уларнинг чалишни машқ қилишни кўриб мениям шу созга меҳрим тушди. Аммо акаларим рубобни мендан кизганишарди. Улар мактабга кетганда, момом кизикишимни сезиб уни қўлимга тутқазарди. Ўзимча чалган киши бўлиб рубобни тингиллатишга берилиб кетардим. Кўлларим қонаб кетган пайтлар ҳам бўларди.

Ўша вақтда устоз санъаткор Икромжон Бўроновнинг она хақидаги қўшиғини хиргойи килиб юрардим. Онамни хурсанд қиламан деган ўйда ашулани яхшилаб ўрганиб, кейинчалик у кишига қуйлаб берганман. Волидам роса қувонган.

Энг асосийси, мактабда ўқиб юрганимда ҳаётимни ўзгартириб юборган воқеа юз берди. Аниқ эсламан, 3-синфда ўқирдим, битта хонадан рубоб чалинаётганини эшитиб қолдим. Билсам, мактабимизга мусика ўқитувчиси ишга келган, тўгарак таъшиқ килган экан. Ҳар куни шу хона эшиги олдига келиб, қулоқ солиб ўтирадиган бўлдим. Аммо киришга журъғатим етмайди. Кунларнинг бирида қутилмаганда эшик очилиб, қаршимда ўқитувчи пайдо бўлди. Менга кўзи тушиб: «Бу ерда нима килиб турибсан?» деб сўради. «Рубоб чалишга кизикаман»,

дедим. Чалдириб кўрди. Озмоз қўлим келиб қолган эди. Ўқитувчи: «Сенда нимадир борга ўхшайди, энди шу ерда шугулланасан», дея мени машгулотларга жалб этди. Баҳром ака Сагторов деган бу инсон илк мусикий тарбиячим бўлди. Булоқнинг кўзини топгандай менинг истеъдодимни кашф этди. «Сендан катта санъаткор чиқади», деб ҳар доим таъкидларди у киши. Кейинчалик 8-синфни битирганимдан сўнг Тошкентга олиб келиб, Ҳамза номидаги мусика билим юртига ҳужжатимни тоширттирди, яна мендан кичик 3 нафар ўқувчини Глиэр номидаги мусика мактабига жойлади. Улардан бири кейинчалик собик иттифоқ миксидидаги мусика танловиди 1-ўринни эгаллади. Бу ҳазилакам гап эмас. Бугун айнан шундай муаллимлар етишмаслиги бизнинг энг катта муаммомиз десам, адашмаган бўламан.

— Хотираларингизни тинглар эканман, қўшиқларингиз айнан ҳаётингиздан олингандек тасаввур уйғонди. Мисол учун, сизни элга машҳур қилган «Оқ тулпор»...

— Бу қўшиқ тилга олинганда, халқимиз қалбидан жой олган марҳум шоиримиз Муҳаммад Юсуфни эсламай ўтолмайман. Сабаби, у киши билан қалин дўст, ака-укадек эдик. Муҳаммад ака ҳар доим: «Сизнинг услубингизга мос шеър ёзиб беролмаяман», деб хижолат чекарди. Чунки кўнгли тоза инсон эди, ҳаммага яхшилик қилгиси келаварарди. «Оқ тулпор» шеъри 1992 йилда чиккан китобидан жой олганди. От миниб ўсган эмасманми, бир ўқишда юрагим жиз этди. 1994 йилда у қўшиқка айланди. Тўрт йил қуйлаб юрдим. 1998 йили клип чиккач, машҳур бўлиб кетди. Шу кунлари Муҳаммад

ака билан учрашиб қолиб: «Қандай чиқибди, ака?» деб сўрасам, гапирмай, бот бармоғини кўрсатиб «михдай» деган ишорани килди. Шу учун «Менга от мингизиб қўйган акаларим бор» деб мактаниб қўяман. Чунки қаерга бормаи «Оқ тулпор» қўшиғини сўрашди, шу хониш туфайли катта ҳурмат-иззат кўрсатишди. Қаерда отни яхши кўрадиган одамлар бўлса, мени тўйларга чақиринишди.

— Ижодингизни Курама фольклоридан айро тасаввур қилиб бўлмайди. Бу халқ қўшиқчилигининг ўзига хос ажралиб турадиган жиҳати нимада?

— Курама фольклориди асосий ўринда ўланчилик туради. Ҳожар энамиз катта ўланчи бўлганлигини айтдим. Ўлан айтишувариди ўртага буқалар қўйилган. Энам шундай топқир эканки, битта айтишувда ютиб келар экан. Яъни унда хозиржавоблик, зукколик биринчи ўринда турган. Бунинг учун тугма қобилият бўлиши керак.

Ҳозирда шу санъатни ривожлантириш йўлида иш олиб боряпман. «Курама» ансамблига раҳбарлик қиламан. 2014 йили ташкил топган ансамблимизда 20 дан ошқиб ёш истеъдод жамланган. «Курама» сўзининг илдизи «курок» сўзига бориб тақалади. Бухорода зардўзлик, Қашқаларё-Сурхондарёда каштачилик бўлса, бизда эса куроқчилик ривожланган. Шунинг учун фольклор ансамблимиз учун қийимлар тайёрлашда куроқ элементларидан фойдаланганмиз.

Давлатимиз томонидан ансамблимиз фаолияти қўллаб-қувватланапти, бизга катта ёрдам бериляпти. Ҳар йили баҳорда Охангаронда Илоқ фестивали ўтказилади. Бу йил ҳам жиддий тайёргарлик кўрапмиз. Юртимизнинг бошқа худудларида ўтадиган фольк-

лор-этнографик фестивалларда ҳам фаол иштирок этамиз.

— Ҳар қандай қўшиқчи ҳам ижодини тақлиддан бошлайди. Чунки ҳақиқий санъат билан ошно бўлганда унинг таъсирига тушмаслик иложсиз. Сизда бу жараён қандай кечган?

— Энди санъатга кириб келган пайтимда таникли хофиз Шерали Жўраевнинг қўшиқларини айтиб юрардим. Ўзига ўхшаб қуйлашга ҳаракат қилардим. Бошқа устозларнинг қўшиқларини ҳам ижро этиб, мактов эшитардим. Кейин ўйланиб қолдим, мен ўз йўлимни топмасам, санъатда ҳеч қандай из қолдира олмайман, мухлислар қалбидан ҳам ўрин эгаллабмайман. Шунда тақлиддан қутулишимда, ўз услубимни топишимда халқона оханглар менга катта ёрдам берди. Бу борада Ўзбекистон санъат арбоби, таникли бастакор Анор Назаровдан миннатдорман. У киши шоир Барот Исроил билан бирга Охангарон ўлани — халқ орасида «айнамов», «курама» сўзлари билан машҳур бўлиб кетган қўшиғимни яратишимда ёрдам беришди. Шу билан халқона оханглар менинг қўшиқларимнинг ажралмас қисмига айланди.

Бугунги ўзбек санъатини кузатсак, айрим ёшлар тақлиднинг қулига айланиб қолганига гувоҳ бўламиз. Бундан тез қутулишга ҳаракат қилинмаса, бошқа санъаткорнинг соясига айланиб қолиш ҳеч гапмас. Тўғри, бунинг учун кишида истеъдод бўлиши керак, лекин қобилиятни ривожлантириш ҳам меҳнат, изланишнинг талаб этади. Кейинги пайтда қўшиқчиларимизда дангасалик кузатилаётгани ташвишли ҳолат. Шу маънода олдидига маслаҳат сўраб келадиган ёшларга, шоғирдларимга халқ ижодига кўпроқ мурожаат қилишни, астойдил ўз устиди ишлашни тавсия этаман.

— Бугун ижодингизда қандай янгиликлар бор?

— Ҳозир кўпчилик санъаткорларда олдинги қўшиқларини янгича услубда қайта ижро этишаётганини кузатяпмиз. Шунга эҳтиёж тугилган бўлса керак-да. Мухлислар менга ҳам шундай тақлифлар билдиришди. «Оқ тулпор»ни янги мусикий аранжировка билан қуйладим. Ҳозирда йигирмадан ошқиб бошқа қўшиқларимнинг аранжировкасини ҳам тайёрлаганман. Энди мухлисларга тақдим қилиш қолди. Насиб этса, бу иш яқин кунларда амалга ошади.

Тўйларга борганда мухлислар, асосан, эски қўшиқларини сўрашади. Чунки улар тингловчининг йигирма-ўттиз йил олдинги хотираларини эсга туширади-да. Демак, яшашга хақи бор қўшиқлар қуйлаган эканман, деб хурсанд бўламан.

— Маҳалла ҳаёти билан қай даражада яқинсиз?

— Инсон ўзгалар дарди билан ҳам яшати керак. Боиси яхшилик умрни безайди, бекор яшаб ўтмаётганини англалади. Маҳаллага аралашиб юрган одамгина халқнинг муаммоларини чуқур ҳис қилади. Шу боис маҳалла билан хамиша ҳамнафасман. Ўтган сайловда вилоят кенгаши депутатлигига сайландим. Бу менга катта масъулият юкледи. Ҳозирда чекка қишлоқларда яшовчи инсонларнинг дарду ташвишларини чуқур ўрганиб, уларга ечим топишга киришдик. Гувоҳи бўляпманки, ҳал қилиниши керак бўлган муаммолар жуда кўп. Эл-юрт равнақи учун бирор фойдам терса, одамлар ҳаётини ўзгартиришга ҳисса қўша олсам, ўзимни ниҳоятда бахтиёр ҳис қилардим.

Сухбатдош:
Тўлқин ШЕРНАЕВ
«Mahalla»

«ХАЛҚОНА ОҲАНГЛАР ИЖОДИМИНГ АЖРАЛМАС ҚИСМИГА АЙЛАНГАН»

Паразитлар ҳақида тез-тез эшитамиз. Аммо уларнинг шундай турлари борки гапиришга тортинадими? Гап қандай паразитлар ҳақида кетаётганлигини англаганимиз? Албатта, битлаш ва ундан қутулиш чоралари ҳақида. Педикулёз, яъни битлар неча минг йиллардан бери одамларнинг қонини сўради. Унинг фанга 500 га яқин турлари маълум. Замонавий тиббиёт кўплаб хасталикларга чора топган бир пайтда айнан одамларнинг бит юктириши муаммосини ҳалигача ҳал этгани йўқ.

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг маълумотига кўра, педикулёз ҳозирги кунда дунёда кенг тарқалган паразитар касаллик. Ҳар йили ундан миллионлаб одамлар хасталанади. Натижада бир неча хил касалликлар тарқалади.

Ҳўш, педикулёз инсон саломатлигига қандай зиён етказиши? Унга нисбатан қандай даво чоралари қўлланилмоқда?

Жуда тез тарқалади

Битларнинг шунчаки оддийгина паразит деб ўйласангиз, хато қиласиз. Чунки педикулёз (битлаш) юқумли бўлиб, жуда тез тарқалиши билан хавфли касаллик саналади. Бош кичиши ёки танада кичишининг пайдо бўлиши бу битлашнинг илк белгилари ҳисобланади. Бу ҳолат болаларда кўпроқ учрайди. Чунки, улар бир-бирининг бош кийимини кияди ёки буюмлардан биргаликда фойдаланади. Битлар бошда, кийимда ва танада яшайди.

Бош бити бемор билан алоқада бўлганда ва буюмлар орқали (тарок, бош кийими) юқади. Паразитлар бошнинг сочли қисмида, кош, киприк, соқолда бўлиши мумкин. Тухумлари сочининг асосида оқ шарча кўринишида бўлади. Уларни қазғоклардан фарқли равишда сочдан кўчириб бўлмайди. Тухумлари битларга нисбатан тезроқ топилади. Битлар терини тешиб сўлагини туширади ва кейин кон сўриб олади. Битлар жуда очофат бўлади, аммо энергияни ёғлар кў-

ПАРАЗИТЛАР САЛОМАТЛИККА ХАВФ СОЛАДИ

ринишида тўплай олмайди. Шунинг учун улар тез-тез, яъни 2-3 соатда ўртача бир марта озикланади. Харорат қанчалик юқори бўлса бу жараён шунча кўп такрорланади.

Кийим битларини пайкаш жуда кийин. Танадан етарлича қонни сўриб олган битлар кийимларнинг чокларига яширинишади. Кийим бити гигиенага амал қилинса ҳам тарқалаверади ва ривожланади. Бундай битлар тухумларини кийимнинг чокларига, айниқса, ич бурмаларига қўяди. Асосий белгиси тананинг асосан ўша соҳаларида кичишиш бўлиб, баъзан одам ўзи билмаган ҳолда тирнаб ҳам ташлайди. Ҳар қандай бит кечаси уйқудан безовта қилади.

Юқумли касалликларни ташийди

Битлар инсон қони билан озикланиб, бош терисини махсус сўргич (хартумчалари) билан тешади. Бунда паразит хашаротларнинг чиқиндилари кон орқали одам организмга тушади. Чакан жойида кўкиш кулранг из қолиб, битнинг сўлаги таркибидаги фермент таъсирида кичишиш пайдо бўлади. Бу фермент битга қоннинг қуйилиб қолмаслиги учун керак бўлади. Жароҳат кучли қашилган бўлса, бактериал инфекция кўшилиши ва йиринглаши мумкин. Бунда лимфа тизими жароҳатланиб, иммунитет пасайиши кузатилади. Бундан ташқари, битлар терлама, турли иситмалар, тери инфециялари каби хавфли касалликлар ўчоғи саналади. Битларнинг организм учун зарарли томони, уларда эпидемик кайталанган терлама (тиф) ни тарқатиш хусусияти борлигидир. Терлама бўлган кишида педикулёз бўлса, албатта, у ёнидаги одамга ҳам ушбу касалликни юктириб олиши тайин. Чунки бит кон орқали озикланиб, иккинчи одамга ҳам касалликни кон орқали юктирган ҳисобланади.

Тозаликка риоя қилиш муҳим

Битни қандай юктириш мумкин? Битлар канотсиз хашарот, учиб, сакрашни билмайди, аммо тез югуради. Шу сабабли бит билан зарарланиш бевосита контакт орқали рўй бериши мумкин. Бит атиги 1-1,5 ой яшаса-да, бу вақт давомида 150 тагача тухум қўйиш хусусиятига эга. Яъни жуда тез кўпаяди. Педикулёз кўпинча болаларда кузатилиши, уларнинг шахсий гигиена қоидаларини билмаслигидан. Боғча ва мактабларда шунинг учун ҳам битлаш тез тарқалади. Болаларнинг бош кийимларини алмаштириб кийиши, бир ёстикдан фойдаланиши, айрим буюмлардан биргаликда фойдаланиши педикулёз юктиришда энг қулай воситалардир. Катта ёшдаги одамлар битни сартарошхоналарда, меҳмонхоналарда, бировларнинг сочигини ишлатганда юктириши мумкин. Шунини билб қўйиш керакки, бит уй ҳайвонларидан юкмайди. Одам бити фақат одамда яшайди ва одамдан озикланади. Оилада бир кишида педикулёз кузатилса, бу ҳолат қолганларни четлаб ўтади дегани эмас. Педикулёз билан қурашишнинг энг яхши усули, бу — тозалликка риоя этиш. Юктирмаслик учун барча гигиена қоидаларига амал қилиниши лозим.

Қандай йўқотиш мумкин?

Бугунги кунда дорихоналарда педикулёзга қарши турли хил воситалар мавжуд. Улардан тўғри фойдаланилмаса, самара бермаслиги мумкин. Шунинг учун, аввало, шифокор билан

ДАРВОҚЕ...

Битлар қаердан пайдо бўлиши ҳақида ҳалигача аниқ маълумот йўқ. Аммо улар ўзларига хўжайин деб доим одамни танлашади Шунинг учун уларни «*Pediculus humanus*» деб аташади.

Гренландия оролидан XV асрга тааллуқли мўмиёланган одамларнинг жасадларида ҳам битлар топилиб. Улар ДНК текширувидан ўтказилганда битлар 80000 йилдан бери одамларнинг паразитлари эканлиги аниқланган.

маслаҳатлашиш керак. Педикулёзни юктирмаслик учун ҳар доим шахсий гигиенага риоя қилиш муҳим ҳисобланади. Ундан батамом қутулиш учун дори терапиясидан шифокор тавсияси билан фойдаланиш керак. Бош битларини махсус тарок ёрдамида тозалаш ёки иложи бўлса, сочини олдириб ташлаш мақсадга мувофиқ. Агар оилада кимдир педикулёз бўлган бўлса, шу уйда яшовчи ҳамма инсонларнинг боши педикулёзга текширилади. Оила аъзоларининг кийимлари, сочқилари, ётоқ чойшаблари 55 °C дан паст бўлмаган ҳароратда ювилтиш керак. Кейин уларни дазмоллаб, икки кунга очиқ ҳавода қолдириш керак.

Агар педикулёз кийимда кузатилса, иложи борича ўша либосларни киймаслик керак. Барча либосларни қайнатиш шарт. Кўпчилик табибатда қўлланиладиган усуллар ёрдамида битни йўқ қилишга уринилади. Бу эса организмда бошқа хавотирларни келтириб чиқариши мумкин. Чунки ҳар қандай организмнинг иммун тизими бир-биридан фарқ қилади. Нотўғри даволар соч тўқилишига ёки соч толаларининг жиддий зарарланишига олиб келиши мумкин. Ҳар қандай ҳолатда эҳтиёткорлик билан йўл тутиш керак. Баъзи дорилар эса болаларда аллергияга сабабчи бўлиб қолиши мумкин. Мисол учун, шундай усуллардан бири керосин ёрдамида бош битлардан қутулишидир. Афсуски, бу чора нотўғри йўлдир. Чунки бошга боғланган керосиндан ҳам ҳар қандай киши захарланиши мумкин. Айниқса, болаларга қўллашда эҳтиёт бўлиш керак. Чунки керосин захарли бронхит ва пневмонияни юзага келтиради. Шунинг учун педикулёзга безътибор бўлмасдан шифокор билан маслаҳатлашилган ҳолда иш юритиш мақсадга мувофиқдир.

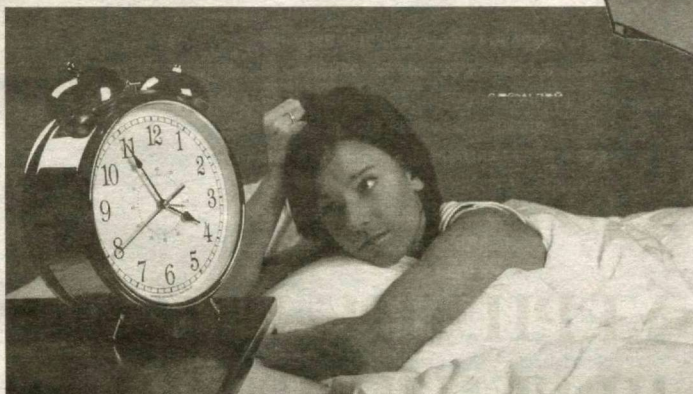
Сурайё СОЙИБНАЗАРОВА,
олий тоифали паразитолог
шифокор.

Уйқусизлик

қандай касаллик?

ЁХУД ТУНГИ БЕДОРЛИК НИМАДАН ДАРАК БЕРАДИ?

Ярим тунда тўсатдан уйқунгиз ўчиб кетади. У ёққа ағдариласиз-бу ёққа ағдариласиз, қани кўзингиз юмилса. Кундузи ишхонада мудраб ўтиришингизни ўйлаб асабийлаша бошлайсиз. Ухлаш учун бор чорани кўрасиз. Аммо борган сари уйқу тутқич бермайди. Баъзан шу аҳволда тонгни асабий қарши оласиз...

Хаётда бундай аҳволга бирор марта тушмаган одам бўлмаса керак. Лекин кўпинча бу ҳолга парво қилавермаймиз. Ҳолбуки, бу хаёт тарзингиздаги салбий ўзгаришдан, энг ёмони, унинг сурункали давом этиши соғлигингизда жиддий муаммо юзага келганидан далолат беради. Хўш, уйқусизлик ўзи нима ва у қандай келиб чиқади?

Хасталикнинг келиб чиқиш сабаблари

Тунги уйқу маромининг бузилиши, кам ёки юзаки ухлаш, уйқу келмаслиги, бевакт уйғонавериш, шунингдек, жуда эрта уйқу ўчиб кетиши ва бошқа ҳолатлар касаллик белгисидир. Тиббиётда бу хасталик «инсомния» деб ҳам аталади. Баъзи одамларда уйқу болагидан бузилган бўлади, масалан, у ирсий, илк ёшда бошдан кечирилган баъзи касалликлар ёки нерв тизими, бош миянинг шикастланиши оқибатида келиб чиқади. Уйқусизлик кўпинча нерв тизимининг кучли рухий, эмоционал шикастлари, невроз, психоз, бош миянинг органик касалликлари (айниқса, мия кон томиллари атеросклерози), ички аъзолар ва эндокрин безлар (буйрак, жигар, қалқонсимон без) касалликлари билан боғлиқ нерв тизимининг функционал бузилишларида учрайди. Уйқусизлик ётадиган жойнинг ноқулай бўлиши, бирор нарсадан кучли ҳаяжонланиш, бирорта касалликнинг бошланиш белгиси бўлиши ҳам мумкин. Агар уйқусизлик нохуш кечинмалар, толиқиш, ухлаш маромининг бузилишдан (функционал уйқусизлик) келиб чиққан бўлса, у қайта тикланади. Бунинг учун ҳар куни бир вақтда одатдаги шароитда ётиш, яхши хаёллар суриш лозим. Бу

тавсияларга риоя қилинса, ҳаяжонланиш, толиқишдан юзага келадиган уйқусизлик тезда ўтиб кетади. Уйқу ёши қайтган ва қариган кишиларда ўзгаради, яъни ёшлик даврига қараганда бирмунча юзаки ва қисқа муддатли бўлиб қолади, бу шу ёшдаги организмнинг физиологик хусусиятлари натижасидир.

Тарк этишимиз керак бўлган одатлар

Соғлом одамларда уйқусизликни келтириб чиқарувчи асосий омил асабийлашиш ҳисобланади. Ухлашдан олдин қанча кўп хавотирли, хотиржамликни бузадиган воқеа-ҳодисалар ҳақида ўйлаган ёки уларнинг бевосита иштирокчисига айланган одамлар уйқусизлик билан ҳам курашиб чиқишга мажбур бўладилар. Чунки асаббозарлик, хавотирланиш одамни сергаклантиради. Бу эса уйқунинг «душмани» ҳисобланади.

Айрим кишилар ухлашдан олдин меъёрдан ортик овқатланадилар. Натижадан овқат хазм қилиш тизими зўриқади. Бу эса рухий хотиржамликка путур етказиши. Шунингдек, ётоқдаги эътиборни ўзига жалб қилувчи, ёруғлик таратувчи буюмлар ҳам бедорликни келтириб чиқаради. Чунки бундай буюмлар инсонни чалғитибгина қолмай, мия фаолиятини фаолаштиришга қўмақлашади. Одатий тартибнинг бузилиши ҳам уйқусизликни келтириб чиқариши мумкин. Масалан, хафтанинг иш кунлари одамлар танасидаги хаётнинг кувват — энергияни кўпроқ сарфлаб, ҳолдан тоядилар. Бу эса уларнинг тез ухлаб қолишларига сабаб бўлади. Дам олиш кунлари эса дангасалик оқибатида ўзларини уринтирмасликка интилади.

дилар. Натижада жисмоний жиҳатдан толиқмаган танада энергия кўп бўлади, натижада уйқу майлининг ҳосил бўлиш вақти кечикади.

Узоқ муддатлиси — хавотирланарли

Муддатига кўра қисқа ва узоқ уйқусизлик кузатилади. Қисқа муддатли уйқусизлик, асосан, инсоннинг кайфияти, одатдаги яшаш шароитининг бузилиши ва ташқи таъсирлар орқали юзага келади. Бундай ҳолатда бедорлик камчиликлар бартараф этилиши ва шароитга мослашишга қараб 1-2 кун давом этиши мумкин.

Узоқ муддатли уйқусизлик эса кўпинча асаб тизимининг кучли рухий, ҳиссий шикастлари, невроз, психоз, бош миянинг органик касалликлари (айниқса, мия кон-томиллари атеросклерози), ички аъзолар ва эндокрин безлар (буйрак, жигар, қалқонсимон без) касалликлари билан боғлиқ асаб тизимининг функционал бузилишларида учрайди.

Уйқусизлик 2-3 кундан ошса, шифокор билан маслаҳатлашиб, зарур муолажаларни олиш тавсия этилади. Эсдан чиқармаслик керакки, ўз билганича дори-дармонлар билан даволаниш хавфли асоратларга олиб келиши мумкин.

Инсомниядан қандай қутулиш мумкин?

Одатда одам 9 соатга яқин ухлаш керак, лекин уйқусизликка мойил ўзига хос асаб тизимига эга бўлган одамлар ҳам бор.

Инсомния касаллигидан халос бўлиш учун турли усуллардан фойдаланиш тавсия этилади. Айтиш жоизки, бу борада фақат тиббиёт кўмагига суяниб қолиш ҳато, энг аввало, инсоннинг ўзи ҳаракат қилиши керак. Бу нимадан иборат бўлади? Биринчидан, ухлашдан олдин ётоқхона соқин, қоронғи, салқин эканлигига ишонч ҳосил қилиш лозим. Қолаверса, донмий ухлаш тартибини тузиб олиш ҳам ёрдам беради. Шунингдек, уйқудан 1 соат олдин барча электрон қурилмаларни ўчириш, стресс қўзғовчи ҳар қандай вазиятдан йироқ бўлиш талаб этилади.

Бундан бошқа муҳим чоралар ҳам бор. Жумладан, спорт билан шуғулланиш. Жисмоний ҳаракат сизга ёқимли чарқоқлик бағишлайди. Лекин шунга қарамастан, жисмоний машқларни

ДАРВОҚЕ...

Уйқусизлик астма келтириб чиқариши аниқланди

Астма — нафас сиқиш касали уйқусизликдан азият чекувчи одамларда кўпроқ ривожланиши мумкин. Норвегия техника ва табиий фанлар университети ходимлари 11 йил фарқ билан бир хил одамларда ўтказилган иккита тиббий сўровнома маълумотларини таҳлил қилишди. Аниқланишича, 1-сўровномада уйқу билан сурункали муаммоларга эгаликларини маълум қилган иштирокчилар уйқу билан муаммоларга эга бўлмаганларга қараганда кейинги йилларда 65 фоизга кўпроқ астма билан касалланганлар. Сир эмас, астма бу хасталикка мойил бўлган одамларда уйқунинг бузилишини келтириб чиқаради, бироқ бу — олимлар тесқари қонуният борлигини, яъни уйқусизлик астма келтириб чиқаришига эътибор қаратишган биринчи ҳолат бўлди.

Илмий иш ҳаммуаллифларидан бири Бен Брамptonнинг айтишича, астма нима учун айнан кечаси бемалол ухлай олмайдиган иштирокчиларга зиён етказиши ҳақида гапиришга ҳали эрта.

«Биз уйқусизлик организмда ялғиғланиш жараёнларини ишга туширишини ва астмани келтириб чиқариши мумкин бўлган метаболик ўзгаришларга олиб келишини биламиз. Бирок шунга қарамай, ҳулоса чиқаришдан аввал бу масалани чуқурроқ ўрганишимиз лозим», деб айтган олим.

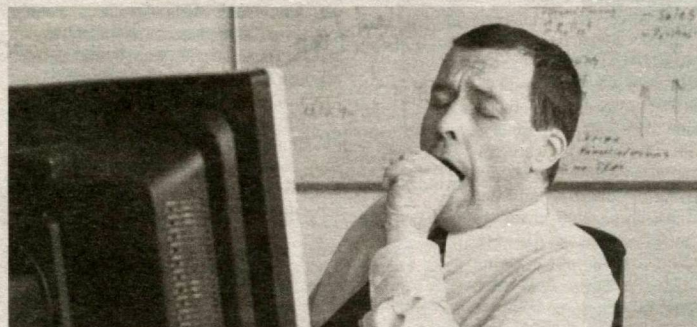
бевосита ухлаш олдидан бажармаслик муҳимдир. Ухлашга ётишдан олдин хушбўй ёғ ёки хидли ўтлар билан илик ванна қабул қилиш ҳам танангиз ва асабингизни тинчлантиради.

Шунингдек, ялғиз, қарағай, атиргул гулбарги, валериана, дўлана хидлари ҳам сизнинг тунги уйқунгизга ҳамроҳлик қилади.

Яна бир муҳим эслатма шуки, кечкурун ухлашдан олдин қаҳва ёки аччиқ чой ичманг, янгиликлар ва кўрқинчли кинолар кўрманг. Бу асаб тизимини қўзғатиб юборади ва сиз бир неча соатлик ширин уйқудан маҳрум бўласиз.

Демак, уйқу оромидан узилмаслик учун соғлом хаёт тарзига риоя қилиш, танада кечаётган хасталикларга безътибор бўлмаслик, айнақса, асаб тизимига таъсир қилувчи ҳар қандай нохуш ҳолатларнинг олдини олиш талаб этилади. Зеро, организмизнинг сарфланган кучини қайта йиғиши ва тетик бўлиши бир меъёрдаги кечки дам олишимизга ҳам боғлиқдир.

Нигора ИСМОИЛОВА,
олий тоифали шифокор.

Айрим беморларни соғломлаштиришга қўмақлашиш бўйича жамғарма ташкил этилди.

Ораимизда бировнинг молидан ҳазар қилмайдиган, меҳнат қилмай тайёр ошга кўнгли кетадиганлар йўқ эмас. Бундайлар етим-есир, бева-бечора, ожиз ва ногиронларнинг ҳақини ейишдан ҳам тойишмайди. Ҳаромдан ҳазар қилмайдиганлар ҳатто «Аллоҳнинг уйи» саналмиш маскидларимизга ҳам бадниятларини амалга ошириш учун боришади. Ана шундай қабиҳ ҳаракат яқинда пойтахтимиздаги жоме маскидларидан бирида ҳам содир бўлди. Видеокўзатув хотирасига муҳрланган бу ҳолат ижтимоий тармоқларда тарқалиб, юртдошларимизнинг ғазабини кўзитди.

Аллоҳ таоло «Нисо» сурасининг 29-оятда шундай марҳамат қилади: «**Эй имон келтирганлар! Мол-мулкларингизни ўртада ноҳақ йўллар билан емангизлар!**» Бировнинг молини ботил йўл билан ейишга рибо, қимор, порохўрлик, алдамчилик, нархни сунъий равишда кўтариш, ўғирлик, қиморбозлик, товламачилик ва бошқалар кирди. Биз қуйида бировнинг ҳақини ботил йўл билан ейиш жумласига кирувчи ўғирлик ҳақида сўз юритамиз.

Дунёда одамларнинг энг паст даражалиси

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам видолашув ҳақида кўп нарсаларни васият қилдилар. Шулар қаторида кишиларнинг молини зулм билан ейиш ҳаромлигини айтиб, жумладан: «**Огоҳ бўлинглар! Албатта, Аллоҳ таоло кўнглингиз ва молларингизни бир-бирингизга ҳаром қилди**», дедилар. Бу хадисдан маълум бўладики, бир инсоннинг ноҳақ қонини тўкиш ва молини ноҳақ йўл билан ейиш ҳаром қилинган. Инсонларнинг қонини тўкиш қанчаллик ёмон амал бўлса, уларнинг молларини ноҳақ йўл билан ейиш ҳам шунчаллик манфур ишдир.

Ўғирлик — шаръий истилоҳда бировнинг беркўтилган молини махфий тарзда олишга айтади. Ўғирлик инсонни ор-номусидан айиради, шаънига доғ туширади. Ўғирлик қилдим, бундай киши одамлар олдига аввалги мавқеини тиклаб олиши даргумон. Ўғри деган ном тавқи лаънагидек ҳамиша унинг исмига тақалади. Ҳамма тинч, фароғатда яшаб турган бир маҳалда, ўғри доимо ҳавфда, изтиробда, пана-настқамда умр кечиради. У нафақат биргина ўзи азиятда яшайди, балки одамларнинг ҳам тинчини бузади. Ундайлар ҳақида Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «**Қиёмат кўнида одамларнинг энг паст даражалиси дунёда одамларнинг ўғирлигидан нотинч бўлган кишидир**», дедилар.

ЎҒИРЛИК ИНСОН ШАЪНИГА ДОҒ ТУШИРАДИ

Босқинчилик қилиб, бировларнинг молини талаётган ёки пайт пойлаб ўғирлик қилган кишилар ўзларини мўмин деб аташга ҳақлари йўқ. Чунки ислом дини кишиларни имон ва инсофга чорлаб, уларни ҳаромдан, бузғунчиликдан қайтаради. Пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам марҳамат қилиб айтадиларки: «**Мўмин одамни сўкиш — фосиклик, ўлдириш — кофирликдир. Унинг молининг ҳурмати эса — қонининг ҳурмати қабидир, яъни қонини тўкиш қандай ҳаром бўлса, молини олиш ҳам шундай ҳаромдир**».

Ўғирнинг қўли икки сабаб билан кесилади

Абу Лайс Ас-Самарқандий ҳазратларининг «Танбеҳул ғофилийн» асарида ўғирлик ҳақида қуйидаги жумлаларни ўқиш мумкин: «**Ким ўн дирҳам ўғирласа, унинг қўли кесилади. Мусулмон кишининг қўли ўн дирҳамнинг ҳурматидан эмас, балки икки иш сабабидан кесилади: мўминлар ҳаётини оёқ ости қилгани ва Аллоҳ тақсим қилган нарсасига, яъни бел-**

гиланган ризққа рози бўлмагани учун. У бошқанинг молига кўз олайтирди. Аллоҳ таоло унинг қилган иши сабабли жазо сифатида ва Яратганнинг бошқа тақсмотига рози бўлмайдиганларга ибрат бўлиши учун ушбу жазога амр этди». Уламолар айтадиларки, бу ҳукмин ижро этишдан кўра, унинг ҳайбати, яъни ўғирлик қилган кимсани қўлсиз қолиши, кўпчиликни ушбу жиноятдан узоқ туришига сабаб бўлади.

Расулulloҳ (с.а.в.) бир хадисда: «**Ўғирлик — қатта гуноҳ. Ҳатто ўғирланган молни билиб туриб сотиб олган одам ҳам шу гуноҳга баробар шерикдир**», деб марҳамат қилганлар.

«Аллоҳга қасамки, агар қизим ўғирлик қилса ҳам қўлини кесаман!»

Оиша онамиз(р.а.)дан ривоят қилинади: Курайш қабиласини бани Махзум уругидан ўғирлик қилиб қўйган бир аёл(Фотима бинт Абул Асад)нинг жазоланиш масаласи ташвишга солиб қўйди. Улар ўзаро маслаҳатлашиб: «Бу борада Расулulloҳ солла-

лоҳу алайҳи ва саллам билан ким гаплашиб кўради?», дедилар ва «Бунга фақат ва фақат бир киши — Расулulloҳ(с.а.в.)нинг энг суякли кишиси, набирасидек бўлиб қолган Усома ибн Зайд (р.а.) журъат қилиши мумкин, деган хулосага келдилар. Сўнг Усома бу борада у Зотга сўз очмоқчи бўлган эди, пайғамбаримиз(с.а.в.): «**Эй Усома, Аллоҳнинг ҳад (аниқ жазо тайинлаган ўрин)ларидан бирида орага тушиб, у жазони бекор қилишга уринмоқчимисан?**», дея даргазаб бўлиб, ўринларидан турдилар ва барча саҳобалар қаршида, хутба қилиб: «**Сизлардан олдинги умматлар (бани Исроил — яҳудий миллати)нинг ҳалокатига сабаб бўлган нарса шу эдики, уларнинг орасидан бирор обрўли киши ўғирлик қилса, уни тек қўйишар (жазога тортмас), мабодо, заиф-бечораҳол киши ўғирлик қилиб қўйса, унга муқаррар жазони қўллар эдилар. (Яъни айнан шу адолатсизлик, таниш-билишчилик уларни дунё сахнасидан йўқ қилувчи илоҳий жазо — ҳалокатга гирифтор қилган!)** Аллоҳга қасамки, (мен харгиз бундай адолатсизликка йўл қўймаман. Яъни ўғирлик қилиб, сизлар уни химоя қилмоқчи бўлаётганингиз — Абул Асаднинг қизи Фотима эмас, фаразан), агар Муҳаммаднинг қизи (ўз жигарим, суяклигим) Фотима ўғирлик қилса, сўзсиз, унинг қўлини ҳам кесаман(яъни агар мен сизнинг таклифингизга кўра, адолатсизликка йўл қўйсам, Аллоҳнинг улкан жазосига мубтало бўлишдан кўраман. Шунинг учун мен ўз яқинимнинг бу дунёдаги ҳимояси учун ҳам адолатсизликка қўл урмайман. Зеро, киши яқинига ёрдам бериш учун ноҳақликка қўл урса, ўша яқин кишиси ҳам уни қиёмат кўнида Аллоҳ таолонинг жазосидан қутқара олмайди, Аллоҳ таоло «Бу бағдам меннинг ҳукминми яқин қариндошини қутқариш ёки унга ёрдам бериш учун бузган эди, деб жазодан озод қилмайди!»), дедилар (Имом Муслим, Имом Насоий ривояти).

Ўғирлик, талончилик билан шугулланган кишилар бу дунёда ҳам, охирагта ҳам хору зор бўладилар. Аллоҳ барчамизни бундай манфур ишлардан ўз паноҳида асрасин.

Мухиддин НЎМОНЖОНОВ,
Тошкент шаҳридаги
Абу Ҳурайра жоме маскиди
имом-хатиби.

МЕНДА САВОЛ БОР...

Қабрини очиш ҳақида шариатимиз нима дейди?

— Яқинда Қашқадарё вилоятидаги қабристонлардан бирида қабр қовлаб, майитнинг тилга тишини олишда гўмонланган аёлнинг калтакланиши тасвирлари кенг тарқалди. Албатта, бу хусусда тегишли органлар хулоса бериши. Аммо савол тугилади: қабрини очиш ҳақида шариатимиз ҳукми қандай?

Норбой МУСТАФОЕВ.
Хоразм вилояти Урганч тумани.

Ҳасан КЕНЖАЕВ,
Урганч шаҳар бош
имом-ноиб:

— Мусулмон киши ҳаётлик даврида қандай ҳурмат-эҳтиромда бўлса, вафот этганидан кейин ҳам худди шундай эҳтиромда бўлади. Оиша(р.а.)дан ривоят қилинади: Расулulloҳ(с.а.в.): «Вафот этган кишининг суягини синдириш — тирик кишининг суягини синдириш билан баробардир», дедилар (Имом Абу Довуд ривояти).

Майит қабрга дафн қилингандан кейин қайта чиқаришга шариатимиз рухсат бермайди. Фақат дафн қилинган жой бировнинг ери бўлиб, эгаси рози бўлмаса ёки майитнинг кафани бировдан тортиб олинган мато бўлса, майитни қабрдан чиқаришга рухсат берилган («Фатовоҳи хиндийя» китоби).

«Фатҳул қодир» китобида қуйидаги жумла келтирилган: «Бир аёлнинг фарзанди у йўқлигида бошқа шаҳарга дафн қилинган бўлса ва

у аёл сабр қила олмай боласининг қабрини қўчириб келишни хоҳласа, бундай қилиши жоиз эмасдир. Демак, мусофир киши сафар давомида вафот этиб, ўзга юрда дафн қилинган бўлса, яқинлари унинг қабрини очиб, ўзларининг ватанига олиб кетишлари шаръан жоиз эмас.

Ҳатто дафндаги суннат амалларига амал қилинмасдан дафн қилинган майит ҳақида фиксий китобларимизда шундай дейилган: «Майит қаблага қараб ётқизилмагани ёки чап ёни билан ётқизилгани, ёхуд боши оёқ томонга қилиб қўйилгани маълум бўлса, қаралади: агар лаҳаднинг оғзи хом гишт билан беркўтилган, лекин ҳали тупроқ тортилмаган бўлса, очиб, суннатга мувофиқ қилиб қўйилади. Аммо бу нарса тупроқ тортилгандан кейин билинса, қабр очилмайди» («Фатовоҳи хиндийя» китоби).

Мўйноқда бурғилаш билан тугатилган иккита қудуқдан табиий газ оқими олинди.

КОРОНАВИРУС — ИҚТИСОДИЙ БУҲРОН ЭЛЧИСИ...

Халқаро матбуот саҳифаларида коронавирусиқтисодий инқироз шарпасини жонлантираётгани ҳақида ёзилмоқда. Хитой фабрикаларида карантин жорий этилгани, нефть нархи ва экспортнинг камайгани, акциялар қийматининг «пастига шўнгиши» сабабли соҳа экспертлари ва мутахассислари бу касаллик дунё иқтисодини абгор аҳволга келтириб қўйишидан хавотирда.

Хитой Компартияси Марказий қўмитасининг Сиёсий бюроси Доимий қўмитаси миллий фавқулодда вазиятларни бошқариш тизими яхшилангани кераклигини тан олиб, ёввойи жониворлар бозорлари назоратга олиниши кераклигини таъкидлади. Чунки ўтқир респиратор вируси Хитойнинг Ухань шаҳридаги мол бозорида пайдо бўлгани тахмин қилинмоқда. Шунингдек, тиббийё мосламалари, маскалар, химояловчи формалар ҳамда кўзойнақлар учун катта эҳтиёж туғилгани билдирилди. Сўнги хабарларга кўра, Ухань шаҳридан тарқалган коронавирусдан ўлганлар сони 1000 нафардан ошди, 43 мингдан зиёд одам вирусга чалинди. Маълумотларга кўра, коронавирус ташувчисининг ҳар бири ўртача 2-3 кишини зарарлаб, бир ҳафтада касалланганлар икки баробар кўпайди.

Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти бош директори Тедрос Аданом Гебрейесус келажақда коронавируснинг Хитойдан ташқарида тарқалиши тезлашиши мумкинлигини истисно этмади ва барча мамлакатлар раҳбарларини ўз худудларида инфекция пайдо бўлишига тайёргарлик кўришга чақирди. Унинг таъкидлашича, Хитойда бўлмаган кишилар томонидан вируснинг янги турини юктириш ҳолатлари қайд этилган. Бу ҳолатлар юқумли касаллик бошқа мамлакатларда ҳам кенг тарқалиши мумкинлигини даволат. Хитойдан ташқарида вируснинг тарқалиш суръати хозирча паст даражада, ammo кейинчалик тезлашиши мумкин. Хозирги кунда коронавирус инфекциясини самарали даволай оладиган препарат мавжуд эмас. Вирус туфайли келиб чиккан пневмония (зотилжам)дан ХХРдан ташқарида — Филиппин ва Гонконгда икки киши вафот этди. Лондондаги Гигиена ва тропик касалликларни тадқиқ қилиш мактаби олимлари хулосасига кўра, декабрь ойи охирида қайд этилган коронавируснинг тарқалиши февралнинг иккинчи ярмида энг юқори даражага етиши мумкин. Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига кўра, қарийб 500 минг киши янги вирус хасталигига чалиниш эҳтимоли бор. Хитой айни вақтта келиб янги турдаги коронавирус тарқалиши олдини

олиш учун 10,3 млрд. доллар маблағ ажратди.

Йирик давлатлар узра қора булутлар

Бундан ҳам хавотирлиси, агар вирус глобал пандемияга айланса, унда дунё иқтисоди қасода учрайди. 2008-2009 йилда рўй берган иқтисодий инқироздан дунё ўн йил деганда ўзига келганди. Ўзини тўла ўнгламаган йирик давлатлар — АҚШ, Европа Иттифоқи ва Хитой иқтисодиёти бир-бирига боғлиқлиги сабабли бир давлатнинг зарари иккинчисига акс этади.

Тўғри, 2002-2003 йилларда SARS вируси Хитойда пайдо бўлиб, 25 та давлатга тарқалди. 800 киши қурбон бўлди. Бу ҳар ўннинг бемор дегани. Аммо дунё иқтисоди ўшанда бор-йўғи 40 миллиард доллар зиён кўрганди, холос. Аммо унда Хитойда ялпи ички маҳсулот чикариш ҳажми йилга 1,7 триллион долларга тенг эди. Хозир эса бу рақам тўққиз қарра ошган — ЯИМ ҳажми 15 триллион доллар, дунё ялпи ички маҳсулот ҳажмидаги улуши эса 4 фоздан 17 фозга кўтарилган.

ХИТОЙ ИҚТИСОДИ БУ КОРОНАВИРУССИЗ ҲАМ АНЧА ОҚСАБ ҚОЛГАНДИ. ЎТГАН ЙИЛ МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИ 6,1 ФОИЗГА ОШДИ. БУ ХИТОЙ УЧУН ЎТА ПАСТ КЎРСАТКИЧ. 2020 ЙИЛДА ЯИМ ЎСИШИНING 5,4 ФОИЗГА ТУШИШИ ЭҲТИМОЛДАН СОҚИТ ҚИЛИНМАЯПТИ.

Зеро, кейинги 10 йилда Чин иқтисодиётининг йиллик иқтисодий ўсиши 8-10 фоздан тушмаган. Хитой иқтисоди оқсапига қисман ўзи сабабчи бўлса, қисман АҚШ билан савдо уруши ва Гонконгдаги намоёнлар ҳам ҳисса қўшди. Энди вирусдан биринчи ўринда транспорт, савдо, меҳмонхоналар бизнеси зарар кўради.

Қўшнилар ҳам хавотирда

Қўшни ва бошқа давлатларга ҳам осон эмас. Айниқса,

Осиёдаги қўшнилар хавотири ошган. Хитой дунёдаги йирик электроника компаниялари учун эҳтиёж қисмлар ишлаб чикаради. Минтақада бу соҳада ишлаб чикариладиган қисмларнинг 40 фозини айнан Хитой ҳиссасига тўғри келади. Вьетнам, Жанубий Корея, Камбоджа, Сингапур ва Япония Пекиннинг сайёҳлик гуруҳларини тақиқлашдан ҳам зарар кўради.

Саноатда танаффус эса Австралия ва Бразилия каби хомашё етказиш берувчи давлатларга зиён келтиради. Европа ва АҚШ, асосан, Хитой сайёҳларининг қадами узилганидан азиятда. Ушбу мамлакатлар дўконларидаги қимматбаҳо кийимлару тақинчоқларнинг асосий харидорлари айнан хитойликлар эди. «Инқироз шарпаси»дан сармоядорлар жуда кўрқинади. Улар ўз ҳиссаларини сота бошлашади. Иқтисодиёт учун оғир давларда акциялар, металллар, ривожланаётган бозорларнинг қарзлари, хомашё нархи пасаяр экан, сармоядорлар ҳам активларини сотишдан бошқа йўл тополмаяпти. Улар энди тилла ва ривожланган давлатлар облигацияларини сотиб олмоқда.

Нефть энг паст кўрсаткичга арзонлади — чунки Хитой дунёдаги энг йирик харидорлардан бири. Кунига 14 миллион баррель нефть сотиб оладиган бу давлат истеъмолни 20 фозга қисқартирди, деб ёзади Bloomberg нашри. Сўрвонинг бу қадар кескин тушиб кетишини 2008-2009 йиллардаги молиявий инқироз даврида ҳамда 2001 йил 11 сентябрда АҚШда этизак биринлар қулган пайда истеъмол кескин қисқарган кезлардан бери инсоният нефть бозорида бу каби талаб камайишига гувоҳ бўлмаган эди.

Нефть нархининг 55 долларга тушиб кетиши нефть казиб чикарувчи давлатлар ташкилоти — ОПЕКни 5-6 март кунлари бўлиб ўтадиган саммитни кутиб ўтирмай, «қора олтин» казиб чикаришни камайтиришга мажбур этмоқда. Бу борада хатто нефть казиб чикарувчи йирик давлатлар — Россия ва Саудия Арабистони раҳбарлари телефон орқали мулоқот ўтказдилар. Металлар ҳам истисно эмас, бу эса жаҳон иқтисодиёти секинлашувининг ишончли кўрсаткичи, деб ёзади «Moody's». Саноатда ишлатиладиган металллар, айниқса, никель, мис, алюминий нархи истисно эман, шу жумладан, никоблар ва термометрларни ишлаб чикариш ҳамда сотиш учун 5 миллиард юан (716 миллион доллардан ортиқ) миқдорда қарз сўромоқда. Ўз навбатида, Meituan Dianping 4 миллиард юан (572,9 миллион доллар) олиш ниятида. Компания ушбу пулнинг бир қисмини вируснинг тарқалиши юз берган Ухань шаҳрида тиббийё ходимлари учун озик-овқатни бепул етказиб беришга йўналтирмоқчи. Хужжат нухасида кўрсатилишича, «коронавирусдан жиддий зарар кўрган» DiDi 50 миллион юан (7,16 миллион доллар) олишга ҳаракат қилмоқда, Qihoo 360 эса тиббий буюмлар сотиб олиш ҳамда вирусни кузатиш иловалари бўйича ишларни молиялаштириш учун 1 миллиард юан (143,25 миллион доллар) сўрапти. Megvii бир нечта технологиялар ишлаб чикариши режалаштирмоқда, улардан бири «омма ичда никобли одамларни аниқлашнинг аниқлигини оширади».

Бухрондан қутулиш мумкинми?

Хитойнинг бир неча юзлаб компанияси ўтган йил охирида ХХРда тарқалиши бошлаган коронавируснинг оқибатларини юмшатиш учун банкларга жами 8,2 миллиард доллар миқдорда қарз беришни сўраб мурожаат қилди. Бу ҳақда Reuters банк секторидидаги иккита манбага таяниб хабар берди. Уларда кредит олиш учун мурожаат қилган компанияларнинг иккита рўйхати нухсалари мавжуд. Компаниялар орасида смартфонлар ишлаб чикарувчи Xiaomi, Хитойда овқат етказиб бериш бўйича энг йирик ширкат Meituan Dianping, транспорт хизматларини тақдим этувчи DiDi, технологик компания Megvii, шунингдек, антивирус ва мобил иловалар ишлаб чикарувчи Qihoo 360 бор. Агентлик суҳбат-

дошларининг таъкидлашича, кредит олиш учун мурожаат қилган ташкилотлар энг қиска вақт ичда банклардан розилик олиши мумкин. Бундан ташқари, уларга имтиёзли ставкалар бўйича қарз берилади. Бирок авж олган эпидемиядан омон чиқиб олиш мақсадида Хитой компаниялари бутун мамлакат бўйлаб олишга ҳаракат қилаётган кредитларнинг умумий миқдорини ошқор қиладиган расмий маълумотлар йўқ. Шу билан бирга, манбалар томонидан тақдим этилган рўйхатларда компаниялар сўраётган пул миқдори кўрсатилган. Хусусан, Xiaomi тиббий ускуналар ва аксессуарлар, шу жумладан, никоблар ва термометрларни ишлаб чикариш ҳамда сотиш учун 5 миллиард юан (716 миллион доллардан ортиқ) миқдорда қарз сўромоқда. Ўз навбатида, Meituan Dianping 4 миллиард юан (572,9 миллион доллар) олиш ниятида. Компания ушбу пулнинг бир қисмини вируснинг тарқалиши юз берган Ухань шаҳрида тиббийё ходимлари учун озик-овқатни бепул етказиб беришга йўналтирмоқчи. Хужжат нухасида кўрсатилишича, «коронавирусдан жиддий зарар кўрган» DiDi 50 миллион юан (7,16 миллион доллар) олишга ҳаракат қилмоқда, Qihoo 360 эса тиббий буюмлар сотиб олиш ҳамда вирусни кузатиш иловалари бўйича ишларни молиялаштириш учун 1 миллиард юан (143,25 миллион доллар) сўрапти. Megvii бир нечта технологиялар ишлаб чикариши режалаштирмоқда, улардан бири «омма ичда никобли одамларни аниқлашнинг аниқлигини оширади».

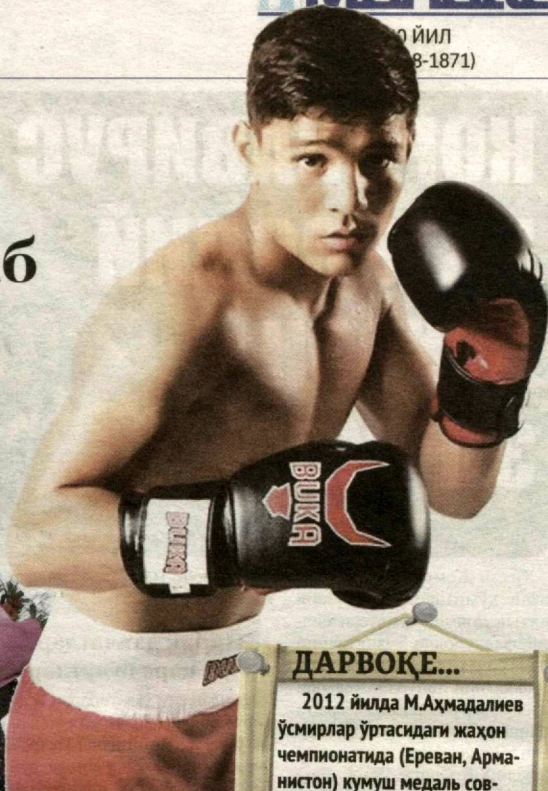
Хўш, бўҳрондан қочиб қутулиш мумкинми? Ҳама гап бу вирус тарқалиш қачонгача давом этиши билан боғлиқ. Хозирча Халқаро валюта жағғармаси ва АҚШ молия вазирлиги вазиятни яқиндан кузатаётганини айтиш билан чегараланмоқда. Аммо вирус пандемик тус олча, унда вазият таранглашиши табиий. Хозирданок иқтисодчи олимлар янги вирус ҳужумидан жаҳон иқтисодиёти 600-700 миллиард ва ҳатто 1 триллион доллар зарар қўриши хусусида бонг ура бошладилар.

Абдували САЙБНАЗАРОВ.

Муроджон АХМАДАЛИЕВ:

«Спорт — оғир, мураккаб ва узун йўл»

Бокс — ўзбек спортининг брендига айланиб улгурди, десак муболага бўлмайди. Жаҳон чемпионати ёки Олимпия ўйинларими, қитъа биринчиликларими, юртимиз азаматлари шода-шода олтин медаллар билан кўкракларини кериб, мамлакатимизга қайтиб келмоқда. Бокс бўйича Ўзбекистон терма жамоаси аъзоси, терма жамоамиз сафида Олимпия ўйинлари, жаҳон ва Осиё чемпионати совриндори бўлган Муроджон Аҳмадалиев яқинда профессионал боксда икки йўналиш (WBA ва IBF) бўйича камарни қўлга киритди. У ушбу йўналишларда америкалик Даниель Романга қарши рингга кўтарилиди ва охири раундда жаҳон чемпиони бўлиб қалабага эришди. Натижада чемпионимиз ўзбек бокси тарихида икки йўналишда чемпион бўлган илк боксчига айланди.

ДАРВОҚЕ...

2012 йилда М.Аҳмадалиев ўсмирлар ўртасидаги жаҳон чемпионатида (Ереван, Арманистон) кумуш медаль совриндори бўлган. 2016 йилда XXXI ёзги Олимпия ўйинларида бронза медалини, 2017 йилда Осиё чемпионлигини қўлга киритди. 2019 йилда эса WBA Inter Continental камари соҳиби бўлди.

Бир вақтлар Андижон бокс мактабини бутун дунё билган. Муҳаммадқодир Абдуллаев, Руслан Чагаевларнинг жаҳон рингларида намойиш этган бетакрор жанглари хали-ҳануз бокс мухлислари соғинч билан эслайди. Ўзбек боксида авлодлар алмашинуви доим «огриксиз» ўтган. Негаки, терма жамоада доим рақобат кучли. Айниқса, ҳозирги жамоамиз қудратли. Бугунги кунда Андижон, Фарғона, Бухоро, Хоразм, Жиззах, Тошкент вилояти ва пойтахтдан етишиб чиқаётган боксчиларнинг истеъдоди жуда юқори. Ҳар бир вазнда камидан тенг кучга эга бўлган 3-4 нафар боксчи бор. Терма жамоага номзод бўлган, иккинчи, учинчи, ҳатто тўртинчи ракамли боксчиларимизнинг аксарияти бошқа мамлакат терма жамоаларининг асосий таркибидан бемалол жой олган бўлади. Ўзбекистон чемпионатида ғолиб бўлиш Осиё ва жаҳон биринчилигида чемпион бўлишдан-да машаққатлироқ. Ким халқаро мусобақа олдидан яхши спорт формаеида бўлса, мураббийлар ана шу боксчига ишонч билдиради. Айтмоқчи-манки, ўзбек боксчилари ёшлигидан кучли рақобатга дош бериб улғаймоқда. Албатта, бундай спортчилар билан ёнма-ён шугулланиш ва спарринг жангларида қатнашиш спортчининг ҳар томонлама ўсишига ёрдам беради. Бу, ўз навбатида, халқаро мусобақалардаги натижаларга ҳам ижобий таъсир этади.

Берган. Ўғлида спортга меҳр уйғотиб, уни бокс билан мунтазам шугулланишга даъват этган ҳам отаси. Онаси Ойшахон опа Фаёзова физика фанидан сабоқ берган ва Муроджонда ҳар қандай вазиятда ҳам чекинмаслик, метин продалди бўлиш хислатини тарбиялаган.

— *Адашимасам, Муроджон эндигина боксга қатнай бошлаган даврларда телевизорда Элиод Расуловнинг жангини биргаликда томоша қилдик, — дейди Ойша опа. — Бутун мамлакат кўз тикиб турган жанглардан бири эди. Шунда кутиммаган ҳолат юз берди: Элиоднинг қўли синиб қолди. Лекин у бутун жсон-жаҳди билан учрашувени давом эттирди ва якунда голиб чиқди. Шу кун Муроджоннинг дунё-қарашиди ҳам қатта ўзгариш юз берди. Тўни билан ухламай чиқди. Эрталаб айтган гапти шу бўлди: «Онажон, мен ҳам Ватан шарафини ана шундай матонат билан ҳимоя қиламан!» Ҳозиргача шу ваъдасида турибди.*

Дарҳақиқат, Муроджон Аҳмадалиевга Президентимиз томонидан «Ўзбекистон ифтихори» фахрий унвони, пойтахтдан уч хонали уй ва «Tracker» автомобили совға қилинди. Бу рағбатлантириш эса, юртимизда ёшларга яратилаётган имкониятлардан унумли фойдаланаётган ёшларимиз сафи кенгаётганидан даракдир.

Нилуфар ЮНУСОВА
«Mahalla»

Шу пайтгача Ўзбекистонлик боксчилардан Артур Григорян ва Руслан Чагаев жаҳон чемпионлиги камарини қўлга киритганди. Аммо юртдошларимиз ичида хали ҳеч ким икки йўналишда чемпионлик камарига эга чикмаган. Жаҳон чемпионатидаги тақдирлаш маросимида юртимиз байроғини елкасига ташлаганича йинлаган ўзбек ўғлони барчанинг юрагини фахр-ифтихорга тўлдирди. Сахифамизда дунё бокс тарихидан ўрин олган 26 ёшлик чемпион Муроджон Аҳмадалиев ҳақида сўз юритишга жазм этдик.

Ғалаба ўз-ўзидан қўлга киритилмайди

— *Беш-олти яшар бола эдим, — дейди Муроджон Аҳмадалиев — Ҳуст туманидаги «Сароб» маҳалласидаги тенгдошларим билан ҳар кун футбол ўйнардик. Биз футбол ўйнаётган паллада елкасига чарм қўлқоп ташлаб олган қўшини бола бокс тўғрисида қатнардим. Унга ҳавас қилардим. Кейин ота-онамни қистайвериб, мен ҳам шу тўғрага аъзоси бўлдим. Ҳар бир соҳанинг ўзига яраша машаққати бор. Инсон ўз олдига мақсад қўяркан, олдиданги синов ва тўсиқларга руҳан тайёр бўлиши керак. Акс ҳолда орзу орзулигича қолиб кетаверади. Илк бор бокс машғулотларига қатнай бошлаган кезларим спорт — оғир, мураккаб ва узун йўл эканини билганман. Ғалаба ўз-ўзидан қўлга киритилмаслигини, бунинг учун спортчидан тиним-*

сиз меҳнат, ҳаракат, изланиш талаб қилинишини машғулотлар довомида тушуниб етдим. Қўйинчиликларни енгиб ўтиши осон бўлмаган. Бир гал жангда жараҳат олганимда «бокс мен учун эмас экан» деган фикрга борганим рост. Ана шундай кезларда яқинларим, устозларим доим мени қўллаб-қувватлаб турган. Айниқса, отам: «Ўзим, ҳеч ким чемпион бўлиб тугилмайди. Мағлуб бўлсанг ҳам ортага чекинмай, олга интил! Ўз устунда ишла, машаққатлардан чўчима!» дея руҳан далола бўларди. Даданинг тўғри маслаҳатлари, йўл-йўриқлари билан яна машғулотларга зўр берадирим. Бугун ҳар бир жангимдан аввал ана шу ўтти сўзларни ёдга оламан ва бу менга қатта куч бағишлайди.

Нигоҳингизни олиб қочсангиз...

Беллашув олдидан туяйдиган хисларимни изохлаб беролмайман. Биринчи бор кўриб турган инсонинг билан тезда курашга киришиб кетиш осон кечмайди. Мен рингдаги рақибимни ўзимга душман деб билмайман. Аммо асло агар мен уни урмасам, у мени уриши мумкинлиги хаёлимдан кетмайди. Беллашувдан сўнг, албатта, рақиб билан кучоклашиш, унинг ҳурматини жойига

қўйишга ҳаракат қиламан. Зеро, жанг вақтида рақибнинг юзига мушт тушириб, кейин у билан ўзгача бир мулозаматда муомала қилиш боксчиларнинг тангиллиги, деб ҳисоблайман. Кўп боксчилар таъкидлаганидек, беллашувдан олдинги рақиб билан кўзлар жангини ўтказиш жуда муҳим. Агар сиз ўша вақтда кўзларингизни олиб қочсангиз, курашмай туриб енгилган бўласиз. Беллашувдан кейинги натижа ҳам кўп ҳолларда нигоҳлар жангидан айрича бўлмайди.

Миллий терма жамоа мураббийи Тўлқин Қиличевнинг таъкидлашича, Муроджон дунё бокс тарихига киритилди. Муроджоннинг бошқалардан нима ажратиб туради? Унда нокаут зарбаси бор. Асосийси, ҳимояда ҳам, ҳужумда ҳам муваффақиятли ҳаракат қиладиган, фикрлайдиган боксчи. Рингда у каттиқкўл, тажовузкор, муроасиз. Ҳаётда эса очиккўнгли, хушчакчак ва камгап йигит. Унинг тинимсиз меҳнати ва қатъияти бўлмаганида қисқа муддатда бундай чўккиларни забт эта олмасди.

Ўзбек бокси рақобатга дош бериб улғаяди

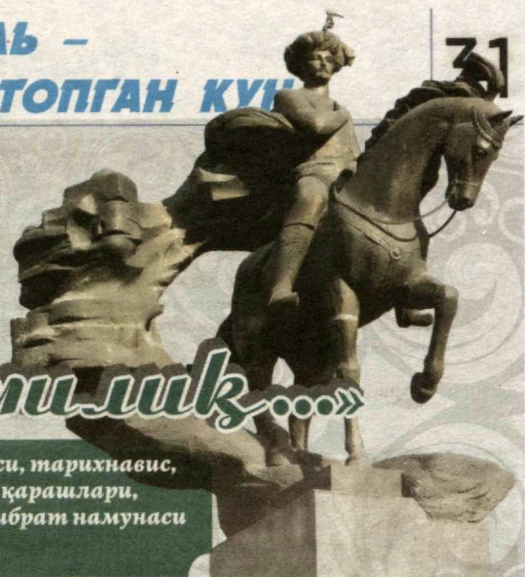
Ўзбекистон ҳар доим кучли терма жамоага эга бўлган.

«Онажон, мен Ватан шарафини ҳимоя қиламан!»

Чемпионнинг отаси Қаҳҳоржон ака мактабда ёшларга жисмоний маданиятдан дарс

Илк бор Олимпия машъаласи эстафетасини аёл киши бошлаб беради.

«Кўртагим ғарбиз, нетайин, бу замондин яътилик...»

Беш асрдан зиёд вақт ўтса ҳамки, моҳир саркарда, улкан империя асосчиси, тарихнавис, шоҳ ва шоир Заҳриддин Муҳаммад Бобурнинг шахсияти, донишмандона қарашлари, Ватанга беқиёс муҳаббати бугунги кун учун ҳам долзарб, инсоният учун ибрат намунаси бўлиб қолмоқда.

«Тенгри таолонинг инояти бирла 12 ёшда подшоҳ бўлдим»

— Бобур 1483 йилнинг 14 февралда Андижонда, теурий хукмдор Умаршайх Мирзо оила-сида таваллуд топди, — дейди Андижон давлат университети доценти, филология фанлари номзоди Хуршида Польвонова. — Отаси вафотидан сўнг ўн икки ёшидаёқ давлат ишлари билан шуғуллана бошлади. Ҳаёти жангу жадалларда ўтганига қарамай ижоддан тўхтамаган Бобур хиёнатлар гирдобидида қолди, энг ишонганлари уни яқсалади, энг севимлилари унга душманлик қилди. Охир-оқибат, ўзининг киндик қони томган, жондан суйган Ватанио бутун меҳру муҳаббатини берган азиз халқини ташлаб чиқиб кетип-га, ўзга юрларга йўл олишга мажбур бўлди. Шоирнинг «Толе йўки жонимга балолиғ бўлди», дея ёзғиришлари, ўртанишлари шундан.

1526 йилда Бобур улуг максадлари йўлида Хиндистондек бепоён мамлакатда бобурийлар сулоласига асос солди. Хиндистонда теурийларга хос бўлган улуг бунёдкорлик

анъаналарини давом эттирди: мухташам қасрлар тиклаш, арик-каналлар казиш, боғ-роғлар барпо этиш, илм-фан ривожига ҳомийлик қилиш, элли адолат билан бошқаришдек фидойилиги боис хинд эли уни «дилбар шаҳс», «ўта маданиятли ва жозибали инсонлар орасида энг етуқ» (Жавохирлаъл Неру) каби муносиб таърифлар билан тилга олади.

Дарҳақиқат, Бобур ҳаёти — шамолдай сарсари, япиндай шиддатли. «Бобурнома»да 1526 йил воқеаларини тасвирлар экан, «Ўн бир ёшимдан бери икки рамазон ийдини паёнай бир ерда қилгон эмас эдим», дейди. У шунда 43 ёшда эди. Демак, Бобур 32 йил давомида бирон-бир жойда муқим туролган эмас. Унинг ҳаёти бе-ниҳоя саргашта ва сергашвиш кечди. Бироқ ўз ақлу заковати, ноёб шахси билан мана шу сарсари умрни мазмун билан бойити олди.

100 минг навкар ва икки минг филга 12 минг жангчи билан

Бобурнинг жаҳонгирлиги, саркардалик фаолияти, юксак

харбий салоҳиятга эғалигидан таажжубга тушмасликнинг иложи йўқ: 19 ёшида бор-йўғи 240 киши билан Самарқанд-нин Шайбонийхоннинг кўп минг сонли қўшинидан тортиб олди. Аҳмад Танбал уч минг курулли суворийни бошлаб келганида, юз нафар одами билан уларга қарши мардона жанг қилди. Унинг жангу жадаллари орасида Панипат жанги алоҳида ажралиб туради. Бобур ўз мемуар асарига уруш манзараларини тасвирларкан, ғалабага эришиш учун рақибдан аскар сонига кўра устун бўлиш шарт эмас, ақл-идрок билан ҳаракатланиш керак деган фикрни илгари суради. Масалан, Дехли ёнидаги жангда хиндлар ўз даврида Амир Темур кўшинларига қарши 30 минг аскар ва 120 та жанг филларини қарши қўйган бўлсалар, Бобур Мирзонинг салкам 12 минг кўшинига улар юз минг кишилик армия ва икки мингга яқин жанговар филларни рўбарў қилдилар. Яна бир йирик хинд саркардаси Рано Санго билан бўлган жангда ерни ларзага солиб, ўкириб келаётган душман филларига нисбатан Бобур босиб — Амир Темур ишлатган усулни қўллаб, ёндирилган қажави — ғилдиракларни филлар томонга думалатиб юборди. Оловдан кўриб кетган филлар орқага бурилиб, саф-саф бўлиб келаётган пиёда аскарларини эзиб, қоча бошлади. Бобур ғаним устидан тўлик ғалаба қозонади.

Ушбу жангларда кучлар нисбати шундай эдики, Бобурнинг ғалаба қозониши мумкинлиги ақлга сиғмасди. Лекин ана шундай ақл бовар қилмас ғалабаларни қўлга киритиши Бобурнинг харбий санъати нақадар юксак бўлганини кўрсатади.

Ўзбекистон Миллий гвардияси харбий-техник институти доценти, тарих фанлари номзоди Жумабой Рахимовнинг маълумот беришича, 1942 йилда, яъни Иккинчи жаҳон урушида фашистлар армиясининг қўли балинд келаётганида, совет армияси кўмондонлари томонидан Бобурнинг саркардалик салоҳияти, жангда қўллаган харбий тактикаси, хусусан, Панипат муҳорабаси жиддий ўрганилган ва амалиётда қўлланилган. Бу эса

ўша вақтдаги танг вазиятдан чиқишда ниҳоятда қўл келган.

«Ўртаси музламаган арикка 16 мартаба шўнғидим»

Бобур исми жисмига мос йўлбарс юракли пахлавон бўлгани манбалардан аён. Зеро, унинг томирларида иккита машҳур жаҳонгирнинг қони оқарди: отаси томонидан Амир Темурнинг бешинчи авлоди бўлса, онаси томонидан Чингизхоннинг ўн тўртинчи авлоди эди. «Бобурнома»да унинг жисмонан бақувватлиги ҳақида қизиқарли фактлар бор. Жумладан: «Ёкаларини қалин муз қоплаган, сувнинг тезлиги боис ўртаси музламаган бир ариқдаги сувга ўн олти мартаба шўнғидим. Сувнинг совуқлиги хийла таъбир қилди», дея маълумот беради. Бобурнинг кизи Гулбаданбегимнинг «Ху-моюннома» асаридаги фактлар ҳам ҳайратингизни оширади: Бобур Хиндистонда Агра шаҳрини эғаллаган, хурсандчиликдан бир қалъа керак қалъа деворига чиқиб икки йилгитни икки қўлтиғида даст кўтарганча девор устида югуради.

1506 йилда Хиротдан Хусайн Бойқаро таъзиясидан тоғ йўли орқали шошилгич Кобулга қайтишга мажбур бўлганида эса у навкарлари билан қалин қорга дуч келади. Қоронғи тушади. Бир қадам силжишнинг ҳам иложи йўқ. Шоҳга пана жой ҳозирлайдилар. Лекин у кирмайди. Аскарлари билан биргалликда тик оёқда тонг оттиради. Душман орасида яққа ўзи қолиб кетган ва қаҳрамонлик намоиши этган пайтлари ҳам кўп бўлган. Бундай воқеалар Бобур ҳаётида жуда кўп учрайди, баҳодирлиги, тантлиги эса унинг сиймосига кўрк бағишлайди.

«Бобур Цезарга қараганда севишга арзигуликдир»

Бобурнинг харбий юришлари, ғалаба ва мағлубиятлари ҳамда саркардалик истеъдоди ҳақида дунё тарихчилари томонидан кўплаб тадқиқотлар олиб берилган. Аммо шунга қарамадан, Бобур шахсияти олимларни ҳамон хайратга солиб келмоқда. Таникли рус шарқпуюси Н. Веселовскийнинг таъбири билан айтганда, «Бобур ботирлигининг чеки

бўлмаган: унинг бутун ҳаёти жасорат намуналари билан тўлиб-тошиб ётибди».

Инглиз тарихчиси Эдуард Холден Бобурни Юлий Цезарга қиёслади, шахсини қадим Рим саркардасидан кўра кўпроқ севишга муносиб деб топади. XIX аср инглиз таржимони Эркин эса Бобурни «...Ақлнинг актив фаолияти, хушчақчақ, совуққонлик ва бевафо тақдирнинг найранг-ларига қарамай, руҳининг терекилиги, подшоҳлар орасида камдан-кам учрайдиган сахийлиги, мардлиги, истеъдодлиги, фанга, санъатга муҳаббати ва улар билан муваффақиятли шуғулланиши жиҳатидан олиб қараганда, Осиёдаги подшоҳлар ичидан Бобурга тенг келадиган биронта ҳам подшоҳ тополмай-миз», дея эътироф этади.

«Бу фурсатда қовун келтирдилар, ...тамом йиғлаб едим...»

Бобур қалбида она Ватанига муҳаббат шу даражада кучли эдики, шоҳ Андижондан йироклигини «ози қаролинг», деб ифодалайди. «Бобурнома»си хар қандай султон ҳавас қилса арзигулик тахту бахтга муясар бўлган, лекин ўз юртига сиғма-тига мажбур бўлганида эса у навкарлари билан қалин қорга дуч келади. Қоронғи тушади. Бир қадам силжишнинг ҳам иложи йўқ. Шоҳга пана жой ҳозирлайдилар. Лекин у кирмайди. Аскарлари билан биргалликда тик оёқда тонг оттиради. Душман орасида яққа ўзи қолиб кетган ва қаҳрамонлик намоиши этган пайтлари ҳам кўп бўлган. Бундай воқеалар Бобур ҳаётида жуда кўп учрайди, баҳодирлиги, тантлиги эса унинг сиймосига кўрк бағишлайди.

Хулоса қилиб айтганда, Бобур асарлари ҳам, унинг Ватанига соф севиши ҳам мангу безаволдир. Бу борада у хар биримизга, фарзандлару келажак ворисларига ибрат намунаси бўла олади.

Юлдуз ХОЖИЕВА
тайёрлади.

ОЛИЙ ТАЪЛИМ

АКСЕЛЕРАТОРЛАР ТАШКИЛ ЭТИШГА
ЎЗГАРТИРИШЧИ МАРКАЗ ТАШКИЛ ЭТИЛАДИ

— Интернет орқали Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги таркибиде янги марказ ташкил қилинган тўғрисида ўқидим. Шу ҳақида маълумот берсангиз.

Гулбахор ҲУРОЗОВА,
Тахририятнинг телеграмдаги «mahalladosh.uz»
канали фойдаланувчиси.

Фарход БАБАШЕВ,
Олий ва ўрта-махсус таълим вазирлиги ахборот хизмати раҳбари:

— Дарҳақиқат, жорий йил 11 февраль кунини Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва илғор технологияларни таъбиқ этиш маркази фаолиятини ташкил этиш бўйича

кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори қабул қилинди. Хужжатга мувофиқ, янги тузилма олий таълим муассасалари фаолиятида илғор педагогик технологиялар ва инновацион ўқитиш усулларидан кенг фойдаланган ҳолда ўқув режалари ва фан дастурларини такомиллаштириш билан шугулланади. Шунингдек, таълим жараёнига ўқитишнинг самарали шакллари ва усуллари ҳамда замонавий АКТни жорий этишга кўмаклашади. Олий таълим муассасаларининг республика ҳамда халқаро рейтингини ошириб бориш чораларини кўриш ҳам янги марказ зиммасига юклатилган. Шу мақсадда марказ томонидан уларга технологик жиҳатдан юқори даражада жиҳозланган технопарк, форсайт, технологиялар трансфери марказлари, стартап лойиҳалари ҳамда акселераторларни ташкил этишга методик ёрдам берилиши белгиланган. Дарвоқе, таълим дастурларига қирадиган барча фанлар бўйича янги авлод ўқув адабиётларини таҳлил қилиш, тайёрлаш ва нашр этиш вазифаси ҳам энди марказ ваколатига ўтди.

ИМКОНИАТ

ЮК ТАШИШ УЧУН ЛИЦЕНЗИЯ ОЛИШ
ТАРТИБИ СОДДАЛАШТИРИЛДИ

— Шахсий юк машинам бор. Яқинда юк ташиш учун олинган лицензиям мuddати тугади. Авваллари рухсат олиш учун ўндан ортиқ хужжатлар, катта миқдорда тўловлар талаб этиларди. Эшитишимча, айни пайтда рухсатнома олиш тартиби соддалаштирилди. Шу тўғрисида?

Дилшоджон МАСАЙДОВ,
Олтириқ тумани.

Давронжон МАҚСУДОВ,
«Электрон ҳукумат ва рақамли иқтисодиёт лойиҳаларини бошқариш маркази» ДУК директорининг ахборот сисёати бўйича маслаҳатчиси:

— Дарҳақиқат, яқинда Ягона интерактив давлат хизматлари порталида (ЯИДХП) автомобилда йўловчилар ва юкларни шаҳар ичида, атрофида, шаҳарлараро, халқаро йўналишлар бўйича ташишга лицензия олиш тартибини соддалаштириш имконини берадиган янги хизмат ишга тушди. Энди автомобиль хайдовчилари йўловчи ва юк ташишга лицензия олиш учун ЯИДХПга ариза топшириб, зарур бандларини электрон шаклда тўлдирини мумкин. Хизмат учун базавий ҳисоблаш миқдорининг бир баробари миқдорда йўғим — 223 минг сўм ундирилади. Лицензия картасини бериш учун ҳам давлат божини ундирилади, унинг миқдори автомобиль хажмига қараб белгиланади. Бунда қарор қабул қилинган тўғрисидаги хабарнома ёзма ёки электрон шаклда бир иш кунини ичида юборилади. Лицензия чекланмаган амал қилиш мuddатига тақдим этилади.

Бу янгиллик автомобилда юк тапувчиларга вақт ва маблағини тежаш ҳамда лицензия олиш жараёнининг янада шаффофлигини таъминлаш имконини беради.

ИЖТИМОИЙ ҲАЁТ

ҚАНДАЙ ИМОРАТЛАР ЎЗБОШИМЧАЛИК БИЛАН
ҚУРИЛГАН ҲИСОБЛАНАДИ?

— Маҳалламиз раиси худудимиздаги қатор иншоотларнинг ўзбошимчалик билан қурилгани, уларни бузиб ташлаш тўғрисида ҳокимиятнинг қарори чиққанини айтди. Қандай бинолар ўзбошимчалик билан қурилган, деб топилгани мумкин?

Севара ТУРҒУНОВА
Тошкент шаҳри.

Махсума ОРТИҚОВА,
Миробод туманидаги 5-сонли давлат
нотариал идораси катта нотариуси.

— Куйиндагилар ўзбошимчалик билан қурилган иморат ҳисобланади: қурилиш мақсадлари учун ажратилмаган ер участкаларида, иморат қуриш учун зарур рухсатнома олмадан, архитектура ва қурилиш нормалари ҳамда қондаларини жиддий бузган ҳолда қурилган кўчмас мулк. Бундай иншоот учун ер ажратиш

тўғрисида туман (шаҳар) ҳокимининг тегишли қарори, туман қурилиш бўлими билан келишилган лойиҳа мавжуд бўлмаган.

Бундай иморат аниқланганда уни қурган шахс 15 кун мuddат ичида бузиб ташлаши шарт. Акс ҳолда туман(шаҳар) ҳокимлиги ҳузуридаги тегишли комиссия ўзбошимчалик билан қурилган иморатни бузиб ташлаш тўғрисида ҳокимнинг даъво аризаси судга киритилишини таъминлайди. Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга кўра, ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш, фуқароларга 2 230 000 сўмдан 3 345 000 сўмгача, мансабдор шахсларга эса — 4 460 000 сўмдан 6 690 000 сўмгача миқдорда жарима солишга ёки 15 суткагача маъмурий қамқоқ олишга сабаб бўлади. Шунингдек, ушбу ҳуқуқбузарликни маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этганлик учун жиноий жавобгарлик белгиланган.

СОЛИҚ

ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТ СОЛИҒИНИ ТЎЛАШ
ТАРТИБИ БЕКОР ҚИЛИНДИМИ?

— Эшитишимча, ҳукуматимиз қўшилган қиймат солиғини тўлашни бекор қилибди. Бу нархлар охиш кетишининг олдини оладими?

Нозим ТЎЛАГАНОВ,
Термиз шаҳри.

Баҳодир ФАЙЗИЕВ,
Бухоро вилояти давлат
солиқ бошқармасининг жамоатчилик билан алоқалар
ва ҳуқуқий ахборот шўъбаси
бошлиғи:

— Йўқ, бизнингча, сиз Вазирлар Маҳкамасининг жорий йил 2 февралдаги қарорига мувофиқ тасдиқланган «Товарлар (ишлар, хизматлар)ни импорт қилишда қўшилган қиймат солиғи тўловчилар учун қўшилган қиймат солиғини тўлаш мuddатини узайтириш тартиби

тўғрисида»ги низом талабларини нотўғри талқин қилияпсиз.

Унга асосан, 2020 йил 1 октябрга қадар товарлар (ишлар, хизматлар)ни импорт қилишда ҚҚС тўловчилар учун ҚҚСни тўлаш мuddатини узайтириш тартибини автоматлаштирилади. ҚҚСни тўлаш мuddатини узайтириш имкониятига эга бўлиш учун солиқ тўловчи давлат божхона хизмати органига ариза ва ҚҚС тўлашни таъминланишини тасдиқловчи хужжатни тақдим этади. Дав-

лат божхона хизмати органи ҚҚСни тўлаш мuddатини узайтириш имкониятини бериш ёки уни рад этиш тўғрисидаги қарорини 5 иш кунинда қабул қилади. Мuddатни узайтириш имконияти берилиши рад этилганда солиқ тўловчи 1 иш кунини ичида рад этиш сабаблари кўрсатилган ҳолда ёзма равишда хабардор қилинади. Тўлов мuddатини узайтириш имкони берилганда, унинг суммаси ва тугаш мuddати кўрсатилади.

Ишлар (хизматлар)ни импорт қилишда ҚҚС бўйича имтиёз ўрнига 120 кунгача бўлган мuddатга ҚҚС тўлашни кечиктириш механизмларидан фойдаланиш белгиланди.

ТИББИЁТ

АЙРИМ БЕМОРЛАРНИ СОҒЛОМЛАШТИРИШГА
КЎМАКЛАШИШ БЎЙИЧА ЖАМҒАРМА ТАШКИЛ ЭТИЛДИ

— Фарзандим қон билан боғлиқ касалликка чалинган. Эшитишимча, иу каби беморларни қўллаб-қувватловчи жамғарма ташкил қилинибди. Шу тўғрисида?

Сайёра ПЎЛАТОВА,
Қарши шаҳри.

Акматалиқ ТОНШЕВ,
Соғлиқни сақлаш вазирлиги ахборот
хизмати мутахассиси:

— Дарҳақиқат, жорий йил 10 февраль кунини Президентимизнинг «Ўзбекистон Республикасида гематология ва трансфузиология хизматларини ривожлантириш ҳамда онкогематология ва даволаш қийин бўлган касалликларга қўшилган шахсларни янада қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори эълон қилинди. Унга кўра, Ўзбекистонда гематология ва трансфузиология хизматларини ривожлантириш бўйича чора-тадбирлар дастури

тасдиқланди. Дастурда тиббиёт муассасаларининг лабораторияларини реагентлар билан таъминланганлик даражаси 7,5 баробарга оширилиши, республика ва худудий тиббиёт муассасаларининг гематологик касалликларини даволаш учун зарур бўлган дори воситалари билан таъминланганлик даражаси 2020 йилда 6 баробарга ва кейинги йилларда босқичма-босқич ошириб борилиши, гематология хизматини ривожлантириш учун 546,5 млрд. сўм ва 70,7 млн АҚШ доллари миқдорда маблағ ажратилиши белгиланган.

Соғлиқни сақлаш вазирлиги ҳузурида юридик шахс мақомига эга бўлмаган Онкогематологик ва даволаш қийин бўлган касалликларга қўшилган беморларни соғломлаштиришга кўмаклашиш жамғармаси ташкил этилди. Жамғарма маблағлари хисобидан тахсис қўйилган ва даволанадиган онкогематологик ва даволаш қийин бўлган касалликлар рўйхати Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан тасдиқланади.